

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Klementina Žemva
(2. 10. 1981)

DALJŠA MLADINSKA PROZA V 90. LETIH 20. STOLETJA

DIPLOMSKA NALOGA

Mentor: red. prof. dr. Miran Hladnik

Ključne besede: mladinska književnost, daljša mladinska proza, 90. leta

Podhom, april 2006

*V mladosti se zgledujemo po odraslih,
da bi postali modri.
V zrelih letih pa se zgledujemo po otrocih,
da bi bili srečni.*

(Peter Rosegger)

Hvala mojim najbližjim za vso podporo in pomoč v času študija,
mentorju prof. Miranu Hladniku pa za strokovne napotke
pri pisanju diplomske naloge.

KAZALO

1 UVOD	1
2 MLADINSKA KNJIŽEVNOST	3
2.1 OPREDELITEV POJMA MLADINSKA KNJIŽEVNOST	3
2.2 SODOBNA SLOVENSKA MLADINSKA PROZA	5
2.2.1 Resničnostna mladinska proza	6
2.2.2 Slovenska mladinska realistična avanturistična proza	8
3 DALJŠA MLADINSKA PROZA 90. LET 20. STOLETJA V ŠTEVILKAH.....	10
4 KRITERIJI IZBIRE	13
4.1 AVTOR.....	13
4.2 IZDAJA	13
4.3 DOLŽINA (OBSEG).....	13
4.4 STAROST BRALCEV	14
4.5 LITERARNA VRSTA.....	14
4.6 ŠTEVILO DEL ZA OBRAVNAVO	14
5 VRSTNA IN ŽANRSKA OZNAKA	16
6 ANALIZA OBRAVNAVANIH LITERARNIH DEL	19
6.1 ZUNANJA ZGRADBA IN OBSEG	19
6.2 DOGAJALNA ZGRADBA	20
6.3 MOTIVI	23
6.3.1 Prijateljstvo	23
6.3.2 Najstniška ljubezen/zaljubljenost	26
6.3.3 Pustolovščina/Potovanje/Izlet	27
6.3.4 Ljubosumje	28
6.3.5 Nesreča	29
6.3.6 Upornišтво	29
6.3.7 Kriminal	31
6.3.8 Smrt.....	31
6.3.9 Pijančevanje, alkoholizem	32
6.3.10 Šport/tekmovanje.....	32
6.3.11 Umetnost	33
6.3.12 Ločitev staršev	33
6.3.13 Posvojenost/rejništvo	33
6.3.14 Vojna.....	34
6.3.15 Fantastični motivi	34
6.3.16 Družbena kritičnost.....	35
6.4 LITERARNE OSEBE	36
6.4.1 Število, spol, starost.....	36
6.4.2 Značaj in odnosi (do vrstnikov, staršev, učiteljev).....	37
6.5 DOGAJALNI PROSTOR IN ČAS	41
6.5.1 Dogajalni prostor	41
6.5.2 Dogajalni čas	43
6.6 PERSPEKTIVA	44
6.7 PRIPOVEDOVALEC.....	45
6.8 MOTIVACIJSKI SISTEM	47
6.9 JEZIKOVNE ZNAČILNOSTI.....	49
6.10 KONCI.....	51
6.11 TRIVIALNOST	52

7 ODMEVNOST OBRAVNAVANIH DEL.....	55
8 UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK	59
9 OBNOVE OBRAVNAVANIH DEL	62
10 BIOGRAFSKI PODATKI O AVTORJIH	69
11 VIRI	73
12 LITERATURA	74
13 SEZNAM SLIK	77

1 UVOD

"Pri vsakem delu je najpomembnejši začetek, zlasti še, če imamo opravka s čim mladim in nežnim." je pred skoraj 2500 leti že dejal Sokrat. In ta misel se mi je zdela dovolj pomembna, da z njo začnem diplomsko nalogo, ki ima kar precej opraviti z mladim in nežnim, saj je njen naslov *Daljša mladinska proza v 90. letih 20. stoletja*. Ta leta so bila velika prelomnica za Slovence na političnem, gospodarskem in kulturnem področju. Leta 1991 sem šele vstopila v najstniška leta in se pomembnosti teh sprememb nisem še dobro zavedala.

V tem času sem začela odkrivati svet literature, saj sem rada posegla po kakšni zanimivi knjigi, ki mi je v teh najbolj občutljivih letih pomagala premagati marsikatero težavico. Moja vedoželjnost o literaturi se je sčasoma le še povečevala in me tako pripeljala do sledeče diplomske naloge, v kateri bom poskušala predstaviti vsaj delček tistega, kar je obogatilo zakladnico mladinske literature preteklega stoletja.

V diplomski nalogi bom obravnavala naslednjih 18 del: Bogdan Novak: *Bela past* (1990), Ivan Sivec: *Gusarji na obzorju* (1991), Dim Zupan: *Trnovska mafija* (1992), Vitan Mal: *Na ranču veranda* (1993), Primož Suhodolčan: *Košarkar naj bo* (1994), Vlado Žabot: *Skrivnost močvirja Vilindol* (1994), Desa Muck: *Hči Lune* (1995), Samo Pavlin: *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* (1995), Feri Lainšček: *Velecirkus Argo* (1996), Špela Kuclar: *Ne bom več pobegnila* (1997), Jože Rode: *Vsega je kriva Hedika* (1997), Polona Škrinjar: *Klapa Joka Koprive* (1997), Ivo Zorman: *Moj Danijel* (1997), Goran Gluvič: *Brcanje z glavo* (1998), Janja Vidmar: *Princeska z napako* (1998), Karolina Kolmanič: *Lotosov cvet* (1999), Nejka Omahen: *Silvija* (1999), Tone Partljič: *Maša in Tjaša* (1999).

Izbrala sem jih po določenih kriterijih, predstavljenih v četrtem poglavju, saj je korpus besedil daljše slovenske mladinske proze 90. let 20. stoletja preobsežen za obravnavo v diplomski nalogi, kar dokazujejo podatki v tretjem poglavju. Najprej bom teoretično opredelila pojem mladinske književnosti, izpostavila glavne značilnosti sodobne slovenske mladinske proze ter jih vrstno in žanrsko določila. Jedro diplomske naloge

predstavlja literarna analiza izbranih del, ki najprej prikazuje glavne značilnosti zunanje in dogajalne zgradbe, temu sledi izbor najpogostejših motivov, značilnosti literarnih oseb ter dogajalnega prostora in časa. Določila bom tudi perspektivo, pripovedovalca in motivacijski sistem, na koncu pa bom izpostavila še specifične jezikovne značilnosti in nekatere elemente trivialne literature, med katere med drugim sodijo tudi srečni konci. Da je kar nekaj izbranih del doseglo tudi precejšno odmevnost tako v strokovnih literarnovednih krogih kot tudi pri mladih bralcih, pa dokazujejo prevladujoče pozitivne recenzije in nagrade. V sklepnem delu naloge sem poleg virov in literature vključila še obnove obravnavanih literarnih del in na kratko predstavila njihove avtorje.

2 MLADINSKA KNJIŽEVNOST

2.1 OPREDELITEV POJMA MLADINSKA KNJIŽEVNOST

Pojem mladinska književnost je književnost posebnega tipa; po mnogih definicijah je njena posebnost predvsem specifičen bralec (Saksida 1994: 42). Isti avtor pa v enem svojih člankov¹ mladinsko književnost opredeli s treh zornih kotov, in sicer kot: sklop besedil, ki jih berejo mlajši bralci, kot predmet literarne vede in kot predmet šolskega branja. Za vse tri opredelitve veljajo iste sporočanje okolščine: odrasli ustvarjalec napiše delo, ki ga določata posebna vsebina in oblika, to delo pa bere praviloma nedorasli bralec. Členi, ki so bistveni za razumevanje mladinske književnosti, so torej avtor – besedilo – **naslovnik**.

Po Forstneriču naj bi bil naslovnik bralec do starostne meje 18 let, pri čemer se zaveda, da je trdnost te meje vprašljiva, saj so meje med posameznimi življenjskimi obdobji zgolj orientacijske in relativne. Psihologi pa so namreč tudi obdobje otroštva razdelili na posamezna razdobja. To omenjam predvsem zato, ker se za tovrstno književnost pojavlja tudi poimenovanje otroška književnost, ki pa je glede na prej omenjeno zgornjo starostno mejo in slovarski pomen besede otrok (po SSKJ »deček ali deklica v prvih letih življenja«) problematično. Saksida loči zato mladinsko književnost v širšem pomenu besede – kot zbirni pojem za vsa besedila, namenjena bralcu, ki ni starejši od 18 let – le-ta pa naj bi imela dve podpomenki: otroška književnost (oznaka za otroke do okoli petega razreda osnovne šole, to mejo bi bilo potrebno še utemeljiti) in mladinska književnost v ožjem pomenu besede (namenjena bralcem v puberteti) (Saksida 1994: 44–45). Slovenske knjižnice pa na ravni t. i. nedoraslega bralca ločijo tri skupine knjig: C (do 9. leta), P (do 12. leta) in M (od 12. leta naprej). Tudi te meje so seveda zgolj orientacijske, saj mladinsko delo s svojo specifično poetiko ogovarja tudi odraslega bralca (npr. *Mali princ* ali pravljice Svetlane Makarovič), po drugi strani pa imamo opraviti tudi z besedili, ki so bila sprva namenjena odraslemu bralcu, sčasoma pa so

¹Igor Saksida, Opredelitve in predstavitev otroštva v sodobni slovenski mladinski književnosti, *Otrok in knjiga* – posebna izdaja (1999), 14.

prešla v mladinsko književnost (npr. Swiftova *Guliverjeva potovanja* ali Levstikov *Martin Krpan*) (Saksida 1994: 42).

Na podlagi omenjenih dejstev se zdi, da je opredeljevanje mladinske književnosti zgolj na podlagi bralstva neustrezno, ampak se mora le-ta od književnosti za odrasle razlikovati po svojem ustroju (razmerje bralec–delo). To pomeni, da je ob bralcu nujno upoštevati tudi **besedilo** samo, »ki mora biti enostavno, bistro, pregledno, berljivo, kratko in jasno, vedno z neko moralno in humano željo, potrebo in idealom« (Saksida po Idrizović 1994: 47). Od nemladinske književnosti se loči po oblikovnih in vsebinskih značilnostih (motivi, teme, žanri).

Tretji člen v okviru mladinske književnosti pa je **avtor**, tj. odrasli, ki piše mladinsko književnost. Izvor mladinske književnosti je po Saksidi v »mladosti« avtorja. Delo je torej komunikacija med odraslim in otrokom. V avtopoetikah je zaslediti oznako, da piše avtor »iz otroštva v sebi«, iz »infantilizma«. Ampak perspektiva, iz katere ustvarjalec prikazuje besedilno stvarnost, pa ni ena sama. Saksida v članku² razlikuje dva glavna tipa perspektiv, ki vključujeta še več podtipov.

Prvi tip je t. i. perspektiva razcepa, za katero je značilen razkorak med odraslim in otrokom, njena podtipa pa sta avtoritativna in evazorična perspektiva. Prva je značilna za vzgojno-poučna besedila, druga pa za idealizacijska besedila. Drugi tip perspektiv pa sodi v okvir t. i. perspektive zbliževanja. Njena glavna značilnost je ukinjanje razkoraka med odraslim in otrokom: odrasli se vživlja v otroško doživljanje. Podtipi pa so naslednji:

- nonsensna perspektiva (igrivo preoblikovanje jezika v čiste zvočne nize bodisi s svobodno, »nesmiselno« kombinacijo sicer razumljivih besed in predstav; opazna je predvsem v mladinski poeziji 80. let);
- resničnostna perspektiva (upovedovanje realnega sveta po logiki otroka oz. mladostnika);
- perspektiva oporekanja (privzemanje otroške/najstniške uporniške drže do sveta);

²Prav tam, 9–15.

- perspektiva čudenja (prikaz otroškega doživljanja »skrivnostnosti« poetizirane narave);
- parabolična fantastična in pravljlična perspektiva (perspektiva, ki v »neverjetnih svetovih« praviloma vzpostavlja simboliko spopada dobrega/majhnega/šibkega z zlom/velikim/mogočnim);
- perspektiva spominjanja (avtorjevo opazno vračanje v podobe lastnega otroštva).

2.2 SODOBNA SLOVENSKA MLADINSKA PROZA³

Mladinsko pripovedništvo je med ostalimi zvrstmi brez dvoma najbolj kompleksno, ne le po številu besedil, ampak tudi po raznolikosti vrst. Danes se v teoretičnih opredelitvah pojavlja razmejitev med t. i. **iracionalno prozo oz. pravljicami in resničnostno prozo oz. realističnimi zgodbami**. Kljub zabrisanosti in drsnosti mej med vrstami je na podlagi teoretičnih izhodišč slovenske in širše evropske literarnovedne tradicije (Saksida po Kobe 1987: 165) mogoče med iracionalno oz. neresničnostno prozo uvrstiti: klasično (umetno) pravljico (*Ure kralja Mina* (1996) Bine Štampe Žmavc), povedko (*Jutro sveta* (1991) Jožeta Snoja), basen; živalsko pravljico (*Veveriček posebne sorte* (1994) Svetlane Makarovič), nesmiselnico (*Zgodbe in nezgodbe* (1993) Lilijane Praprotnik Zupančič) in sodobno pravljico (fantastično pripoved) (*Velecirkus Argo* (1996) Ferija Lainščka). Med realistično oz. resničnostno prozo pa Saksida uvršča: pripoved s človeškimi osebami (*Lažniva Suzi* (1997) Dese Muck; *Princeska z napako* (1998) Janje Vidmar), živalsko zgodbo (*Ringo potepuh* (1990) Branka Hofmana), avtobiografsko pripoved (*Otroštvo* (1995) Franja Frančiča) in zabavno oz. trivialno pripoved (zbirka *Zvesti prijatelji* Bogdana Novaka).

Večina literarnih del, ki so nekoliko podrobneje predstavljena v diplomski nalogi, sodi med realistično oz. resničnostno prozo (izjema je le *Velecirkus Argo* (1996) Ferija Lainščka, ki je fantastična pripoved), zato bom natančneje opredelila le žanre resničnostne proze, žanre neresničnostne proze pa bom opredelila le z glavnimi razločujočimi značilnostmi.

³Povzeto po Igor Saksida, *Mladinska književnost, Slovenska književnost III* (Ljubljana: DZS, 2001), 426–455.

Za klasične in živalske pravljice ter povedke je značilna enodimenzionalna (samo domišljajska) besedilna stvarnost. Čas in kraj sta nedoločena, osebe so tipizirane. Pri sodobni pravljici (fantastični pripovedi) pa je besedilna stvarnost dvodimenzionalna. Loči resničnostno in fantastično plast stvarnosti. Čas in kraj sta vezana na sodobnost, osebe pa so sodobni otroci, lahko tudi v povezavi s predmetom, živaljo, rastlino ipd. Svet nesmiselnih tvorijo jezikovne igre ali podobe komičnih, z elementi pravljice zaznamovanih kraljestev, ki so, tako kot liki, karikature. Jezikovni nesmisel vzpostavlja že poimenovanja kraljestva ali oseb.

2.2.1 Resničnostna mladinska proza

2.2.1.1 Pripoved s človeškimi osebami⁴

Glede na starost glavnih literarnih oseb (večinoma sodoben mestni otrok) loči tri skupine:

1. otroci do 8., 9. leta,
2. najstnik oz. najstnica do 15. leta,
3. najstnik oz. najstnica med 15. in 18. letom.

Prizorišče dogajanja je pri prvi skupini del uokvirjeno v ožji in širši družinski krog, postopoma pa se razpira v širše družbeno okolje, ki ga predstavljajo: dvorišče, igrišče, vrtec, mala šola, osnovna šola, počitniško okolje zunaj domačega kraja. Pripoved praviloma poteka kronološko linearno. Najpogosteje zasledimo zbirke kratkih kronološko nizajočih se zgodb, ki so vsaka zase zaključena enota, v celoto pa jih povezuje isti glavni otroški literarni lik. Lahko gre tudi za obsežnejše besedilo, ki je strukturirano v krajša poglavja. V drugi skupini besedil ločimo znotraj omenjene starostne skupine glavnih literarnih oseb tri možnosti – ali izstopa posameznik; ali gre za dva literarna lika, ki imata enakovreden položaj, največkrat sta prijateljsko povezana; tretja možnost pa je, da je v ospredju skupina, prijateljska družčina. Glede na tematiko in razporeditev pa v okviru druge skupine lahko opozorimo še na dva tipa pripovedi. Prvi tip predstavljajo besedila, ki upovedujejo neproblematično, vedro stran šolske in

⁴Povzeto po Marjani Kobe, ki v *Pogledih na mladinsko književnost* (1987) loči tri modele realistične proze v sodobni slovenski mladinski književnosti, in sicer glede na starost in število glavnih literarnih oseb, tematiko, razporeditev in tehniko pripovedi. Saksida pa vse te modele uvršča v t. i. pripoved s človeškimi osebami.

obšolske vsakdanjosti. Kratki stiki s svetom odraslih so sicer navzoči, vendar običajno ne ustvarjajo resnejših kriznih situacij. V teh besedilih prevladuje tretjeosebna pripoved z menjavanjem avktorialnega in personalnega pripovednega položaja. Medtem ko se v drugem tipu pripovedi – v katerem se odnosi med mladimi in odraslimi zaostrijo v kritične krizne situacije – pojavi prvoosebna pripoved glavne literarne osebe. Do konflikta prihaja predvsem na dveh ravneh: mladi – šola/zavod in mladi – starši. Konflikti pa se dogajajo tudi v odraščajočih otrocih samih kot posledica njihovega telesnega in čustvenega zorenja ter iskanja samega sebe in svojega mesta v svetu. Besedila iz tretje skupine, se poleg starosti glavnih literarnih oseb od drugih dveh razlikujejo tudi po obsegu, saj so včasih že kar romaneskno zasnovana. V njih prevladuje prvoosebna pripoved glavnega mladostniška lika (ponavadi odraščajoče dekle). Prisotno je trenje med svetom mladih in svetom odraslih. Literarne osebe se soočajo tudi z nezaželeno nosečnostjo in abortusom, z mamili in alkoholizmom. pripovedna tehnika opušča preprosto razvidno kronološko linearnost, posega po bolj zapletenih postopkih, kot so na primer: sekanje časovnih perspektiv, naglo menjavanje pripovednih položajev, retrospektiva, raba notranjega monologa, polpremega govora ipd.

2.2.1.2 Živalska zgodba

Od živalske pravljice se razlikuje po tem, da daje svet, v katerega je živalska »oseba« postavljena, vseskozi občutek zunajliterarne stvarnosti. Čeprav so v živalske »osebe« projicirane tudi čisto človeške lastnosti, se zdijo bralcu književni junaki, kronotop in motivacija povsem verjetni, resnični.

2.2.1.3 Avtobiografska pripoved

V tem primeru postaja mladinska književnost »spominjanje na otroštvo« v dobesednem pomenu. Zapisovanje spominov pa lahko zajema tako lirične utrinke kot duhovite črtice, temna sporočila in vzgojne poante.

2.2.1.4 Zabavna oz. trivialna pripoved

O trivialnih besedilih v okviru mladinske književnosti lahko govorimo, kadar gre pri besedilnem vzorcu za kliše, prevladovanje dogodkov oz. dogodivščin, superjunake in nenavadne preobrate. Omenjeno je tudi, da je nemogoče jasno zarisati mejo med humorno resničnostno in zabavno oz. trivialno pripovedjo.

2.2.2 Slovenska mladinska realistična avanturistična proza

Ker sem ugotovila, da je skoraj polovico (8 od 18)⁵ literarnih del, ki sem jih izbrala za predstavitev v diplomski nalogi, Dragica Haramija v svoji disertaciji in članku (1999: 52) uvrstila med t. i. slovensko mladinsko realistično avanturistično prozo, sem se odločila, da omenim še nekaj splošnih značilnosti tovrstne proze.

Slovensko mladinsko realistično avanturistično prozo Haramija opredeli kot tisti del književnosti, ki nastaja na slovenskem ozemlju oz. jo pišejo Slovenci v zamejstvu in zdomci, namenjena pa je bralcem med 9. in 15. letom starosti. Ne vsebuje fantastičnih elementov, teme in motivi se gibljejo v mejah mogočega in preverljivega dogajanja. Glavni snovni element so pustolovščine, ki jih doživljajo glavne književne osebe, najpogosteje je to skupina otrok. Glavna književna oseba ima apriorno pozitivne lastnosti in se bori proti negativni književni osebi (pogosto odrasli). Dogajanje je navadno postavljeno v čas počitnic, dogodki so ponavadi nizani sintetično. Motivacija književnega dela je najpogosteje verjetnostna (realistična), zgodbo pa praviloma pripoveduje tretjeosebni pripovedovalec. Najpomembnejši element tovrstne proze je nerešljivo-rešljiv problem, ki se izteče v srečen konec. Gre za daljši prozni žanr, ki vsebuje 6 tipov: pomorsko avanturistično prozo, potopisno avanturistično prozo, športno avanturistično prozo, taborniško avanturistično prozo, otroško detektivko in vsakdanje dogodivščine.

- Pomorska avanturistična proza vključuje literarna dela, ki opisujejo dogodivščine povezane z morjem. Lahko gre za odkrivanje zakladov, morjeplovstvo ali gusarstvo. Pogosti so opisi morja, otokov, obale, vremenskih razmer in občutkov književnih oseb, predvsem njihove navezanosti na Jadransko morje, kjer je dogajalni prostor večine knjig.
- Potopisna avanturistična proza zajema literarna dela z zgodbo, ki je praviloma izmišljena, a je podkrepljena z resničnimi zgodovinskimi in/ali geografskimi podatki. V teh delih so opisane nenavadne pokrajine, ljudje z drugačnimi

⁵Ta dela so: *Ne bom več pobegnila* (Špela Kuclar), *Bela past* (Bogdan Novak), *Vsega je kriva Hedika* (Jože Rode), *Gusarji na obzorju* (Ivan Sivec), *Košarkar naj bo!* (Primož Suhodolčan), *Klapa Joka Koprive* (Polona Škrinjar), *Moj Danijel* (Ivo Zorman) in *Trnovska mafija* (Dim Zupan).

navadami, težke okoliščine za preživetje, pogum, ki odlikuje književne osebe, da preživijo hude razmere.

- Športna avanturistična proza – v njej prednjači športna utopija, deloma pa se naslanja na realistične športne dogodivščine.
- Taborniška avanturistična proza – Knjige s to tematiko so drugače večinoma izhajale v 70. letih, v njih je najti močan vpliv političnega sistema, medtem ko v 90. letih zgodbe opisujejo drugačne tabornike, katerih najpomembnejše pravilo je varovanje narave.
- Otroška detektivka se razlikuje od nemladinske detektivke. V otroški detektivki so glavne osebe praviloma vedno otroci, ki razkrivajo negativna dejanja odraslih. Otroška detektivka je mešanica detektivskega in kriminalnega žanra, a skoraj nikoli ne gre za umor, temveč so najpogostejše teme odkrivanje zakladov, prevar in ugrabitev.
- V vsakdanje dogodivščine pa spadajo različni motivni krogi: beg od doma, kraja, ugrabitev, socialna in zgodovinska pustolovščina ter avantura, povezana s humorjem.

3 DALJŠA MLADINSKA PROZA 90. LET 20. STOLETJA V ŠTEVILKAH

V tem poglavju bom skušala prikazati koliko del slovenske daljše mladinske proze je izšlo v obdobju od leta 1990 do vključno 1999. Pri pregledu Slovenske bibliografije (1990–1999) sem najprej upoštevala dela slovenskih avtorjev, ki so izšla v Sloveniji in v slovenskem jeziku (prevodov v tuje jezike nisem upoštevala). Izbirala sem med bibliografskimi zapisi, ki imajo v okviru UDK oznake do leta 1995 kodo za mladinsko književnost (02.053.2), potem pa 93. Pod oznako daljša mladinska proza sem razumela dela, ki imajo nad 20.000 besed, tj. približno 40 strani.⁶ Izjeme so na primer zbirke pravljic, črtic ipd., ki jih kljub izpolnjevanju zgoraj omenjenih kriterijev, nisem upoštevala. Pri omejitvi del glede na literarno vrsto in izdajo pa sem naletela na nekaj težav. Pri vsakem delu ni takoj na prvi pogled jasno, za katero literarno vrsto gre, če leta ni navedena v podnaslovu. Določena dela imajo namreč pri prvi izdaji v okviru UDK označbe t. i. privesni vrstilec za romane (–31), pri drugi pa za kratke zgodbe oz. novele (–32), podobno velja tudi za dela znotraj iste zbirke. Problem je tudi v tem, da ni vedno pri vsakem delu navedeno, ali gre za prvotisk, ponatis ali ponovno izdajo. V teh primerih sem se morala zanesti na svojo literarno kompetenco, drugače pa sem si pomagala še z leksikonom *Slovenska književnost*, v katerem sem lahko preverila podatke o literarni vrsti in morebitnih predhodnih izdajah. Vse to omenjam zato, da sledečih podatkov ne bi razumeli kot nekaj dokončnega, ampak naj služijo bolj kot orientacija.

⁶Za določitev obsega glede na število strani sem se odločila le zato, ker bibliografski opisi v Slovenski bibliografiji, na podlagi katerih sem naredila popis del, tudi označujejo obseg dela z navedbo števila strani, čeprav se ponavadi kot kriterij obsega uporablja število besed.

Leto izdaje	Število del (prvotiski, ponatise, ponovne izdaje)
1990	13
1991	11
1992	13
1993	34
1994	31
1995	50
1996	30
1997	39
1998	35
1999	48
Skupaj	304

Tabela 1: Število del slovenske daljše mladinske proze v letih 1990–1999

Leto izdaje	Število del (samo prvotiski)
1990	12
1991	5
1992	10
1993	25
1994	16
1995	33
1996	15
1997	26
1998	24
1999	32
Skupaj	198

Tabela 2: Število prvotiskov slovenske daljše mladinske proze v letih 1990–1999

V Tabeli 1 je prikazano, koliko del slovenske daljše mladinske proze je izšlo v obdobju od leta 1990 do 1999. Vključeni so prvotiski kot tudi ponatise in ponovne izdaje tudi tistih del mladinske književnosti, ki so prvič izšle pred letom 1990. Podatki v tabeli kažejo, da so v tem obdobju izšla vsaj 304 dela, ki ustrezajo izbranim kriterijem. V prvih letih (1990–1992) je v primerjavi z obdobjem po letu 1993 delež slovenske daljše mladinske proze precej manjši. Po letu 1993 se je število del skoraj potrojilo, saj število teh proznih del znaša povprečno 38 enot na leto. Še enkrat naj poudarim, da to ne velja za mladinsko književnost na splošno, temveč le za daljša mladinska prozna dela (nad 40 strani).

V Tabeli 2 pa sem želela prikazati, koliko je v posameznem letu v obdobju od 1990 do 1999 izšlo samo prvotiskov. Izkazalo se je, da je število vseh prvotiskov manjše za približno tretjino, po posameznih letih pa je razmerje med prvotiski in vsemi deli različno. Glede na prikazane podatke naj bi bil v letu 1990 samo en ponatis oz. ponovna izdaja daljšega mladinskega proznega dela slovenskega avtorja. Najmanjši delež prvotiskov, to je približno od 45 % do 52 %, pa naj bi bil v letih 1991, 1996 in 1994. Največja deleža prvotiskov, to je približno 74 % do 77 %, pa je opaziti v letih 1992 in 1993. V preostalih letih pa delež prvotiskov znaša od 66 % do 69 %. Iz tega sledi, da je največja variantnost v razmerju med prvotiski in vsem deli v prvih treh letih, medtem ko je to razmerje po letu 1993 bolj konstantno. Eden od razlogov za takšne rezultate je lahko tudi ta, da se je po letu 1993 število del slovenske daljše mladinske proze občutno povečalo.

4 KRITERIJI IZBIRE

Korpus besedil daljše mladinske proze v 90. letih 20. stoletja (1990–1999) je preobsežen za predstavitev v diplomski nalogi, zato sem morala določiti kriterije, po katerih sem prišla do reprezentativnega vzorca⁷ besedil za obravnavo:

- slovenski avtor ✓
- izid v Sloveniji (1. izdaja) ✓
- kriterij dolžine ✓
- starost bralcev ✓
- literarna vrsta ✓
- število del ✓

4.1 AVTOR

Prvi kriterij je vezan na avtorja. Izbrala sem le dela slovenskih pisateljev in pisateljic, tj. tistih, ki živijo in ustvarjajo v Republiki Sloveniji.

4.2 IZDAJA

Pri tem kriteriju sem upoštevala, da je literarno delo iz 90. let 20. stoletja izšlo na ozemlju Republike Slovenije, in sicer v slovenskem jeziku (prevodov slovenskih avtorjev v tuje jezike nisem upoštevala) in pri slovenski založbi ali samozaložbi. Zaradi velikega števila ponatisov pa sem se omejila le na prve izdaje literarnih del.

4.3 DOLŽINA (OBSEG)

Kot je nakazano že v naslovu diplomske naloge, sem se odločila za daljša prozna besedila. Pri statistični obdelavi sem upoštevala kriterij nad 20.000 besed, tj. približno

⁷Kljub temu da sem skušala izbrati čim bolj reprezentativen vzorec, je potrebno omeniti, da se lahko določene ugotovitve, do katerih sem prišla le na podlagi tega vzorca, ne bi potrdile na celotnem korpusu besedil daljše mladinske proze 90. let 20. stoletja.

nad 40 do 60 strani. Pri izboru del za analizo pa sem upoštevala kriterij nad 45.000 besed, tj. približno nad 90 strani.

4.4 STAROST BRALCEV

Za obravnavo sem se osredotočila na besedila, ki po knjižničarskem kriterijih sodijo v starostno skupino Pionirji (P) (10–12 let) in starostno skupino Mladina (M) v starosti nad 12 let.

4.5 LITERARNA VRSTA

Eden izmed kriterijev je bila tudi po Cobissu določena literarna vrsta. In sicer se je pojavilo več oznak: roman, kratka proza, dokumentarna literatura in monografska publikacija. Odločila sem se, da bom izbirala le med romani, saj sodijo med daljše literarne vrste, a sem kasneje ugotovila, da bi brez zadržkov med romane lahko uvrstila tudi marsikatero delo z oznako kratka proza.

4.6 ŠTEVILO DEL ZA OBRAVNAVO

Kljub zgoraj navedenim kriterijem je bilo število mladinskih del še vedno previsoko za obravnavo v diplomski nalogi, zato sem število del omejila na 18. Da bi bil seznam del čim bolj reprezentativen, sem za vsako leto izbrala vsaj eno delo. Dela, ki sem jih torej izbrala za obravnavo so naslednja:

1. Bogdan Novak: *Bela past*⁸ (1990)¹ (1993)²
2. Ivan Sivec: *Gusarji na obzorju* (1991)
3. Dim Zupan: *Trnovska mafija*⁹ (1992)
4. Vitan Mal: *Na ranču veranda* (1993)

⁸To delo sodi v zbirko Zvesti prijatelji, ki vključuje 10 knjig, ki so izšle v letih 1992 in 1993. Izbrala sem le eno knjigo iz zbirke, ker gre pri vseh delih za zgodbe z ustaljenimi dogajalnimi loki.

⁹*Trnovska mafija* ima še dve nadaljevanji *Trnovska mafija drugič* (1997) in *Trnovska mafija: v tretje gre rado* (2002).

5. Primož Suhodolčan: *Košarkar naj bo* (1994)
6. Vlado Žabot: *Skrivnost močvirja Vilindol* (1994)
7. Desa Muck: *Hči Lune* (1995)
8. Samo Pavlin: *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* (1995)
9. Feri Lainšček: *Velecirkus Argo* (1996)
10. Špela Kuclar: *Ne bom več pobegnila* (1997)
11. Jože Rode: *Vsega je kriva Hedika*¹⁰ (1997)
12. Polona Škrinjar: *Klapa Joka Koprive* (1997)
13. Ivo Zorman: *Moj Danijel* (1997)
14. Goran Gluvič: *Brcanje z glavo* (1998)
15. Janja Vidmar: *Princeska z napako* (1998)
16. Karolina Kolmanič: *Lotosov cvet* (1999)
17. Nejka Omahen: *Silvija* (1999)¹
18. Tone Partljič: *Maša in Tjaša* (1999)

¹⁰Je prva knjiga v Zbirki 5 letnih časov: poletje, jesen, zima, pomlad in ljubezen. V zbirki je izšlo 5 knjig, in sicer v letih od 1997 do 2000.

5 VRSTNA IN ŽANRSKA OZNAKA

Kot navaja Dragica Haramija (2002: 171), v slovenskem prostoru še nimamo celostne teorije o književnih zvrsteh, vrstah in žanrih v mladinski književnosti, a se v literarnoteoretičnih razpravah o mladinski književnosti vseeno pojavlja termin mladinski roman.

Haramija predvsem na podlagi tujih literarnoteoretičnih razprav o mladinski književnosti izpelje opredelitev slovenskega mladinskega romana. Označi ga kot tisto formo, po kateri lahko posegajo najstniki oz. mladostniki v zadnji triadi osnovne šole in v srednji šoli, ima dokaj natančno opisan glavni literarni lik (najstnika oz. mladostnika), književni prostor in čas sta precej natančno določljiva, ni pa pretirane večplastnosti, saj mladi bralec sprejema predvsem (zanimivo) zgodbo. Nato izpostavi še dve značilnosti mladinskega romana, in sicer žanrski sinkretizem in pogosto prisotnost prvoosebnega pripovedovalca, ki je tudi glavni literarni lik. Kot temeljne žanre slovenskega realističnega mladinskega romana pa navaja naslednje: avanturistični mladinski roman, ljubezenski mladinski roman, socialno-psihološki mladinski roman in roman »v kavbojkah« ali jeans roman.

Aleksandra Belšak v magistrski nalogi omenja, da so za žanr potrebne tri lastnosti: snovna določenost (ista snov, tipični glavni in stranski motivi), oblikovna konvencija in kontinuiteta (več besedil istega žanra in artikulirana zavest o žanrskih besedilih). Navaja tudi, da za žanrsko opredelitev ni dovolj le avtorjeva oznaka v podnaslovu, temveč je pomembna predvsem oznaka literarnega besedila s strani kritikov in recenzentov, ki kaže, da so določen žanrski vzorec prepoznali. Zato bom tudi za literarna dela, ki jih obravnavam v diplomski nalogi, uporabljala predvsem tiste zvrstne in žanrske oznake, ki sem jih zasledila v kritikah oz. recenzijah. Za tista dela, pri katerih ni bilo mogoče najti zvrstne ali žanrske oznake, pa bom uporabljala ali oznako, ki jo je določil avtor, ali oznako, ki se mi zdi primerna glede na značilnosti literarnega dela.

Naslov	Vrstna oznaka	Žanrska oznaka
<i>Bela past</i>	mladinska povest	- mladinska pustolovka - taborniška avanturistična proza
<i>Gusarji na obzorju</i>	- mladinski roman - mladinska pripoved	- pomorska avantur. proza - pustolovsko-romantična pripoved
<i>Trnovska mafija</i>	Nisem zasledila	otroška detektivka
<i>Na ranču veranda</i>	avtor: mladinski roman	nisem zasledila
<i>Košarkar naj bo</i>	mladinska pripoved	športna avanturistična proza
<i>Skrivnost močvirja Vilindol</i>	- mladinski roman - proza za mladostnike	nisem zasledila ¹¹
<i>Hči Lune</i>	kratek roman	nisem zasledila
<i>4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel</i>	roman	deloma jeans roman, deloma razvojni roman
<i>Velecirkus Argo</i>	- roman - mladinska pripoved	- pravljичni roman - fantastična pripoved
<i>Ne bom več pobegnila</i>	- roman - mladinski roman	- kriminalni roman - avanturistični roman (vsakdanje dogodivščine)
<i>Vsega je kriva Hedika</i>	mladinski roman	taborniška avanturistična proza

¹¹V romanu pa je vseeno opaziti vsaj nekatere značilnosti žanra pokrajinske fantastike. Npr. posebne pokrajinske značilnosti – močvirnat svet, ki povzroča izoliranost vasi, ter arhaičen odnos ljudi do naravnih in nadnaravnih pojavov (vila Bélica, psoglav).

<i>Klapa Joka Koprive</i>	roman	avanturistična proza z vsakdanjimi dogodivščinami
<i>Moj Danijel</i>	mladinski roman ¹²	avanturistična proza z vsakdanjimi dogodivščinami
<i>Brcanje z glavo</i>	roman za mladino	- športni roman - športna avanturistična proza
<i>Princeska z napako</i>	- roman - mladinski roman	socialno-psihološki mladinski roman
<i>Lotosov cvet</i>	mladinski roman	ljubezenski roman
<i>Silvija</i>	roman	nisem zasledila
<i>Maša in Tjaša</i>	- mladinski roman - mladinska povest	avanturistična proza z vsakdanjimi dogodivščinami

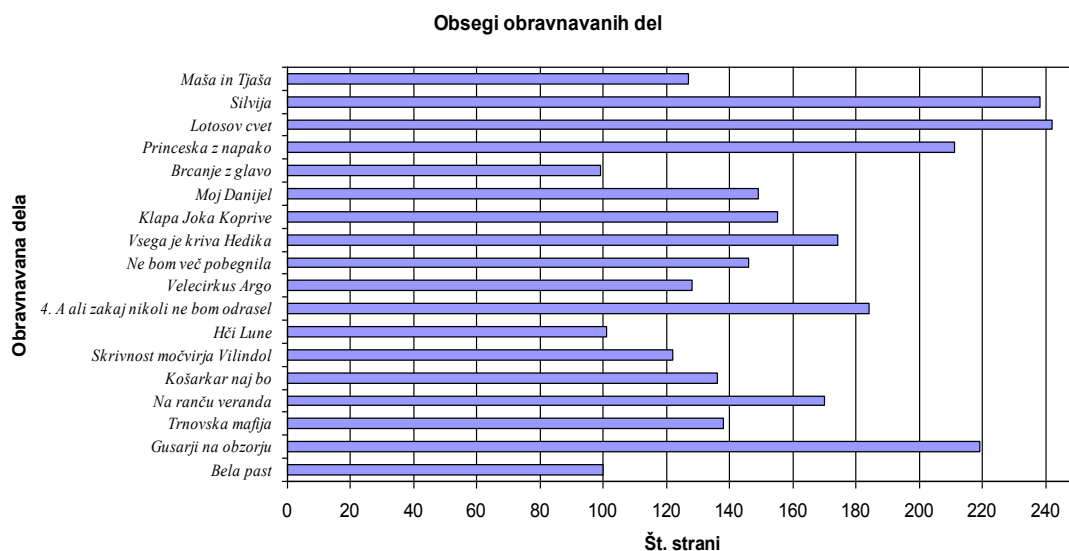
Vrstne oznake za obravnavana literarna dela v recenzijah in kritikah so naslednje: mladinska povest, mladinski roman, mladinska pripoved, proza za mladostnike, roman za mladino in roman. Najpogostejša vrstna oznaka je mladinski roman oz. roman za mladino ali samo roman, v dveh primerih se pojavljata oznaki mladinska povest oz. pripoved, v enem primeru pa gre za oznako proza za mladostnike. V enem primeru vrstne oznake nisem zasledila v nobeni recenziji ali kritiki in tudi avtor ni vrstno označil svojega literarnega dela.

Še večja pa je raznolikost pri žanrskih oznakah. Najpogostejša je oznaka D. Haramije avanturistična proza z vsakdanjimi dogodivščinami. Po dvakrat se pojavljata še taborniška avanturistična proza in športna avanturistična proza, ostale pa se pojavljajo le po enkrat in so navedene tudi v zgornji tabeli.

¹²Za to literarno delo nisem zasledila nobene vrstne oznake, zato sem vrstno oznako glede na značilnosti pripovednega dela, kot so osrednja oseba – najstnica, prvoosebni pripovedovalec, določljiva književni čas in prostor (poletne počitnice, Škofja Loka z okolico) in zanimiva zgodba, določila kar sama.

6 ANALIZA OBRAVNAVANIH LITERARNIH DEL

6.1 ZUNANJA ZGRADBA IN OBSEG

Od obravnavanih del je večina členjena na poglavja (15 od 18), in sicer na najmanj trinajst poglavij. Tri dela niso členjena na poglavja (*Hči Lune*, *Klapa Joka Koprive*, *Princeska z napako*). *Lotosov cvet* ima uvodno poglavje, ostali del pa ni členjen na poglavja. 4. A pa je členjen na štiri večja poglavja, le-ta pa so dodatno členjena še z grafičnimi oznakami.

V okviru zunanje zgradbe bi izpostavila *Hči Lune*, kjer glavna junakinja Lučka piše knjigo in besedilo njene knjige je napisano v drugačni pisavi kot sintetično dogajanje (Lučkino resnično življenje).

Spremno besedo ima sedem del, v večini primerov je spremna beseda zajemala glavne podatke o avtorju in kratko oznako literarnega dela, v nekaterih primerih pa je bil predstavljen tudi širši opus del določenega avtorja.

Ilustracije je imelo osem od osemnajstih knjig, pri čemer sta *Maša in Tjaša* in *Velecirkus Argo* imeli celo barvne ilustracije. Ostalih deset del pa ni imelo ilustracij. Vse obravnavane knjige so bile v formatu A5.

6.2 DOGAJALNA ZGRADBA

V okviru dogajalne zgradbe bom več pozornosti namenila sintetični in/ali analitični zgradbi dogajanja in deloma tudi notranjemu ritmu dogajanja. Sintetična zgradba je tista, pri kateri so dogodki razvrščeni po naravnem zaporedju, od predhodnih k naslednjim, od vzrokov k posledicam. Pri analitični zgradbi pa gre za vpletanje pogleda nazaj (retrospektive), dogodki v pripovedi potekajo v obratnem zaporedju, od kasnejših k predhodnim, od posledic k vzrokom. Notranji ritem dogajanja pa je menjavanje mest v pripovedi, na katerih so dogodki zgoščeni, in mest, na katerih je dogodkov malo ali nič. Pri sintetično-analitični zgradbi pa gre za kombinacijo obojega.

Glede na bralne izkušnje sem pričakovala, da bo zgradba obravnavanih del večinoma sintetično-analitična, a se je izkazalo, da v obravnavanih delih prevladuje sintetična zgradba. Eden od razlogov je verjetno v tem, da so besedila s sintetično zgradbo lažje razumljiva mlajšim bralcem – mlajšim najstnikom, medtem ko imajo literarna dela s sintetično-analitično zgradbo nekoliko bolj komplicirano zgodbo, več dogajalnih prostorov in obravnavajo že bolj problemsko naravnane teme,¹³ ki pa jih bolje razumejo starejši mladostniki.

Sintetično-analitična zgradba se pojavlja večinoma pojavlja v romanih, ki obsegajo nad 150 strani, izjema je le 4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*, ki ima kljub 184 stranem sintetično zgradbo. Logično se mi zdi, da se sintetično-analitično zgradba pojavlja v literarnih delih z večjim obsegom, ker je poleg sprotnega dogajanja predstavljena tudi predzgodba, na podlagi katere lažje razumemo dogodke, ki se sproti odvijajo.

Z retrospektivo se v romanih *Gusarji na obzorju*, *Na ranču veranda* in *Lotosov cvet* pojasnjujejo do nedavnega še nerazjasnjene družinske vezi. V romanu *Gusarji na obzorju* iz retrospektive izvemo, kakšna je bila usoda Krištofovih staršev. Oče je bil dvakrat poročen. Iz prvega zakona je imel sina Lenarta – ki je postal gusar Lobanja. Prvo ženo je nato zapustil in se še enkrat odpravil v Ameriko, žena pa je na Visu od žalosti umrla. Nato si je našel drugo ženo – Krištofovo mamo, s katero sta doživela

¹³Teme, ki privlačijo najstnike (nad 12 let) so: posameznik v spopadu z družbo zaradi nerazumevanja njegovih idej in prvo ljubezensko čustvo.

brodolom. Mama je utonila, oče je sicer preživel, a se ni vrnil domov, temveč je živel na samotnem otoku Palagruža do svoje naravne smrti. Iz retrospektive romana *Na ranču veranda* izvemo več o Danijevem očetu, kako je postal alkoholik in je zato Danija socialna služba dala v rejništvo k Rozi. Kdaj pa kdaj mu je oče še pisal za rojstni dan, a obiskal ga ni nikoli. V *Lotosovem cvetu* je v retrospektivi prikazana življenjska pot Nikove mame Anite in njene sestre dvojčice Sare. Anita ni uspešno dokončala študija in se je na hitro poročila in se preselila v Švico. Družinske vezi so se rahljale. Sara je študirala v Angliji, dopisovali si niso, telefonski klici pa so bili tudi zelo kratki. Staršem je Anita sporočila, da jima je rodila vnuka, a ga nista imela priložnosti videti, saj sta na poti v Švico imela prometno nesrečo s smrtnim izidom. Sara se je vrnila iz Anglije, sama skrbela za hišo, doštudirala in se zaposlila. Na nekem jezikovnem tečaju, ki ga je vodila, pa je v njeno življenje vstopil Anitin sin Niko. Druga daljša retrospektiva pa so spomini Nikovega očeta Alberta na skupno življenje z Anito in Nikom ter na usodno noč, ko jo je našel v objemu drugega moškega, s katerim je nato pobegnila in zapustila sina in moža.

Vse omenjene retrospektive segajo v nekoliko daljšo preteklost literarnih oseb (v zgodnje otroštvo), medtem ko so retrospektive v romanih *Klapa Joka Koprive*, *Moj Danijel* in *Princeska z napako* vezane bolj na bližnjo preteklost (nekaj let nazaj ali manj kot eno leto) glavnih literarnih oseb.

Največ takih retrospektiv je v *Princeski z napako*. Opazni so trije vrednostni oz. pomenski sklopi (Pirc 2002: 9–10). Prvi sklop je vezan na Fatimino babico Česmo, asociacije v zvezi z njo se pojavljajo kot življenjsko spoznanje, nasvet, opozorilo in se povezujejo z ljudsko modrostjo in nekim daljnim, varnim svetom. Spomin nanjo se pojavlja v usodnih trenutkih. Drugi spominski sklop se povezuje z vojno v BiH, retrospektive pa običajno sprožijo neprijetne, nasilne asociacije v knjižni sedanjosti (ko nasilneži napadejo cigansko naselje, ob materinem splavu). S to retrospektivo pripovedovalec delno pojasnjuje tudi izvore družinskih travm in nesoglasij – oče se je pridružil muslimanskim upornikom in jih spravil v smrtno nevarnost, po mesecu dni pa je dezertiral in z družino pobegnil preko Madžarske v Slovenijo. Retrospektiva v okviru tega sklopa je lahko večplastna metafora sedanjega in preteklega sveta, v katerega se Fatima noče vrniti. »Vsaj za nekaj uric je hotela podaljšati občutek varnosti in

brezskrbnosti. Tisti hip, ko bo odrinila vrata, zatesnjena s kartonom, se bo vrnila nazaj na gola pobočja, porasla z bodičevjem, ki se kakor uvela starčevska koža spuščajo do pogorišč, iz katerih se še vedno kadi.[...] Brezupno.» (Janja Vidmar, *Princeska z napako*, Ljubljana: DZS, 1998, 196). V tretji pomenski sklop pa spadajo različne spominske asociacije (npr. kako je predavatelj iz begunskega centra domačim otrokom prikazal begunce).

V romanu *Moj Danijel* bolj izstopajo tri retrospektive. S prvo retrospektivo se roman pravzaprav začne, in sicer v prvem poglavju je podrobneje predstavljena Irenina družina (mama, oče, dve mlajši sestri in najmlajši član bratec Danijel ter stari starši po mamini in očetovi strani). Druga retrospektiva je v drugem poglavju in opisuje Irenine prigode iz šolskih klopi in iz njene klope Hrčki. Tretja retrospektiva pa je vezana na Irenine spomine na Aleša Janca (študenta veterine in brata Irenine sošolke Dragice), na katerega se spomni, ko spozna Stana. Z Alešem sta se srečala trikrat – prvič, ko je Dragica cel razred pripeljala na ogled njihove kmetije in še dvakrat bolj po naključju. Aleš je kazal precejšnje zanimanje za Ireno, njej pa se je zdelo, da se preveč rad hvali, zato ji je bil v tistem trenutku ljubši Stan. Krajša retrospektiva je tudi tik pred koncem romana, ko se razkrije prava Stanova identiteta in potek kaznivega dejanja (kraje umetnin iz cerkve), ki ga je zagrešil skupaj z doktorjem Pavlinom.

V romanu *Klapa Joka Koprive* je retrospektiva o prihodu družine Fink v vas Župnija nekje na Gorenjskem, kjer je živel Jòk Kopriva, in o potegavščinah, ki si jih je Jòk Kopriva prvo poletje privoščil na račun Petra Finka. Druga retrospektiva je povezana s Toni – članico Jokove klope oziroma z njeno materjo. Tonina mati je študirala in je zato dala Toni v rejo k Mihovim. Proti koncu romana nam pripovedovalec predstavi še eno predzgodbo, in sicer o Šiškovih hčerki, kako je že precej let nazaj odšla od doma, ker ji življenje na vasi ni ustrezalo, in se dobro omožila preko avstrijske meje. Po dolgem času se je le vrnila domov in skupaj s celo sosesko so praznovali krst njenega prvorojenca.

Na začetku romana *Silvija* je nagovor bralcu in bralki, nato pa popisuje dogajanje preteklega leta. V knjižno sedanost je torej postavljen le okvir, medtem ko je glavna pripoved vezana na bližnjo preteklost. V romanu *Hči Lune* pa je le krajša retrospektiva

na začetku, da se pojasni Lučkina povezava z Luno. V ostalih obravnavanih romanih je dogajalna zgradba sintetična.

Literarna dela, v katerih je v središču kolektiv (*Bela past*, *Trnovska mafija* in *Vsega je kriva Hedika*) imajo na začetku in na koncu dogodke manj zgoščene. Na začetku je opis kolektiva in odnosov med njimi ter napoved pustolovščine, na koncu pa sledijo pohvale za uspešno opravljeno nalogo in vrnitev domov. Med začetkom in koncem pa so dogodki precej zgoščeni in se vrstijo eden za drugim.

6.3 MOTIVI

Motive sem razporedila glede na to, kako pogosto so zastopani v obravnavanih romanih. To pomeni, kolikšno je število obravnavanih del, v katerih se pojavljajo posamezni motivi. Najprej so obravnavani tisti motivi, ki se pojavljajo v več delih, na koncu pa so navedeni motivi, ki se pojavljajo le v enem ali dveh romanih, a sem jih kljub temu izpostavila, saj se mi zdi, da imajo v posameznem delu pomembno vlogo.

6.3.1 Prijateljstvo

Najbolj pogost motiv v obravnavanih delih je motiv prijateljstva, ki je prisoten v vseh obravnavanih romanih. Večina literarnih oseb ima že stalne prijatelje ali prijateljice, nekateri pa jih spoznajo šele tekom literarnega dogajanja. Za slednje prijateljstvo najdemo primer v romanu *Gusarji na obzorju*, ko se vzpostavi prijateljski odnos med Krištofom in svetilničarjem, ki mu da pomembne napotke za iskanje potopljenega zaklada, za katere mu je Krištof zelo hvaležen. Šele po njegovi smrti pa izve, da je bil to pravzaprav njegov oče. Med pustolovčinami na morju se spoprijatelji še s kapitanom Špiro. Krištof se na njegovi ladji skriva, da se reši pred gusarji. Špiro mu nato še pomaga, da se Krištof vrne domov. Tudi za Fatimo (*Princeska z napako*) je značilno, da si pravih prijateljev in prijateljic ne najde med svojimi vrstniki, temveč njena edina najboljša prijateljica postane učiteljica biologije Kodrlajsa,¹⁴ ki ji je vedno pripravljena pomagati. Reši jo v trgovini, da je ne ujamejo pri kraji, povabi jo v kavarno in k sebi

¹⁴To je le njen vzdevek, drugače se imenuje Dušica Rujčič. Mislim, da njeno ime ni izbrano naključno, saj je Fatimina razumevajoča in zvesta prijateljica, kljub temu da je Fatima na začetku do nje nezaupljiva. Njen priimek pa nakazuje, kar izvemo v epilogu, in sicer da so tudi njeni predniki iz Bosne.

domov, pelje jo h ginekologu ipd. Povezuje ju njuna drugačnost in odrinjenost v družbi. Zaradi podobnega razloga se tudi spoprijateljita Maša in Tjaša v istoimenskem romanu. Spoprijateljita se v blokovskem naselju, kjer se za Mašo nihče ne zmeni, ker je nova – je v varstvu pri dedku, Tjaša pa je močnejše postave in ji ni do družbe na dvorišču. A od tistega dne naprej, ko sta se spoznali, sta postali nerazdružljivi. Njunega prijateljstva ne omaje niti močno nasprotovanje Tjašinega očeta. V delih s kolektivom (*Trnovska mafija*, *Bela past* in *Vsega je kriva Hedika*) je prijateljstvo prisotno med člani kolektiva. Skupaj preživljajo srečne trenutke, kot so zabave, počitnice, praznovanje zmage, dokaz pravega prijateljstva pa se pokaže, ko združijo svoje moči v trenutkih preizkušenj – srečanje z roparjema banke, reševalna akcija, boj za zmago. Med seboj pa so zelo dobro povezani tudi prijatelji iz vasi Dolič (*Skrivnost močvirja Vilindol*), in sicer v boju proti divjim lovčem. Porazdelijo si različne naloge, drug drugega obveščajo o namerah lovcev, priskrbijo si ustrezne rekvizite in potem skupaj izpeljejo akcijo. Na akcijo so vedno pripravljeni tudi prijatelji Jòka Koprive. Jòk Kopriva in njegovi prijatelji zlasti med počitnicami radi poskrbijo za kakšno presenečenje, predvsem v zvezi z družino Fink. Znotraj klape pa pride tudi do razhajanj. Jòk pride v konflikt s Finkovim Petrom, ker se boji, da bi mu prevzel klapo, ostali člani klape pa imajo s Petrom povsem korekten odnos. Tako Jòk sam organizira akcijo s čebelami, da bi se maščeval Petru za nekaj krepkih udarcev. Petra čebele tako opikajo, da mora celo v bolnišnico, a kljub temu da ve, kdo je za to odgovoren, Jòka ne izda. Na koncu svojo zamero do Petra pozabi tudi Jòk in tako Peter postane član Jòkove klape.

Prijatelji imajo pomembno vlogo tudi pri oblikovanju identitete mladostnika, kar posebej pride do izraza pri Pavletu iz romana *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*. Pavle si v srednji šoli izbere nove prijatelje, saj se mu dosedanja prijatelja Srečko in Jožko zdita preveč sramežljiva in nezrela. Spoprijateljita se z Androm – sošolcem iz osnovne šole, od 2. letnika naprej pa sta tudi sošolca v gimnaziji. Ker Pavle zaradi urejanja dijaškega časopisa postane zelo popularen na šoli, je njuno prijateljstvo na preizkušnji, a ga z iskrenim pogovorom le uspeta ohraniti. Med počitnicami s prvega v drugi letnik spozna kakšno leto starejšega Borisa oz. Axla z druge srednje šole, s katerim večkrat pohajata po raznih zabavah, lokalih in si nabirata izkušnje pri dekletih. Tesno pa sodelujeta tudi pri izdajanju dijaškega časopisa Proletarska Press. V uredniškem odboru se jima pridružita še Tomi, ki skrbi za računalniško obdelavo časopisa, in Miki, ki

uredniški odbor seznanjeni še z Matejem, ki je že imel izkušnje z urejanjem podobnega časopisa. To sodelovanje še bolj utrdi prijateljske vezi. V 4. letniku pa so z izdajanjem časopisa prenehali in vsak zase je bil že z mislimi v novem prelomnem obdobju – študiju.

Motiv prijateljstva se pojavlja tudi v športni avanturistični prozi (*Brcanje z glavo* in *Košarkar naj bo*). Tukaj si prijatelji med seboj pomagajo z nasveti in triki, ki jim pomagajo k novim zmagam. Smodlak pa Ranti ne nudi le podpore pri košarkarskih veščinah, ampak mu daje tudi koristne nasvete v zvezi z dekleti. Za fantastično pripoved *Velecirkus Argo* pa bi lahko rekla, da se prijateljstvo ne pojavlja samo kot eden od motivov, ampak je kar glavni. Gela Gela tvega vse, da bi rešila prijatelja Tulsija, in se poda v domišljjski svet opice, iz katerega je vrnitev zelo negotova. Gela Gela in Tulsij morata v domišljjskem svetu premagati nemogoče preizkušnje, a jima ravno zaradi iskrenega odnosa drug do drugega to uspe. Motiv prijateljstva še zlasti ni zanemarljiv v romanih, kjer so v središču odraščajoča dekleta (*Silvija, Ne bom več pobegnila, Hči Lune*), ki s svojimi najožjimi prijateljicami delijo svoje ljubezenske težave in jih skupaj premagujejo. Njihovo prijateljstvo temelji predvsem na iskrenosti in medsebojnem spoštovanju.¹⁵ V *Lotosovem cvetu* se prijateljstvo kaže v različnih oblikah. V ospredju je intimno prijateljstvo med Nikom in Romino, ki kljub obetavnemu začetku ne vzdrži. Druge vrste prijateljstvo je med Nikom in njegovimi sošolci iz Kaira. Vsi namreč prihajajo z različnih dežel, za nikogar Kairo ni rojstno mesto – vsi so tujci. In ravno to je morda tisto, kar jih pravzaprav druži. Proti koncu romana pa vse bolj do izraza prihaja prijateljstvo med očetom in sinom, ki se zblížata zlasti potem, ko izvesta za smrt Nikove mame oz. Albertove žene. Pa tudi sam konec nakazuje, da se bo po Nikovi negativni ljubezenski izkušnji njuno prijateljstvo le še poglobilo, saj mu je oče pripravljen nuditi vso oporo. Podobno se motiv prijateljstva izraža v romanu *Moj Danijel*. Najprej je predstavljeno prijateljstvo v Ireninem družinskem krogu. Najbolj je navezana na najmlajšega bratca Danijela, ki mu je prav ona izbrala ime in zanj skrbi, kot da bi bil že njen otrok. Rada ga vzame s seboj, tudi kadar se druži s svojimi vrstniki

¹⁵Erika Lučki pove, da je med njima z Binetom zgolj prijateljstvo in da nista par, kot je mislila Lučka. (*Hči Lune*) Anja Nike zaupa, da se je poljubila s Simonom, a ji ga ne namerava prevzeti. (*Ne bom več pobegnila*) Silviji prijateljica Maja zaupa, da se Mateju zdi Silvija preveč živahna in mu je bolj všeč Maja, kar Silvijo sprva potre, a tudi sama spozna, da z Matejem nista za skupaj. (*Silvija*)

in vrstnicami. Irena pa je razpeta tudi med prijateljstvi z dvema fantoma. Na eni strani je bolj resen Aleš Janc, že študent medicine, s katerim se je seznanila preko sošolke, ki je njegova sestra, na drugi strani pa je bolj brezskrben Stan, ki zbuja pozornost predvsem s svojo skrivnostnostjo.

6.3.2 Najstniška ljubezen/zaljubljenost

V obravnavanih delih se najstniška ljubezen razvije iz ljubezni na prvi pogled »*Tik pod vasjo Podborje se je zgodilo tisto, kar je spremenilo Krištofov svet. Utrnila se je iskra in zanetila ogenj med dvema mladima. [...] Krištof se je zaljubil na prvi pogled ...*« (Ivan Sivec, *Gusarji na obzorju*, Ljubljana: Kmečki glas, 1991, str. 11). Poleg Krištofa in Anke je ljubezen na prvi pogled opazna še v romanih oz. povestih: *Silvija* (Brina in Damjan), *Lotosov cvet* (Niko in Romina) *Princeska z napako* (Fatima in Adam), *Ne bom več pobegnila* (Nike in Simon), *Klapa Joka Koprive* (Jòk in Šišková vnukinja Barbara), *Košarkar naj bo* (Ranta in Metka) in *Skrivnost močvirja Vilindol* (Črt in Zarika), ali pa gre za nadgraditev prijateljske zveze (*Trnovska mafija* (Metka in Miha), 4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel (vse Pavletove ljubezenske zveze z dekleti se razvijejo iz predhodnega prijateljstva), *Na ranču veranda* (Dani in Tina), *Silvija* (Silvija in Peter), *Bela past* (Tanja in Bor; Petra in Miha), *Hči Lune* (Lučka in Bine). V sedmih obravnavanih delih se pojavlja tudi ljubezenski trikotnik, v *Beli pasti* sta celo dva. Prevladujejo ljubezenski trikotniki z enim dekletom in dvema fantoma (pet primerov od osmih), v ostalih treh primerih pa gre za enega fanta in dve dekleti. V trinajstih obravnavanih delih, kjer se pojavlja motiv zaljubljenosti, se ljubezenska zveza med fantom in dekletom nadaljuje oziroma se šele začneja in je nakazano pozitivno nadaljevanje, v dveh primerih pa se par na koncu razide. Adam in Fatima (*Princeska z napako*) se razideta predvsem zaradi socialnih razlik med njima. Fatima sicer pričakuje Adamovega otroka, ki ga le-ta noče priznati. Z Adamom obračunajo Fatimin oče in bratje, tako da konča v bolnišnici, Fatima pa odide s stricem v Nemčijo. Razideta se tudi Niko in Romina, ker živita preveč narazen (Kairo–Ljubljana), slišita se le po telefonu in preko pisem. Romina si tako raje poišče tolažbo pri mladem učitelju klavirja, Niko pa ostane razočaran.

6.3.3 Pustolovščina/Potovanje/Izlet

Tako pogosto, kot se v obravnavanih delih pojavlja motiv zaljubljenosti, se pojavljajo tudi motivi, kot so pustolovščina, potovanje ali izlet (v petnajstih delih od osemnajstih). V romanu *Gusarji na obzorju* se pustolovščine vrstijo kar ena za drugo od začetka do konca romana (1. Krištofova pot z babico na Brač, kjer spozna lepo Anko; 2. Krištofova prva plovba na Palagružo, na poti doživi brodolom, nato je ujet pri pastirjih na nekem samotnem otoku, sledi srečanje z gusarji, a ga reši kapitan Špira; 3. Krištofov prvi ribolov na Palagruži, na plovbi domov zopet pride v roke gusarjem, tokrat je njegova rešiteljica Anka; 4. Krištof zopet na Palagruži, kjer je priča svetilničarjevemu pogrebu; 5. pri iskanju zaklada se zopet sreča z gusarji in kapitanom Špiro.). Motiv pustolovščine se pojavlja še v romanih *Ne bom več pobegnila* (Pobeg od doma in počitnice v Portorožu, kjer dekleti ugrabijo, a na koncu sledi uspešna razrešitev.), *Maša in Tjaša* (Pobeg od doma oziroma izlet z vlakom v Pesnico, kjer ju ugrabijo, a se uspeta sami rešiti in se srečno vrneti domov.), *Bela past* (Taborniki odidejo na izlet k Triglavskim jezerom, a jih preseneti snežni metež in tako dober teden ostanejo ujeti v zasneženi koči, dokler ponje ne pridejo reševalci.) V detektivki *Trnovska mafija* gre za pustolovščino raziskovanja rovov pod Ljubljanskim gradom, kjer se mladi pustolovci srečajo z roparji, a jih s svojo najstniško iznajdljivostjo uspejo premagati. Že sam naslov romana – *Skrivnost močvirja Vilindol* – namiguje na pustolovščino. Črt se izgubi v gozdu, domov se mora vrniti preko močvirja, kjer odkrije skrivališče divjih lovcev, katerim s prijatelji pripravijo neprijetno presenečenje. V romanu *Vsega je kriva Hedika* pa je pustolovščina omejena le na celodnevno tekmovanje – orientacijski tek po gozdu, kjer morajo tekmovalci čim prej uspešno opraviti določene naloge in se soočiti tudi z nepredvidljivimi dogodki (nevihta, pripetljaj z ribičem). Enodnevne pustolovščine oziroma izleti zaznamujejo še romane: *Na ranču veranda* (1. Danijelovo potovanje k očetu v Slovenj Gradec; 2. šolski izlet, kjer se Dani in Tina tudi bolj intimno zbližata, 3. obisk ranča Tininega pokojnega očeta), *Hči Lune* (Lučka in Krištof se pri izviru s čudežno močjo izgubita in celo poškodujeta, a ju reševalcem uspe spraviti na varno.), *Moj Danijel* (1. šolski izlet na kmetijo k Alešu, 2. izlet Irene in Stana na Svetje, 3. Stan in dr. Pavlin odpeljeta Irenino družčino v diskoteko Wolf, onadva pa se odpravita na Svetje, na poti domov jih ustavi policija in Stana ter doktorja odvede.). V romanu *Lotosov cvet* gre za daljše potovanje, ki je eden glavnih motivov v romanu. Oče odpelje Nika pod pretvezo na počitnice v Kairo, a Niku se življenje popolnoma spremeni, ko

izve, da bosta tam ostaneta za vedno. Izjema je le obisk v Sloveniji, ko Niko izve, da si je Romina našla drugega fanta. Z daljšim potovanjem je povezana tudi Fatima (*Princeska z napako*). Najprej gre za beg iz Bosne v Slovenijo, nato pa na koncu še za selitev iz Maribora v Nemčijo, kjer naj bi poskušala zaživeti boljše življenje. Tudi fantastično pripoved *Velecirkus Argo* zaznamuje potovanje, in sicer gre za potovanje v domišljjski svet opice, ki je v neskladju s človeško logiko, in zato je vrnitev iz njega vse prej kot lahka. V naslednjih dveh romanih (4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* in *Silvija*) se sicer tudi pojavljata motiva potovanja in izleta, a imata večinoma bolj obrobno vlogo. (1. Pavle odide s prijatelji na morje, 2. Kaja – Pavletovo dekle odide s prijateljico med prvomajskimi prazniki po Evropi, 3. maturantski izlet; 1. Silvijina družina odide na silvestrovanje na Pohorju, 2. Silvija in Aleks odpotujeta na počitnice k očetu v Nemčijo, 3. Silvijina šola v naravi v Javorniškem Rovtu, 4. Silvijina družina na počitnicah na morju).

6.3.4 Ljubosumje

V desetih od osemnajstih obravnavanih delih se pojavlja motiv ljubosumja. Najpogosteje (v petih primerih) je prisotno ljubosumje med dekleti, in sicer je v enem primeru vzrok ljubosumja lepota oziroma priljubljenost pri fantih (Silvija je ljubosumna na leto starejšo sestro Brino, ker se fantje raje ozirajo za njo.), medtem ko je v ostalih primerih vzrok simpatija do istega fanta. V romanu *Princeska z napako* so Fatimine sošolke ljubosumne, ker je Adam zanjo kazal več zanimanja, saj je izžarevala neko posebno lepoto. Še ostali romani oz. povesti, kjer je vzrok ljubosumja med dekleti simpatija do istega fanta, pa so: *Hči Lune*, *Vsega je kriva Hedika* in *Košarkar naj bo*, le da gre v prvih dveh primerih za ljubosumje glavnih oseb do stranskih (Lučka ljubosumna na Diano zaradi Krištofa in Hedika na Anamarijo zaradi Vilija), v zadnjem primeru pa za ljubosumje med stranskimi osebami (Metka je ljubosumna na dekleta, ki ogovarjajo košarkarja Ranto). V štirih primerih je prisotno ljubosumje med fantoma. V dveh primerih (4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* in *Klapa Joka Koprive*) je vzrok ljubosumja popularnost med prijatelji (Andro je ljubosumen na Pavleta, ker je postal bolj priljubljen v razredu; Jòk pa je ljubosumen na Petra, ker se boji, da bi mu prevzel klapo), v drugih dveh (*Skrivnost močvirja Vilindol* in *Bela past*) pa je vzrok simpatija do določenega dekleta (Črta razjeda ljubosumje, ker naj bi Vane vozil Zariko na motorju; Bor je ljubosumen na Miho, ki je Metki bolj všeč). V romanu *Brcanje z glavo*

pa je vzrok ljubosumja uspešnost konkurenčne ekipe. Tehnični direktor nogometnega kluba Sloge je ljubosumen na uspehe Hermesa, zato posega tudi po neprimernih sredstvih, ki pa ne obrodijo sadov.

6.3.5 Nesreča

Motiv nesreče se pojavlja enako pogosto kot motiv ljubosumja. Največkrat (v petih romanih od destih, kjer se omenjeni motiv pojavlja) gre za prometno nesrečo z avtomobilom ali motorjem. Od tega se trije primeri končajo s smrtnim izidom (*Narancu veranda* – umre Tinin oče; *Skrivnost močvirja Vilindol* – zaradi prikazni Vinka naj bi Vane z motorjem do smrti povozil Tončka; *Lotosov cvet* (Sarina in Anitina starša umreta v avtomobilski nesreči.), v ostalih dveh primerih pa ne pride do hujših poškodb. Pavle (*4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*) nekaj časa preživi v bolnišnici, Stan in Irena (*Moj Danijel*) pa imata le materialno škodo. Druga vrsta nesreče so različne poškodbe noge ali roke. V romanu *Hči Lune* si je Lučkina babica zaradi padca poškodovala roko; Lučkina simpatija Krištof pa si je poškodoval nogo, ko sta se z Lučko izgubila v gozdu. Enaka poškodba je doletela tudi Anamarijo v romanu *Vsega je kriva Hedika* in vodnika Lacija v *Beli pasti*. V romanu *Gusarji na obzorju* pride do brodoloma ob Krištofovi prvi plovbi na Palagružo, v retrospektivi pa je omenjen še brodolom, ki ga je doživel Krištofov oče. Peter Fink (*Klapa Joka Koprive*) pa je žrtev osjih pikov in mora kar nekaj časa preživeti v bolnišnici.

6.3.6 Upornišтво

Motiv upornišтва je prisoten v devetih obravnavanih romanih. V večini primerov (v petih romanih) so pobudnice upora dekleta. V otroški detektivki *Trnovska mafija* se mlajša Nikina sestra Maja upira ostalim članom Trnovske mafije; noče, da bi bila zapostavljena, ker je nekoliko mlajša, in zato rada nasprotuje njihovim idejam – npr. je proti temu, da bi vrnili najdeni denar v banko, saj želi imeti od bogate najdbe tudi sama nekaj koristi. Upornica je tudi Silvija iz istoimenskega romana. Večkrat ima besedne dvoboje z mamo, enkrat pa se upre tudi v šoli, ker jo nek fant izziva. Fatima (*Princeska z napako*) se upira šolskemu sistemu, ker namerno izostaja od pouka, in raznim nadlegovalcem – sosedu s pedofilskimi nagnjenji in obritoglavcu Frenkiju, ki jo večkrat zasleduje in si želi njene telesne bližine. Enkrat se ga znebi tako, da ga udari po nosu s

knjigo. Upira se tudi sošolcem in sošolkam, ki jo ponižujejo predvsem zaradi njenega porekla in nižjega socialnega statusa. »*Nenadnega naskoka seveda ni pričakoval, zato je bil popolnoma brez moči. Velike ravne bele zobe z ostrimi sekalci mu je zasadila v roko. [...] Z dobro odmerjenim udarcem ga je brcnila v piščal (in) se od samega vznemirjenja po kolenih odplazila po torbo.*« Maša in Tjaša iz istoimenskega romana se s pobegom od doma upreta samovoljnemu Tjašinemu očetu, uspešno pa se upreta tudi ugrabitelju, tako da se sami rešita iz skrivališča in nato o tem obvestita še policijo. V treh romanih pa se pojavljajo tako uporniki kot upornice. V romanu *Na ranču veranda* je največji upornik Dani, ki se upira šolskemu sistemu, ker preveč izostaja od pouka oz. na koncu celo pobegne iz šole in spleza na domačo streho, s katere namerava skočiti, a ga s prepričevanjem rešijo šolska psihologinja, pomočnica ravnatelja in teta Roza. Upre se tudi skrbnici Rozi, ko pobegne od doma, da bi poiskal očeta, in nikomur o tem prej ne pove. Enkrat pa se loti še razbijanja žarometov avtomobila zakoncema, ki naj bi iz koristoljubja posvojila Tino. Tudi Tina se upira svojim skrbnikom, ker naj bi jo zapostavljali v primerjavi z njihovim pravim otrokom. »*Drla se je kot jesihar. Takoj sem vedel, da jo je napadla jeza. Nekajkrat na leto je zlezla na hlod pred hišo in razkričala vaščanom vse krivice, ki so jo doletele pri Bevčevih. Seveda je pretiravala.*« (Vitan Mal, *Na ranču veranda*, Ljubljana: Prešernova družba, 1993, str. 56.) V romanu *Ne bom več pobegnila* se Nike upre očetu, ko z Anjo pobegne od doma; njen bodoči fant Simon pa se tudi upre svojemu očetu, ko noče več sodelovati z njim pri Nikini ugrabitvi, in ga je pripravljen celo prijaviti policiji. Jòk (*Klapa Jòka Koprive*) se s z različnimi potegavščinami ves čas upira Petru Finku; Maruša (Jòkova sestra) rada izstopa v družini, tako da posluša glasno glasbo; v retrospektivi pa je tudi omemba o odhodu Šiškovne hčerke od doma kot upor proti staršem. V dveh romanih pa imajo glavno vlogo upornikov fantje. Pavle (4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*) se zlasti na začetku nekajkrat sporeče s starši, s svojimi sošolci večkrat izostaja od pouka, ker ga dolgočasi. Ni mu všeč šolski časopis, zato se še z nekaj kolegi kljub neodobravanju vodstva šole loti samostojnega projekta, s katerim doživi precejšen uspeh. Črt in prijatelji (*Skrivnost močvirja Vilindol*) pa se uprejo divjim lovcem na ptice oziroma podjetniku, ki jih podpira. Fantje jim nekega večera v močvirju pripravijo neprijetno presenečenje in jih tako odvrnejo od zlonamernega početja.

6.3.7 Kriminal

Peti najpogostejši je motiv kriminala, ki se kaže v različnih oblikah, in sicer kot kraja (v treh romanih), ugrabitev (v štirih romanih) ali kot kakšno drugo kaznivo dejanje (trije romani). V dveh romanih (*Princeska z napako* in *Moj Danijel*) se pojavlja celo več primerov kriminala. S krajo se sooči kolektiv Trnovske mafije. V rovih pod Ljubljanskim gradom so fantje in dekleta našli ukraden denar in srečali dva roparja, ki sta se vrnila ponj, a so ju uspešno onesposobili in vrnilo ukraden denar. Fatima (*Princeska z napako*) se zaradi pomanjkanja v družini večkrat zateče h kraji. Enkrat so jo skoraj zalotili pri kraji v trgovini, spet drugič je ukradla sošolkin plašč, a ji ga je kasneje le vrnila. Podobno je bilo tudi pri učiteljici Kodrlajsi, ko ji je hotela ukrasti svilen ruto, a si je potem premislila. V romanu *Princeska z napako* se pojavljajo še druga kazniva dejanja. Na primer Fatimin oče in njeni bratje so se ukvarjali s črno trgovino, Fatima in njena mlajša sestra sta bili žrtvi pedofilskih nagnjenj soseda (s pedofilom se sooči tudi Dani (*Na ranču veranda*), a mu uspe pravočasno ubežati), Adamovi obritoglavci so hudo pretepli Fatimino teto Andžo, proti koncu romana pa je prišlo še do krvnega maščevanja nad Adamom s strani Fatiminega ožjega sorodstva, ker je onečastil dekle. S kriminalcem se zaplete tudi Irena (*Moj Danijel*). Stan, s katerim se je spoprijateljila, je ukradel avto, ko sta odšla na izlet, kasneje pa je še s pomočnikom oropal cerkev ter ugrabil Ireninega najmlajšega bratca Danijela. Do ugrabitve pride še v romanih: *Maša in Tjaša*, *Brcanje z glavo* in *Ne bom več pobegnila*. Mašo in Tjašo ugrabi neznanec s passatom, ko sta se vračali iz Pesnice; Rudi in Luka sta ugrabljena s strani konkurenčnega nogometnega kluba, ker sta s svojo odlično igro ogrožala njihovo osvojitve naslova prvakov; Nike in Anjo pa so ugrabili preprodajalci mamil, ker so od Nikinega očeta zahtevali elaborat za cenejšo izdelavo kemičnih drog. Vsem ugrabljenim je uspelo pobegniti oz. so jih rešili njihovi najbližji. V vlogi preganjalcev kriminalnih dejanj nastopijo tudi Črt in njegovi prijatelji (*Skrivnost močvirja Vilindol*), ki skušajo preprečiti podjetniku Smodišu in divjim lovcem, da bi ilegalno pobijali ptice v njihovem močvirju.

6.3.8 Smrt

Motiv smrti se pojavlja v petih obravnavanih romanih. Krištofu (*Gusarji na obzorju*) je v brodolomu umrla mama, ko je bil še dojenček, oče pa je umrl kot svetilničar samotar.

Na njegovem pogrebu je bil Krištof prisoten, a takrat še ni vedel, da je bil svetilničar njegov oče. V romanu *Na ranču veranda* rejenki Tini umre oče v prometni nesreči, v retrospektivi pa je omenjeno, da je Daniju že v zgodnjem otroštvu umrla mama. Mama umre tudi Niku iz romana *Lotosov cvet*. O njeni smrti ga obvesti njegova teta – mamina sestra Sara. V retrospektivi pa je omenjena še smrt Nikovih starih staršev po mamini strani – umrla sta v prometni nesreči, ko sta šla v Švico obiskat hčerko, ki jima je rodila vnuka Nika. V romanu *Bela past* se motiv smrti pojavlja le preko perspektive, kako je Luka izgubil starše v letalski nesreči na Korziki. V roman *Skrivnost močvirja Vilindol* pa ne gre za motiv smrti staršev, temveč umre Črtov prijatelj Tonček, ker ga je Vane – sin podjetnika Smodiša – zbil z motorjem.

6.3.9 Pijančevanje, alkoholizem

Štirje romani vključujejo motiv pijančevanja ali alkoholizma. V večini primerov gre za pijančevanje, ko se najstniki želijo postavljati pred vrstniki in radi pogledajo pregloboko v kozarec. Takšni primeri so v romanih: 4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*, *Košarkar naj bo* in *Princeska z napako*. V romanu *Na ranču veranda* pa gre že za alkoholizem. Danijev oče je namreč alkoholik, zato je Dani po mamini smrti pravzaprav šel v rejništvo.

6.3.10 Šport/tekmovanje

Ravno tako v štirih literarnih delih pa so glavne osebe povezane s športom. Silvija in Peter (*Silvija*) rada igrata in spremljata košarko. Košarka je glavna okupacija tudi pri Ranti, ki se s trdim delom in močno voljo spremeni iz nerodneža v pravega košarkarskega asa. Tudi v romanu *Brcanje z glavo* že sam naslov nakazuje, da je šport, natančneje nogomet glavni motiv, kar je v enem od intervjujev potrdil tudi avtor sam: »Zanimal me je nogomet kot osrednji motiv romana, zato se največ dogaja na nogometnem igrišču. Če pa se kje drugje, je tudi navzoč nogomet.« (Tadej Čater, Pogovor s pisateljem: Goran Gluvič, *Otrok in družina* št. 11 (1999), str. 63.) Deloma se motiv športa pojavlja tudi v romanu *Vsega je kriva Hedika*, kjer gre za tekmovanje v orientacijskem tek po gozdu.

6.3.11 Umetnost

Trije romani pa so zaznamovani z motivom umetnosti. V dveh primerih (*Silvija* in *Hči Lune*) gre za literarno umetnost. Obe dekleti – Lučka in Silvija – pišeta svojo knjigo. Lučka piše neke vrste viteški roman, pri katerem se zgodba odvija vzporedno z zgodbo o Lučkinem življenju. Silvijino literarno delo pa je kar sam roman, saj se začneja takole: »Dragi bralec, draga bralka! Moje ime je Silvija Mlakar in to je moja knjiga. Že od nekdaj sem si želela napisati svojo knjigo.« (Nejka Omahen, *Silvija*, Ljubljana: DZS, str. 5.) Poleg tega pa vse tri sestre iz omenjenega romana obiskujejo glasbeno šolo, Silvija in njena sestra Brina igrata klavir, Aleks pa flavto. V romanu *Lotosov cvet* sta prisotni glasbena in likovna umetnost. Z umetnostjo sta zaznamovana oba glavna junaka – Romina igra klavir, Niko pa se posveča slikanju.

6.3.12 Ločitev staršev

Motiv ločenih staršev je vključen v dva obravnavana romana. Silvijina starša sta se ločila, ko je oče odšel na delo v Nemčijo, a dekleta dolgo časa sploh niso vedela za to, saj jim je oče redno pošiljal denar, mama pa je tudi lepo skrbela za njih, in jih odsotnost očeta ni bistveno zaznamovala. Nekoliko drugače je v romanu *Lotosov cvet*, kjer je mama zapustila Nika in njegovega očeta že v Nikovem zgodnjem otroštvu in odšla z drugim moškim. Oče se je posvečal predvsem poslovnemu življenju in je delal v tujini, Niko pa je zato otroštvo in del mladosti preživel pri stricu in teti (očetovi sestri) v Mariboru, potem pa odšel živeti skupaj z očetom v Kairo.

6.3.13 Posvojenost/rejništvo

Z družinsko problematiko je povezan tudi motiv posvojenosti oz. rejništva, ki se tudi pojavlja v dveh obravnavanih romanih. Dani in Tina (*Na ranču veranda*) sta rejenca pri dveh različnih družinah. Za oba je dobro poskrbljeno, a je kljub temu pri obeh zaznati, da pogrešata svoje prave starše. »Moral sem razvozlati uganko, KDO je moj oče. [...] Ko bom odkril najmanjšo sled, bom stekel na prvi avtobus in si s prihranjeno žepnino kupil vozovnico. Našel bom očeta, naj me vrag! Tudi outsiderji imamo pravico spoznati vsaj enega od roditeljev!« (Vitan Mal, *Na ranču veranda*, Ljubljana: Prešernova družba, 1993, str. 36.) Tako je razmišljal Danijel. Svoje starše omenja tudi Tina: »Tja me sili zato, ker ni moja prava mama. Pa tudi moja starša sta kriva. Mogoče me nista marala,

ker sem punca ... Socialna govori, da nista bila kos svoji starševski nalogi. Ampak požvižgam se na to!» (Prav tam, str. 58.) Kot stranski motiv se posvojenost pojavlja v romanu *Hči Lune*, saj je le na začetku romana omenjeno, da je Lučka posvojenka, kasneje se ta motiv ne pojavlja več. S krušnimi starši se je Lučka dobro razumela in ni izražala želje, da bi spoznala svoje prave starše.

6.3.14 Vojna

Motiv vojne je prisoten predvsem v romanu *Princeska z napako*. Gre za vojno na Balkanu v 90. letih prejšnjega stoletja, zaradi katere je Fatimina družina pribežala v Slovenijo. Podobe vojne so prikazane v retrospektivah, ki jih običajno sprožijo neprijetne, nasilne asociacije v knjižni sedanjosti. V romanu *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* pa je posredno le omenjena osamosvojitvena vojna iz leta 1991, a nima nobenega vpliva na samo dogajanje v romanu.

6.3.15 Fantastični motivi

Fantastični motivi so sestavni del dveh obravnavanih romanov, to sta *Skrivnost močvirja Vilindol* in *Velecirkus Argo*. V slednjem romanu se fantastični elementi začnejo pojavljati s prihodom čarovnika z nenavadnim imenom Garam Abdel Garam. »Naravnost iz daljnih skrivnih vzhodnih dežel, ki jih morda ni niti na zemljevidu, je nocoj prišel k nam ...« (Feri Lainšček, *Velecirkus Argo: Roman*, Ljubljana: Prešernova družba, 1997, str. 12.) V domišljjskih svetovih, po katerih potem potujeta Tulsu in Gela Gela pa se fantastični motivi vrstijo eden za drugim. Na primer deklica se preseli v drugo pokrajino, tako da si spusti kamen na glavo in jo odnese brez posledic. Drugi primer je srečanje Gele Gele s škratom, ki jo popelje v Biserno deželo, kjer je bil Tulsu. Potem nastopajo govoreče opice »Vsega je kriv Tulsu Bulsi, ki nas je nagovoril, da smo se želeli polastiti bisernega kraljestva,‘ je izjecljal opičnjak.« (Prav tam, str. 66.) govoreče skale oz. čas, ki je med skalami, »Slišati je, kot bi se smejale skale,‘ se ji je zazdelo.« (Prav tam, str. 50.) in na koncu spregovori še voda »No – taka oliko in tak pozdrav!‘ je tedaj reklo tam nad gladino.« (Prav tam, str. 122.) V romanu *Skrivnost močvirja Vilindol* pa so fantastični motivi prisotni kot skrivnosti. Najbolj izstopa nepojasnjeno izginotje vaškega tepčka Vinka, ki je izginil po hudi povodnji; Nazadnje so ga videli, ko je bežal proti močvirju, nikoli pa niso našli njegovega trupla, kar je še

posebej burilo domišljijo ljudi. »Če je za hip zamižal, ga je videl razločno, čisto od blizu, Vinka, z vodenim pogledom, nekoliko zabuhlega v obraz, kako čaka in vabi in se smehlja.« (Vlado Žabot, *Skrivnost močvirja Vilindol*, Ljubljana: Mladika, 1994, str. 37.) Fantastičen element je tudi nenavaden ptič, ki je zvabil Črta pregloboko v gozd »Pogostokrat se mu je zazdelo, kot bi ga videl, kot bi ga slišal, ptiča, [...] Lahko, da se je res samo zdelo ... Nikoli ni mogel biti docela prepričan. Zato je znova brskal in čakal ... dokler se mu zbliza ali zdaleč že zopet ni zdelo, da vidi prav tistega črnega ptiča.« in se je pojavil tudi kasneje v Črtovih morastih sanjah.

6.3.16 Družbena kritičnost

Ta motiv izstopa v romanu *Princeska z napako*, in sicer v njem pisateljica obsoja družbene kriterije, ki jih imajo Slovenci do tujcev, v tem primeru do beguncev. Ksenofobičen odnos do njih se kaže v različnih primerih. Gre za odnose: Fatima vs. sošolci in sošolke, Fatima vs. učiteljica, Fatima vs. sosed Lovrač in Fatima vs. Adam in njegova družba, ki je Fatimo izkoristil le za spolne usluge, njegova družba pa je požgala begunsko naselje in pretepla Fatimino teto Andžo. Omenjene odnose bom ponazorila kar z nazornimi citati.

»Si že slišala tisti vic o Bosanki, ki pride v Slovenijo?‘ ji je zapihal na dušo, da jo je zazeblo.« Tako so Fatimo nagovarjali sošolci. »Ja sam ga več doživjela, si pozabil?¹⁶« ga je zavrnila.« (Janja Vidmar: *Princeska z napako*, Ljubljana: DZS, 1998, str. 7.) Tudi sošolke niso varčevale z negativnimi opazkami. »Reče se pogovarja, daj, nauči se že enkrat slovensko! Sama sebi se smiliš, ker te nihče ne šmirgla, pa se niti toliko ne potrudiš, da bi se zjutraj umila zobe, [...] pa da bi doma v slovarju pogledala besede, ki jih nameravaš tisti dan stresati naokrog. Kaj misliš, da so drugi tako strpni kot jaz?« (Prav tam, str. 12.)

Razredničarka Makarena je s podobnimi izjavami večkrat posredno ošvrknila Fatimo: »Dragi moji, takoj odprite okna, strašno smrdi po gnilem. Ne razumem, zakaj nekateri kar naprej gojijo lastno umazanijo ...« (Prav tam, str. 53.)

¹⁶Prevod: Jaz sem ga že doživela.

Lovračev odnos do beguncev pa ponazarja naslednji citat. »Zraven je momljal o Bosancih, da mu vse pokradejo in izkoriščajo slovensko državo, ki jim daje več kot svojim državljanom.« (Prav tam, str. 39.) Po drugi strani pa je težko zadrževal pedofilska nagnjenja, ki jih je izražal prav na tujkah (pri Fatimi in njeni mlajši sestri), saj se je tako počutil bolj varnega.

6.4 LITERARNE OSEBE

6.4.1 Število, spol, starost

V treh obravnavanih delih je v središču dogajanja kolektiv (*Bela past*, *Trnovska mafija* in *Vsega je kriva Hedika*). V *Beli pasti* je kolektiv taborniški odred Rožnik. To so fantje in dekleta stari od 15–17 let, in sicer šest fantov in pet deklet (Bor, Miha, Uroš, Gorazd, Luka in Aleš; Tanja, Petra, Barbara, Kristina in Andreja) pod vodstvom okoli 26 let starega učitelja tehničnega pouka Lacija. Nepogrešljivi član družine pa je tudi Tanjin psiček Hani. *Trnovska mafija* je družina učencev in učenk osmega razreda osnovne šole (Tina, Metka, Nika, Švejk, Miha in Tine), pridruži pa se jim še nekaj let mlajša Nikina sestra Maja. V delu *Vsega je kriva Hedika* pa sta v ospredju dve konkurenčni štiričlanski ekipi osmošolcev in osmošolk (t. i. Zelenčki in Pomarančniki), ki tekmujeta v orientacijskem teku. Gre za dve mešani ekipi – v vsaki skupini so trije fantje in eno dekle – Zelenčki: Vili, Robi, Valuk in Hedika; Pomarančniki: Anamarija, Matevž, Peter in Denis. Kolektiv se bolj kot stranski motiv pojavlja tudi v delih *Moj Danijel*, *Klapa Joka Koprive* in *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*, saj je v teh delih vseeno nekoliko bolj v ospredju posameznik, ki je pripovedovalec zgodbe, in spremljamo dogajanje predvsem z njegove perspektive.

Košarkar naj bo in *Ne bom več pobegnila* postavljata v ospredje tri literarne osebe. Gre za dva prijatelja/prijateljici, pri čemer je eden od njiju vključen še v ljubezensko zvezo, zato je le-ta nekoliko bolj v središču pozornosti, v prvem primeru je to Ranta, v drugem pa Nike.

Maša in Tjaša, *Brcanje z glavo* in *Velecirkus Argo* imajo v ospredju dve literarni osebi. Maša in Tjaša sta prijateljici, stari sedem oziroma deset let, ki ju je povezala

zapostavljenost s strani njunih vrstnikov in vrstnic. V *Brcanju z glavo* sta glavna akterja dogajanja prijatelja Luka in Rudi – 14-letna zagreta nogometaša, ki s svojimi mojstrovinami na igrišču s svojo ekipo premagujeta vse njihove nasprotnike. V fantastični pripovedi *Velecirkus Argo* pa je v domišljijiski deželi na preizkušnji prijateljstvo med dečkom Tulsijem in deklico Gelo Gelo.

V romanih *Princeska z napako*, *Gusarji na obzorju*, *Na ranču veranda*, *Lotosov cvet*, *Silvija* in *Hči Lune* je v ospredju posameznik – fant ali dekle (star od 14 do 18 let), ki vstopa v ljubezensko zvezo, in se pri tem mora soočiti z raznimi ovirami in tudi razočaranjem. Večina si srčne rane le ozdravi, le Niko v *Lotosovem cvetu* in Fatima nista deležna te sreče.

6.4.2 Značaj in odnosi (do vrstnikov, staršev, učiteljev)

Člani taborniškega odreda so pogumni, bistri, nadebudni in iznajdljivi pustolovci, ki se vedno uspejo rešiti iz težav. Kljub temu pa niso pravi »superjunaki«, ker jasno pokažejo tudi splošne človeške napake in slabosti; odkrito izražajo ljubezenska čustva in ljubosumje (Bor Tanji izpove ljubezen; ljubezen med Petro in Mihom – Bor je ljubosumen in spravi Miho v nevarnost); požrešno se mastijo z dobrotami (Uroš) in nagajivo zbadajo drug drugega. Podobne značilnosti je opaziti tudi pri *Trnovski mafiji*, katere člani se soočajo s prvimi poskusi kajenja, pitjem alkohola in se zabavajo s smešenjem preko različnih iger. Med Mihom in Metko pa vzklije tudi prva ljubezen. Nekaj težav jim povzroča nekoliko mlajša radovedna Maja, a ji le popustijo in ustrežejo njenim željam, saj so odkrili »zaklad« ravno zaradi njenega padca v jamo. Osmošolci iz dela *Vsega je kriva Hedika* so zaradi hrepenenja po zmagi sprva nekoliko nesramni in nekolegialni, a ko pa tik pred ciljem Vili zaide v težave, se situacija spremeni in pokažejo tudi svoje pozitivne značajske lastnosti, kar je poplačano z zmago obeh konkurenčnih ekip. V vseh primerih, kjer je v ospredju kolektiv, so starši bolj v ozadju in z najstniki ne prihajajo v konfliktne situacije.

V nekaterih obravnavanih delih (*Ne bom več pobegnila*, *Lotosov cvet* in *Na ranču veranda*) pa predstavljajo ravno nerazčiščeni odnosi med starši in njihovimi otroki (glavnimi osebami) neko prelomnico, ki vpliva na glavno dogajanje v romanih. *Maša in Tjaša* zaradi neodobravanja njunega prijateljstva s strani Tjašinega očeta, Nike iz *Ne*

bom več pobegnila pa zaradi očetove strogosti odidejo od doma, a kaj kmalu postanejo žrtve ugrabiteljev. Z lastno iznajdljivostjo (*Maša in Tjaša*) in z uspešnim dialogom med starši in ugrabitelji (*Ne bom več pobegnila*) se stvari le uspešno razpletejo in odnosi med starši in otroki so urejeni. V *Lotosovem cvetu* je prelomnica – odhod Nika z očetom v Kairo. Sprva je Nikov oče prikazan kot nek vsiljivec in prevarant, a dalj časa ko sta skupaj, tem bolj prihaja do izraza očetova pozitivna vloga, ki se kaže v skrbi zanj in v razumevanju mladostniške problematike: »Žal mi je, sin. Vsak starš bi rad odvzel otroku težave. Pa jih ne more. Tako gre iz roda v rod ...« Na ranču veranda pa je pripovedovalec zgodbe – Danijel (Dani) že od ranega otroštva prikrajšan za ljubezen staršev. Po materini smrti je oče postal alkoholik in Danija so dali v rejo gospe Rozi. Kljub vsemu je odrasel v pridnega fanta, ki vsakomur rad priskoči na pomoč. Po ponovnem srečanju z očetom doživi veliko razočaranje, a kljub temu je v njem še dovolj ljubezni, ki jo je pripravljen v prihodnosti deliti s sosedo – tudi rejenko Tino. Stal ji je ob strani v težkih trenutkih, ko je po dolgem času le našla očeta, a ga je kmalu izgubila v prometni nesreči. Tako Dani kot Tina nimata torej sreče s svojimi starši, a oba živita z upanjem na boljšo skupno prihodnost. Brez staršev pa je odraščal tudi Krištof iz romana *Gusarji na obzorju* – živel je pri babici Mari, ki mu je dolgo časa prikrivala skrivnost o očetu, materi in celo polbratu. Resnico je s svojo iznajdljivostjo, pogumom in precej sreče odkril sam, ob strani pa mu je ves čas stalo njegovo dekle Anka, ki jo je na koncu zaprosil za roko.

V *Klapi Joka Koprive* in v 4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* ima na glavnega junaka pomemben vpliv družba njegovih vrstnikov, ki mu omogoča samopotrditve oziroma vpliva na razvoj njegove osebnosti. Jok se počuti nelagodno, ko člani klape ne odobravajo njegovega nesprejemanja Petra, na koncu pa občuti veliko notranje zadovoljstvo, ko mu Peter pove, da mu ne želi prevzeti njegove klape. Pavletu Samcu iz 4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* pa vrstniki pomagajo premagovati tegobe gimnazijskega življenja, soočati se z ljubezenskimi izzivi in sodelujejo pri izdajanju lastnega časopisa. Pavle se tako iz neobgljenega »fazana« spremeni v enega najbolj popularnih fantov na šoli, a kaj ko bo vsak čas moral stopiti v svet odraslih, v katerem se stvari odvijajo nekoliko drugače.

Tega se že dobro zaveda Fatima (*Princeska z napako*), ki je bila zaradi vojne prisiljena v izgnanstvo in v novi »domovini« pahnjena na dno družbene lestvice. Njena temeljna značilnost je osamljenost, saj je deležna stigmatizacije na vsakem koraku. Kljub vsemu je lepa, odkritosrčna in samozavestna, a kot je za dekleta njene starosti v navadi tudi še naivna. Lepi in bogati Adam jo je večkrat žalil in izkoriščal, a ona žaluje za minutami, ko jo je imel rad in je pripravljena obdržati otroka, ki je sad njune kratke ljubezenske zveze. Edina razumevajoča in zvesta prijateljica je učiteljica Kodrlajsa, ki ji pomaga premagovati najtežje trenutke, saj se tudi sama zaradi vpadljivega zunanjega videza v zbornici počuti odrinjeno.

Ker je posvojena, se drugačno od drugih počuti tudi Lučka (*Hči Lune*). Boji se, da je ne bodo sprejeli take, kot je. Rada bi bila rada princeska brez napake, vendar sebe opazuje z najbolj kritične točke in tako ne vidi, da to že pravzaprav je. Je dekle z bogato domišljijo, rada sanjari je nekoliko naivna in za vsako malenkost užaljena. Šele ko se njena idealna podoba ljubezni razblini, spozna, da je pravzaprav zaljubljena v Bineta, fanta, s katerim sta bila že od malih nog naprej na bojni nogi.

V podobni situaciji se znajde tudi *Silvija*, le da ona nima tako idealizirane podobe ljubezni, je bolj realna najstnica. Zanima jo košarka, rada govori, igra klavir, je iznajdljiva, včasih pa se prepira z eno leto starejšo sestro in ji je malo nevoščljiva, ker ima več sreče pri fantih. Ko pa se končno tudi njej nasmehne sreča, spozna, da njen izbranec ni čisto pravi zanjo in da ji je pravzaprav vseč mlajši brat sestrinega fanta – Peter, ki ji je šel s svojim obnašanjem ves čas tako na živce. On pa si je že ves čas želel le njene pozornosti. Silvija drugače živi v stanovanju skupaj z mamo in eno mlajšo in eno starejšo sestro, oče pa si je po ločitvi poiskal delo v Nemčiji. Mama je učiteljica na osnovni šoli, ki jo obiskujejo tudi njene tri hčerke. Je zelo skrbna, večkrat mora posredovati, ko si sestre skočijo v lase, poskrbi, da je oče pa ima še bolj obrobno vlogo, saj jih le enkrat obišče, enkrat pa med zimskimi počitnicami Silvija in mlajša sestra odideta k njemu.

Irena Bertoncely iz Zormanovega romana je po eni že na poti v svet odraslosti, kar se kaže predvsem v njeni skrbi za najmlajšega 4-letnega bratca Danijela, saj zanj skrbi skoraj tako, kot da bi bil že njen otrok, a po drugi strani je še naivno 16-letno dekle, ki

se da zapeljati fantu Stanu, ki ji zna pihati na dušo. Zanj se kasneje izkaže, da jo je izkoristil le za svoje nepoštene posle. A po tej izkušnji postane nekoliko bolj preudarna, spozna, da videz in lepe besede le niso vse. Na vidiku je ljubezenska zveza s simpatijo, ki jo je spoznala že pred Stanom.

V delih *Brcanje z glavo* in *Košarkar naj bo* so v ospredju športniki – nogometaša in košarkar. Po karakterju se med seboj nekoliko razlikujejo – Luka in Rudi sta od začetka do konca izurjena mojstra, izredno samozavestna, sproščena in iznajdljiva. Vse niti imata v svojih rokah. Medtem ko je Ranta vsaj na začetku njuno pravo nasprotje – neroden, brez kondicije, sramežljiv in nesamozavesten. Ko pa se bolj resno začne posvečati košarki, se mu življenje popolnoma spremeni. Postane nepogrešljiv člen ekipe, pridobi pa tudi na samozvesti, saj se marsikatero dekle rado ozre za njim.

Gela in Tulsi iz fantastične pripovedi *Velecirkus Argo* večino časa preživita sicer v domišljjski deželi opice Bamfi, a se morata soočiti s povsem realnimi problemi. Na preizkušnji je njuno zaupanje in prijateljstvo. Iz začaranega sveta sta rešena, ker pri njima ni bilo glavno načelo »imeti in želeči«, temveč »dati in žrtvovati« in nista na svetu zagrešila nič slabega ter verjela, da je sicer na prvi pogled še tako nemogoča stvar lahko še kako mogoča.

Črt (*Skrivnost močvirja Vilindol*) je velik ljubitelj narave, zato mu ni vseeno, ko izve, da se podjetnik, ki je nedavno prišel v Dolič, ukvarja z lovom na ptice. S prijatelji uporabijo vsa možna sredstva, da bi to dejavnost preprečili. Poguma pa mu nekoliko primanjkuje pri dekletih. Vse do konca svoji simpatiji Zariki ne izpove svojih čustev, saj se v njem ves čas prebujajo dvomi, če ni Zariki bolj všeč podjetnikov sin, ki naj bi jo prevažal naokoli s svojim motorjem. A po uspešni akciji z divjimi lovci si upa stopiti tudi pred Zariko.

Odnos med glavnimi osebami in učitelji oz. šolskim osebjem je nekoliko bolj izpostavljen v romanu *Princeska z napako*. Fatimina razredničarka je sprva prikazana kot žaljiva in moralistična učiteljica, toda na koncu, ko izve, da je Fatima noseča, se njen odnos do Fatime nenadoma spremeni. Ves čas pa je do Fatime ljubeča in razumevajoča Kodrlajsa – Dušica Rujčič, ki ji pomaga premagovati težave, s katerimi se

sooča Fatima (kraja, lakota, nosečnost). V romanu *Na ranču veranda* ima osrednjo vlogo med šolskim osebjem razumevajoča psihologinja Julija, ki je vedno pripravljena na pogovor o različnih problemih, kot so neopravičeno izostajanje od pouka, priprava na nadaljnje šolanje in neprimerno vedenje učencev. Vodila je tudi t. i. uro sprostitve, kjer so najprej izvajali sprostitvene tehnike, nato pa so se pogovarjali o medosebnih odnosih.

6.5 DOGAJALNI PROSTOR IN ČAS

6.5.1 Dogajalni prostor

Večina obravnavanih literarnih del se dogaja v Sloveniji, edino *Lotosov cvet*, *Gusarji na obzorju* in *deloma Silvija* so izjeme. V *Lotosovem cvetu* je glavno dogajanje postavljeno v Egipt (Kairo), kamor oče odpelje Nika, dogajanje v Sloveniji pa je postavljeno le na začetek romana, ko se v Bohinju Niko in Romina spoznata na jezikovnem tečaju in ko se nekajkrat obiščeta – Romina obišče Nika v Mariboru, Niko pa Romino v Ljubljani. Tudi konec romana je zopet postavljen v Slovenijo (v Maribor in Ljubljano), ko Niko želi presenetiti Romino, a razočaran spozna, da si je izbrala drugega. Roman *Gusarji na obzorju* se v celoti odvija na Hrvaškem (na otokih Vis, Brač, Palagruža), ena od pustolovščin pa tudi Krištofa za krajši čas privede v Kairo. V *Silviji* je sicer glavno dogajanje postavljeno v Slovenijo, natančneje v Šmartno in bližnjo okolico, v tujini (v Nemčiji) se dogaja le eno poglavje, ko se Silvija in njena mlajša sestra odpravita na počitnice k očetu.

V dveh romanih (*Gusarji na obzorju* in *Ne bom več pobegnila*) je glavno dogajanje postavljeno ob morje ali kar na morje. Dogodki prvega romana se v celoti odvijajo na jadranskih otokih (na Visu, Braču in Palagruži), medtem ko je pri drugem romanu le glavno dogajanje postavljeno v Portorož, začetek in konec romana pa v Ljubljano.

V Ljubljani se odvija tudi življenje literarnih oseb iz naslednjih literarnih del: *Trnovska mafija*, 4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel, *Maša in Tjaša* in *Hči Lune*, a v zadnjih dveh romanih se dekleta podajo tudi na podeželje. Maša in Tjaša sami odpotujeta v

Pesnico, kar predstavlja glavni zaplet v romanu, Lučka pa se odpravi na počitnice k omi v Križno vas na Dolenjskem, kjer se razplete njena ljubezenska zgodba.

V mestnem okolju se dogajajo tudi romani *Princeska z napako* (v Mariboru živi Fatimina družina v kletnem stanovanju), *Moj Danijel* (v Škofji Loki, ki sicer ni neposredno omenjena, a se da razbrati iz opisa prizorišč, kjer se družijo Irena in njeni prijatelji) in *Brcanje z glavo*, kjer pa ni navedenih nobenih krajevnih ali zemljepisnih imen, na podlagi katerih, bi lahko natančneje določila kraj dogajanja. Jasno je le to, da med seboj tekmujeta nogometni ekipi iz istega mesta. Težko je določiti tudi dogajalni prostor košarkarja Rante. A je omenjena vsaj reka Meža, na podlagi katere naj bi bilo dogajanje postavljeno nekam na Koroško.

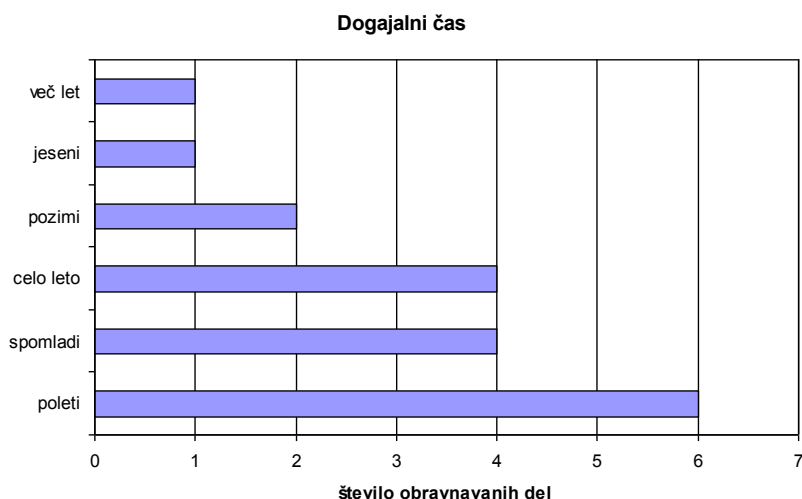
Na ranču veranda, *Skrivnost močvirja Vilindol* in *Klapa Joka Koprive* so romani, pri katerih je že po naslovih mogoče ugotoviti, da se dogajajo v vaškem okolju. Glavno dogajanje prvega romana se odvija v Lipovcu. Da gre za vaško okolje, sklepam po tem, ker Danijel pomaga sosedu Bevcu pri kmečkih opravilih (košnja, molža). Iz vaškega okolja izstopa le Danijev obisk pri očetu v Slovenj Gradcu. Drugi roman je postavljen v zakotno, staro vas Dolič, ki je na robu močvirja. Močvirje je pri Žbotu kar obvezen kraj dogajanja. Tudi tokrat nastopa v dvojni vlogi – močvirje kot kraj svetega, prostor, kamor se umikajo skrivnosti in v katerem še vedno prebivajo pošasti in strahovi. Hkrati pa je tudi fantastična pokrajina, ki se odziva na razpoloženja junakov, nekaj spremenljivega, nekaj, kar razkriva stanje nezavednega in potlačenega, čeprav je v tem delu to manj izrazito kot v Žbotovih proznih delih za odrasle.¹⁷ *Klapa Joka Koprive* pa se odvija v vasi Župnija. Glede na opise pokrajine (omenjena je Jelovica in reka Sava) sklepam, da je ta vas nekje na Gorenjskem.

Za razliko od *Trnovske mafije* se ostala dva romana s kolektivom dogajata izven mestnega okolja. Tekmovanje v orientacijskem teku (*Vsega je kriva Hedika*) se odvija v nekem gozdu (lokacija ni natančneje navedena). Družina zvestih prijateljev – taborniški odred Rožnik pa se odpravi na izlet k Triglavskim jezerom.

¹⁷Povzeto po Matej Bogataj, Mularija v nikoli odčaranem svetu, *Literatura* 1995, št. 45, str. 122–123.

Od vseh obravnavanih del pa glede dogajalnega prostora izstopa pravljичni roman *Velecirkus Argo*, kjer se prepletata realni svet v cirkusu in domišljjski svet opice Banfi, kamor sta s čarovnikovo pomočjo odšla oba glavna junaka.

6.5.2 Dogajalni čas

Kot je razvidno že iz zgornje tabele je dogajanje v romanih¹⁸ največkrat (33 % obravnavanih knjig) postavljeno v čas poletnih počitnic. To je čas, ko so mladi bolj brezskrbni, radoživi, saj imajo več prostega časa in tako dogodivščine, kar same kličejo k uresničitvi. Potem z 22 % sledijo romani¹⁹ z dogajalnim časom v spomladanskih mesecih in tisti, kjer je dogajalni čas okoli enega leta (tudi 22 %). Dogajanje v dveh literarnih delih – *Bela past* in *Princeska z napako* (11 %) pa je vezano na zimske mesece. V romanu *Princeska z napako* verjetno takšen dogajalni čas ni izbran naključno. Mrzli zimski dnevi še dodatno opozarjajo na hladno Slovenijo in njene prebivalce, ki ne znajo sprejeti ljudi drugačnih od njih. Fatima ta hlad doživlja tudi v družinskem krogu, saj se je mama po prihodu v Slovenijo čisto spremenila, Fatima v njej ne najde več podpore. Jesenski meseci pa so glavni dogajalni čas v romanu *Brcanje z glavo*, ker je na koncu omenjeno, da je ekipa Hermesa osvojila prvo mesto v jesenskem delu prvenstva. Roman *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* pa je edino

¹⁸To so romani: *Ne bom več pobegnila*, *Hči Lune*, *Skrivnost močvirja Vilindol*, *Klapa Joka Koprive*, *Moj Danijel* in *Velecirkus Argo*.

¹⁹Romani, kjer je dogajalni čas pomlad: *Trnovska mafija*, *Maša in Tjaša*, *Na ranču veranda* in *Vsega je kriva Hedika*. Romani, ki imajo dogajalni čas okoli enega leta: *Gusarji na obzorju*, *Lotosov cvet*, *Silvija* in *Košarkar naj bo*.

obravnavano delo, v katerem je prikazano nekoliko daljše časovno obdobje – gre za obdobje štirih let, ko je Pavle Samec obiskoval srednjo šolo. Vsakemu šolskemu letu je namenjeno po eno poglavje v knjigi.

6.6 PERSPEKTIVA

Pri določitvi perspektive v obravnavanih delih sem izhajala iz opredelitve perspektive pri Igorju Saksidi (1999: 9), ki pravi, da pri perspektivi v mladinski književnosti ne gre zgolj za »pripovedovanje zgodbe« in še manj za »videnje dogodka« (tj. za fokalizacijo), pač pa za pripovedovalčevo stališče, »držo« do upovedene literarne stvarnosti. Glede na to loči dva glavna tipa perspektiv. Prvi tip je t. i. perspektiva razcepa, za katero je značilen razkorak med odraslim in otrokom, njena podtipa pa sta avtoritativna in evazorična perspektiva. Prva je značilna za vzgojno-poučna besedila (literarna besedila z začetka 18. stoletja, slovstvena dela Antona Martina Slomška in književnost po drugi svetovni vojni, npr. pionirske pesmi), druga pa za idealizacijska besedila, ki so prepoznavna predvsem po prikazovanju srčkanih živalc in nasmejanem otroku. Drugi tip perspektiv pa sodi v okvir t. i. **perspektive zbliževanja**. Njena glavna značilnost je ukinjanje razkoraka med odraslim in otrokom: odrasli se vživlja v otroško doživljanje. Podtipi²⁰ pa so: nonsensna perspektiva, perspektiva oporekanja, perspektiva čudenja, perspektiva spominjanja ter parabolična fantastična in resničnostna perspektiva, ki ju bom predstavila nekoliko podrobneje, ker ju imajo tudi romani, ki sem jih obravnavala v diplomski nalogi.

V sedemnajstih obravnavanih delih gre za resničnostno perspektivo, v *Velecirkusu Argo* pa je izrazita parabolična fantastična perspektiva. Za slednjo je značilno, da v »neverjetnih svetovih« praviloma vzpostavlja simboliko spopada dobrega/majhnega/šibkega z zlom/velikim/mogočnim. V omenjenem romanu gre za tipično zgradbo fantastične pripovedi, kar pomeni, da poteka dogajanje na dveh ravninah: realni (resničnostni) in irealni/fantastični (neresničnostni), na kateri je dogajanje simbolično oz. odprto za različne interpretacije (Saksida 1997: 99). Simboličen spopad med dobrim in zlom v iracionalnem svetu je predstavljen skozi

²⁰Glavne značilnosti posameznih perspektiv sem navedla že v poglavju Opredelevitev pojma mladinske književnosti, tako da bom tukaj podrobneje predstavila le zadnje dva podtipa.

potovanje dveh prijateljev po domišljijem svetu opice, kjer pripotujeta v t. i. Biserno deželo. Biserna dežela je po eni strani sijoča, a po drugi mrtva, nepremična. Tulsi je razbil najčistejši biser, zato se je vse, kar je bilo živega, obdalo z bisernim oklepom. Bleščeča, a hkrati mrtva biserovina, ki oklepa vsa živa bitja, je torej posledica dečkovega besa in zlobe. Tega prekletstva je deželo rešilo le Tulsijevo kesanje za maščevanje prijateljici, misleč, da je ona tista, ki mu hoče v svojem domišljijem svetu škodovati, in Geline solze, ki so stalile biserne oklepe. V tem simboličnem spopadu, gre torej za propad vsega, kar je bisernato, torej oblastno, nasilno in hkrati hladno, ter zmago nesebičnosti, prijateljstva in lepote (Prav tam: 100–101).

Za vsa ostala obravnavana literarna dela pa je značilna resničnostna perspektiva, pri kateri pa gre za upovedovanje značilnih dogodkov iz otrokovega ali mladostnikovega vsakdana in življenja v družini in šoli. Omenjena perspektiva zajema tako komične²¹ kot tudi resnejše plati otrokovega oz. najstnikovega življenja, kot je na primer ločitev ali izguba staršev, razočaranje v ljubezni, beg od doma. Vse to je ponavadi prikazano s stališča osrednje literarne osebe, tj. otroka oz. mladostnika. Resničnostna perspektiva se najbolj potrjuje s pregledom najpogostejših motivov, ki se pojavljajo v romanih.

6.7 PRIPOVEDOVALEC

V obravnavanih delih se pojavljajo tri vrste pripovedovalcev, in sicer tretjeosebni avktorialni, tretjeosebni personalni in prvoosebni personalni pripovedovalec. V nekaterih delih je določen tip pripovedovalca res izrazit, to velja predvsem za romane, v katerih se pojavlja prvoosebni personalni pripovedovalec: *Moj Danijel*, *Silvija*, *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*, *Na ranču veranda* in *Klapa Joka Koprive*. V prvih dveh primerih sta prvoosebni pripovedovalki dekleti, Silvija Mlakar je 14-letnica, ki pripoveduje oz. piše o dogodkih preteklega leta, ki so precej zaznamovali njeno življenje, 16-letna gimnazijka Irena pa pripoveduje predvsem o dogodkih v času poletnih počitnic, zaradi katerih je postala bolj premišljeno in zrelo dekle. V ostalih primerih so pripovedovalci fantje. V romanu *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* je glavni pripovedovalec gimnazijec Pavle Samec, v dveh odlomkih pa je njegovo

²¹Nerodnosti med zaljubljenimi fanti in dekleti in razni pripetljaji v šoli (npr. pri spraševanju, športnih igrah ipd.).

pripovedovanje prekinjeno, in sicer enkrat ga prekine prvoosebna pripoved kolega Aljaža, druga – nekoliko daljša prekinitev pa je prvoosebna pripoved Pavletove simpatije Anje. Trinajstletni rejenec Danijel v romanu *Na ranču veranda* pripoveduje o svoji prvi ljubezni, šolskih problemih in grenki izkušnji s svojim očetom. Jaka (Jòk) Kopriva pa pripoveduje o pripetljajih v njegovi klapi in o nevšečnostih s Finkovim Petrom.

V ostalih obravnavanih delih prevladuje tretjeosebni pripovedovalec, in sicer avktorialni v delih *Bela past*, *Gusarji na obzorju*, *Trnovska mafija*, *Košarkar naj bo*, *Velecirkus Argo*, *Ne bom več pobegnila*, *Brcanje z glavo*, *Maša in Tjaša*, *Skrivnost močvirja Vilindol* in *Vsega je kriva Hedika*, personalni pripovedovalec pa je v romanih *Princeska z napako*, *Lotosov cvet* in *Hči Lune*.

Navedla bom še nekaj primerov za posamezen tip pripovedovalca, ki se pojavlja v obravnavanih literarnih delih:

Primer za prvoosebnega personalnega pripovedovalca

*Sedela sem pred ogledalom v naši sobi in si česala lase. Madonca, kako sem grda, sem pomislila. Zavistno sem pogledala proti Brini, ki je ležala na tleh in delala trebušnjake. [...] Njena postava je popolna. Pojé preveč čokolade, zato zjutraj telovadi. Fantje se kar lepijo nanjo. V sedmem razredu je hodila s tremi. Jaz pa še z nobenim. No, mogoče bom letos dobila fanta. (Nejka Omahen, *Silvija*, Ljubljana: DZS, 1999, str. 7.)*

Primer za tretjeosebnega avktorialnega pripovedovalca, ki ima pregled nad celotnim dogajanjem in vsemi literarnimi osebami ter s svojimi komentarji usmerja bralca.

*Da ne bo nepotrebnih zamenjav, potem ko se bodo Pomarančniki srečali s Himalajci v neposrednem dvoboju, imamo zdaj, ko hitijo proti kontrolnemu mestu na polovici poti najlepšo priložnost, da jih predstavimo z vsemi tremi imeni: kakor jih kličejo starši, prijatelji in pa, recimo temu, nasprotniki. (Jože Rode, *Vsega je kriva Hedika*, Ljubljana: Karantanija, 1997, str. 74.)*

Primer za tretjeosebne personalne pripovedovalca, ki predstavlja bralcu dogodke skozi oči oseb v literarnem delu.

*Nika je nenadoma prevzela želja, da bi stopil k njima, sestrama, in jima čestital za ta bogati večer. Smešno! Kaj bo on? Kaj pomeni in prestavlja v tej množici, ki jo morda niti slika niti glasba nista očarali. On je med njimi samo posebež. Morda celo kvari veselo razpoloženje, ko se drugi zabavajo in krohotajo. [...] Potiho si lahko le prizna, da učitelji cenijo njegovo znanje, tudi jezikovno. (Karolina Kolmanič, *Lotosov cvet*, Ljubljana: Karantanija, 1999, str. 18.)*

6.8 MOTIVACIJSKI SISTEM

Miran Hladnik (1990: 84) loči tri glavne vrste motivacije, in sicer **realistično (psihosocialno)** motivacijo, pri kateri gre za preplet treh motivacij: psihološke, za katero je značilno, da je človek sam s svojo voljo, mislimi (nazorom) ali čustvi (karakterjem) odgovoren za svoja dejanja, fiziološke, pri kateri so človekova dejanja rezultat podedovanih obnašanje vzorcev, in socialne, pri kateri človek naredi tako, kot to narekujejo zakonitosti družbenega življenja. Druga vrsta je **metafizična motivacija**, za katero je najočitnejše znamenje deus ex machina, to pomeni, da je za razplet potrebna kaka nova oseba ali pa je poudarjena »naključnost« razrešitve (priljubljeno je zlasti nenadno skesanje negativne osebe). Tretja možnost pa je **umetnostna motivacija**, kjer razplet zgodbe narekujejo oblikovne in žanrske zakonitosti.²²

V delih, ki sem jih obravnavala, se pojavljajo različne kombinacije omenjenih motivacij. Največkrat (v devetih primerih) se pojavlja kombinacija psihološke in socialne motivacije. Literarne osebe ravna v skladu s svojim prepričanjem in karakterjem, ko na primer zbežijo od doma, se vpišejo v določeno srednjo šolo, se želijo maščevati svojim nasprotnikom, a proti koncu dogajanja pa psihološko motivacijo nadomesti socialna motivacija. Na razplet dogajanja vplivajo prijatelji glavne literarne osebe (glavni junak upošteva njihov nasvet in ravna v skladu z njim), družinski člani ali

²²Miran Hladnik: *Slovenska kmečka povest*, (Ljubljana: Prešernova družba, 1990).
[Http://www.ijs.si/lit/skp5.html-12#motivac](http://www.ijs.si/lit/skp5.html-12#motivac).

pa določena institucija. V treh primerih pa se socialna motivacija pojavi na začetku, psihološka pa pri razpletu dogajanja (*Košarkar naj bo*, *Brcanje z glavo* in *Maša in Tjaša*). Ranta se začne ukvarjati s košarko na pobudo učitelja (socialna motivacija), ne po lastni volji, a na koncu pa doseže uspeh predvsem zaradi lastne angažiranosti (psihološka motivacija). Podobna je situacija v drugem primeru, ko nadarjenost fantov za nogomet opazi tehnični direktor nogometnega kluba (socialna motivacija), uspeh klubu pa zagotovita fanta s svojo dobro igro in iznajdljivostjo (psihološka motivacija). Maša in Tjaša pa zbežita od doma, ker njunemu prijateljstvu nasprotuje Tjašin oče (socialna motivacija), do srečnega razpleta zgodbe pa pride le zaradi njune iznajdljivosti (psihološka motivacija).

V petih primerih je kombinacija psihološke in metafizične motivacije. Metafizična motivacija je pomembna zlasti za razplet dogajanja. Kot omenja M. Hladnik, da je njeno znamenje predvsem pojavitev neke tretje osebe, se to potrjuje tudi v teh primerih. V romanu *Moj Danijel* Irena po naključju sreča prijatelja Aleša, s pomočjo katerega rešita ugrabljenega bratca. Podobno se zgodi v romanu *Gusarji na obzorju* pri rešitvi Krištofa, ko ga iz rok gusarjev reši kapitan Špiro. V drugih dveh primerih pa je metafizična motivacija prisotna v obliki nadnaravne moči. Miha v *Trnovski mafiji* kar naenkrat dobi neko posebno moč, da onemogoči roparja in tako reši Majo. Lučka iz romana *Hči Lune* pa verjame, da ji v njenih težavah vedno pomaga Luna s svojo čudežno močjo.

Kombinacija socialne in metafizične motivacije pa je prisotna v treh romanih. To so *Princeska z napako*, *Lotosov cvet* in *Skrivnost močvirja Vilindol*, in sicer je v vseh treh primerih socialna motivacija prisotna na začetku (prihod podjetnika Smodiša v Vilindol, kjer odpre tovarno) ali kar skozi celotno dogajanje. V romanu *Lotosov cvet* na socialno motivacijo kažejo naslednji dogodki: mama zapusti Nika in njegovega očeta; zaradi očeta se Niko preseli v Kairo; Romine starši ne pustijo v Kairo, ker je tam prišlo nedavno do napada na turiste. Vsi ti dogodki skozi celoten roman vplivajo na ravnanje in obnašanje Nika in njegovega očeta. Fatimo in njeno družino, ki je zaradi vojne v Bosni prebegnila v Slovenijo, pa družbene razmere prisilijo v boj za preživetje in v bolj ali manj ilegalna dejanja. Metafizična motivacija pa tudi v vseh treh primerih poskrbi le za razplet zgodbe. V prvih dveh romanih se metafizična motivacija kaže s pojavitvijo neke tretje osebe, in sicer za pomirljiv razplet v *Princeski z napako* poskrbi dobro

situiran stric iz Nemčije, ki bo dobro poskrbel za Fatimo, v romanu *Lotosov cvet* pa je tista tretja oseba učitelj klavirja, pri katerem Romina najde tolažbo. Medtem ko gre v tretjem primeru bolj za neko nadnaravno oz. nepojasnjeno silo. Smodiš in njegovi ožji sodelavci naj bi namreč neke noči v močvirju videli neko prikazen (domnevno Vinka, čigar nepojasnjeno izginotje naj bi imeli na vesti) in od takrat naprej je šlo podjetniku vse slabše, dokler ni zaprl tovarne.

V pravljicnem romanu *Velecirkus Argo* gre za kombinacijo metafizične in etične motivacije. Metafizična motivacija je prisotna že na začetku romana, in sicer s prihodom nenavadnega čarovnika, ki ima nadnaravne sposobnosti (lahko namreč omogoči prehod iz realnega v domišljjski svet). To ima posledice za nadaljevanje samega dogajanja, saj se večina romana potem dogaja v domišljjskem svetu. Etična motivacija pa se kaže v želji po pomoči prijatelju. Gela Gela se namreč odpravi v domišljjski svet le zato, da bi pomagala prijatelju Tulsiji, da bi se lahko vrnil nazaj v realni svet.

6.9 JEZIKOVNE ZNAČILNOSTI

Ena od specifičnosti mladinske literature je tudi jezik. Enostavčne povedi in zamolki (Npr. »Tako je ... Šele po desetih petnajstih dneh ... kdove koliko je v resnici minilo ... sem začutil prvo lakoto ...«²³) povečujejo napetost zgodbe, za spešitev pa so uporabljeni dialogi, v katerih je pogost sleng. Govorica mladih je še posebej precej pogosta v delih *Košarkar naj bo*, *Silvija*, *Trnovska mafija* in *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*. V prvem delu sleng uporablja predvsem Smodlak, ki si izmišljuje nenavadne besede, kot je npr. *antihujšing*, govori *jes* namesto *da* in napravi tudi kakšno nenavadno metaforo, kot je npr. *poslati uši na vikend*, kar naj bi pomenilo *ostriči se*. V mladinski povesti *Bela past* pa smešno pači besede Uroš (*kolomotiva*, *kelihopter*). Med slengovskimi izrazi v romanu *Silvija* so pogosti angлизmi, kot so npr. (*the best*, *yes*, *sorry*) ali šolski žargonski izrazi (*sedmarke*, *osmarke*). V *Trnovski mafiji* mladi poleg slenga (*Stara sta se spokala*, *gajba je prosta* ali *odtrgana varianta*) uporabljajo tudi nižje pogovorne (*punkeljni*), ekspresivne (*firbec*) in slabšalne besede (*gobezdač*).

²³Ivan Sivec, *Gusarji na obzorju* (Ljubljana: Kmečki glas, 1991), 161.

Precej ekspresivnih besed, predvsem v prenesenem pomenu je uporabljenih tudi v romanu *Princeska z napako* ((*je ne*) *prebavljajo*, *zajadrata* (*je v razred*), *zavijala* (*po prleško*)). V omenjenem romanu je veliko tudi nizkih (*crkni*, *po gobcu*, *marš* (*ven*)), vulgarnih (*posrane*, *sranje*) in slabšalnih besed (*baba*, *mrha*, *kifeljci*). Na besedni ravni so opazne še številne primere ali komparacije (*stara se vedeta kot da pridelujeta material za sirotišnico*; *zmečkal kot uš*; *kakor pes mu je sledila*; *štrleti kot zobotrebec sredi risalnih žbljičkov*) ter personifikacije (*februar je nehal kazati zobe*, *ročne ure so crknile*). Fatima v pogovoru s sorodniki uporablja bosanščino, kadar pa se pogovarja s Slovenci pa pogosto med slovenske besedne zveze, stavke, povedi vpleta prvine maternega jezika (»Če bi imela kje protekcijo, ne bi imela samih cvekov i nihče mi ne bi govorio, naj se pazim, kje se krečem.«²⁴ V njenih številnih monologih in pogovorih pa prevladuje jezik mladih (*osmarji*, *klas-razred*, *prfoksa*) ki je značilen tudi za njene sovrstnike in Adamovo družčino.

Zaradi pogostosti dialogov je prisotno tudi pogovorno besedišče (*vkrcavati kramo*, *mulc*, *fuzbal*, *flancanje*, *falot*, *nakladati* 'govoriti'), v nekaterih primerih pa je v pogovornem jeziku napisan kar cel odstavek: »Živjo, fanta. Ja, vesta, tale šola je pa živo sranje. Ko bi vidva vedla, kako grozn je met popravca. Mene so prfoksi zajebal, vesta. Jest bi mogu bit zdejle u drugem letniku. Pa ta Jeglič, ta ki je razredničarka, je sploh zoprna.«²⁵ Kadar so literarne osebe v afektu, pa izrekajo tudi različne zmerljivke (*joškasta ameba*, *besna glista* – v romanu *Hči Lune*; *vreča bolh*, *smrčuh* – *Bela past*).

V mladinski pripovedi *Košarkar naj bo* velja opozoriti na precejšen delež humorja (Haramija 1995: 139–140), ki je izražen predvsem na situacijski ravni (Rantovo neskončno metanje na koš; tek z dedijem, ki se konča tako, da ga mora dedi odnesti domov; pečenje peciva po receptu za kruh, ker v kuharici manjkajo strani ipd.) in besedni ravni (imena književnih oseb: Ranta, Smodlak, Salta, Tundra, Enkica), kjer še posebej izstopajo koroško obarvani narečni izrazi, npr. *tolčejo jih* (premagujejo jih), *kugla seka* (sonce sije). Za humor na besedni ravni uporablja še pretiravanja (»Smodlaka tako dolgo ni bilo, da sta Metka in Ranta dočkala in preživela vse štiri

²⁴ Janja Vidmar, *Princeska z napako* (Ljubljana: DZS, 1998), 50.

²⁵ Samo Pavlin, *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*, (Ljubljana: Mihelač, 1995), 11.

letne čase.«²⁶) in razne fraze (imeti konjske živce, brcniti v meglo, imeti muhe). Frazemi so uporabljeni še v naslednjih literarnih delih: *Hči Lune* (polagati račune, biti za luno), *Bela past* (obnašati se kot slon v trgovini s porcelanom) in *Gusarji na obzorju* (pobrati šila in kopita, čuvati (nekoga) kot punčico svojega očesa). V slednjem delu se pojavlja tudi precej ukrasnih pridevkov (črne (oči), sinje (oči), blagozvočni (glasovi)).

Nekaj posebnega je tudi jezik v romanu *Skrivnost močvirja Vilindol*, ki nam ves čas sugerira in jemlje gotovost. Splošna negotovost glede tega, kar vidimo skupaj z junaki, je dobro ponazorjena predvsem s stavki, nabitimi s »kot« in »kakor«. Nič se ne zgodi zagotovo, vse se zgodi, kot da bi se zgodilo, premaknilo, izginilo.²⁷ Negotovost je poudarjena tudi s številnimi zamolki in nedokončanimi stavki. (*»Toda še preden je mogel doseči nasprotno obrežje, se je prav tam, na drugi strani zatoka, nekaj zgodilo ... Črt ni mogel videti ali slišati, kaj. [...] Nekaj časa je strmel za čolnom, ki je bil izginil ... potem je strmel tja čez, na nasprotno obrežje ...«*²⁸)

V romanu *Hči Lune* pa slogovno izstopajo odlomki iz Lučkine knjige, pri katerih je opazen bolj vznesen slog, kakršen je značilen za viteške romane. Tudi imena literarnih oseb so v skladu s tem (Lucijana Asterija, Kristofer, Diabolija, Binegul, Erikeja). Na primer *»Ko je odprla oči, se je utapljala v njegovem pogledu, ki je bil zvrhan tako silne ljubezni, da je znova omahnila v omedlevico. [...] Ko je sklonil nadnjo svoj z mesečino obsijani obraz, plemenit in kot izklesan v bolečini strasti, so se njune ustnice združile v dolgem, neskončno nežnem poljubu.«*²⁹

6.10 KONCI

Konec odgovarja na vprašanje, ali so bili dogodki uspešni ali neuspešni. Ker je v dogodkih ponavadi udeležencev več, je razumljivo, da je isti dogodek za enega udeleženca lahko uspešen, za drugega pa neuspešen. Za bralca bo slejkoprej konec tak, kakršen je za osebo, s katero se je identificiral (Hladnik 1990: 76).

²⁶Primož Suhodolčan, *Košarkar naj bo*, (Ljubljana: Karantanija, 1994), 25.

²⁷Matej Bogataj, Mularija v nikoli odčaranem svetu: VladoŽabot: *Skrivnost močvirja Vilindol*, *Literatura* VII/47 (1995), 121–123.

²⁸Vlado Žabot, *Skrivnost močvirja Vilindol*, (Ljubljana: Mladika, 1994), 116.

²⁹Desa Muck, *Hči Lune*, (Ljubljana: MK, 1995), 22.

Skoraj v vseh delih so konci uspešni ali pa vsaj v perspektivi pozitivni.

- Prijatelji uspešno premagajo preizkušnjo (*Bela past, Trnovska mafija, Vsega je kriva Hedika*)
- Glavna oseba (fant/dekle) se srečno zaljubi (*Gusarji na obzorju, Skrivnost močvirja Vilindol, Hči Lune, Ne bom več pobegnila, Vsega je kriva Hedika, Moj Danijel, Silvija*)
- Velik športni uspeh (*Košarkar naj bo, Brcanje z glavo*)
- Sprava med nasprotnima poloma (*Klapa Jòka Koprive, Maša in Tjaša*)
- Boljši socialni položaj (*Princeska z napako*)
- Srečna vrnitev (*Velecirkus Argo*)
- Pozitivna prihodnost (*Na ranču veranda*)

Samo v *Lotosovem cvetu* je konec nesrečen, saj se ljubezenska zveza med Nikom in Romino, ki je ves čas v ospredju dogajanja, konča. Niko spozna, da za njegovo zvezo z Romino ni več možnosti, ker je njegovo mesto zasedel njen novi učitelj klavirja. Spozna, da v Sloveniji nima več kaj iskati in očeta prosi naj se vrnete v Kairo.

Roman 4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel* ima pozitiven konec, saj je glavni pripovedovalec Pavle Samec uspešno zaključil gimnazijo, ampak ni pa preveč jasno nakazano, kakšna bo njegova prihodnost. V epilogu Pavle in njegov prijatelj naslednje šolsko leto sedita pred že bivšo gimnazijo in gledata prihod nove generacije gimnazijcev.

6.11 TRIVIALNOST

Ker Miran Hladnik v delu *Trivialna literatura* omenja, da se je zgodovina trivialne literature pričela prav z mladinskimi knjigami, se mi zdi pomembno, da vsaj nekaj besed namenim tudi temu vidiku mladinske književnosti.

Saksida (1994: 212) navaja, da je trivialna mladinska književnost gotovo podobna ostali trivialni književnosti (klišeiziranost dogajanja, črno-bela oblikovanost likov), hkrati pa ima tudi nekaj značilnosti, ki veljajo le zanj, in so tako razločevalne, npr.

otrok/najstnik je nosilec dogajanja, odsotnost nekaterih žanrov (erotični roman), posebnosti recepcije (otrokova identifikacija z odraslim in odraščanje).

Tega vidika književnosti nisem izpostavila z namenom, da bi izražala kakšno vrednostno sodbo o mladinski literaturi, temveč da bi le opozorila na to, da se tudi v mladinskih delih, ki sem jih obravnavala, pojavljajo elementi določenih žanrov, ki jih literarna veda pogosto prišteva k trivialni literaturi, kadar je njihova primarna funkcija skrbeti predvsem za zabavo in ugodje oz. pri bralcih zadovoljevati radovednost, napetost in ljubezensko razneženost.

V določenih obravnavanih delih (npr. *Bela past*, *Gusarji na obzorju*) so opazni določeni elementi pustolovskega romana, in sicer predvidljiva dogajalna shema (uvod s posredno najavo pustolovščine; opisovanje pustolovščine, kjer gre ponavadi za razkrivanje neke skrivnosti; srečen razplet), eksotičen prostor (oddaljeni hribi, morska prostranstva) in eksotičen dogajalni čas zgodbe, tj. čas počitnic (predvsem poletnih). Slednja značilnost se ne pojavlja le v omenjenih dveh delih, temveč je glavno dogajanje postavljeno v čas poletnih počitnic še pri šestih romanih.

Elementi kriminalke in detektivke so prisotni v romanih *Moj Danijel*, *Maša in Tjaša*, *Ne bom več pobegnila* in *Trnovska mafija*, kjer je v vseh primerih storjeno vsaj eno kriminalno dejanje (ugrabitev, kraja ali pa celo oboje hkrati), ki pa ga na koncu uspešno razrešijo mladostniki sami ali pa njihovi bližnji. Zločinci so ustrezno kaznovani ali pa se pokesajo. V romanih *Hči Lune* in *Lotosov cvet* pa najdemo elemente ljubezenskega romana, saj je osrednja tema obeh romanov predvsem razreševanje ljubezenskih težav, v prvem primeru je razplet srečen v drugem pa junak doživi razočaranje.

Saksida (1994: 223) je izpostavil tudi že na prvi pogled vidne nekatere formalne značilnosti, ki dela mladinske književnosti uvrščajo med besedila trivialne književnosti: platnice z ilustracijo, vezano na pomembnejši dogodek v posameznem besedilu in napoved na hrbtni strani knjige, ki prinaša povzetek fabule oz. zanimiv odlomek. Ampak podobne formalne značilnosti (npr. napoved na hrbtni strani knjige) so v današnjem času opazne tudi v akademskih publikacijah in v knjigah, ki jih

literarnovedni strokovnjaki prištevajo v okvir visoke literature, a v takih primerih gre predvsem za reklamno funkcijo ne pa za formalno znamenje trivialnosti.

7 ODMEVNOST OBRAVNAVANIH DEL

V tem poglavju naj nekaj pozornosti namenim še odmevnosti obravnavanih literarnih del. S tem mislim na različne recenzije v slovenski periodiki, literarne nagrade in pa morebitne ponatise del. Največje odmevnosti sta bila med obravnavanimi deli deležna roman Janje Vidmar *Princeska z napako* in mladinska pripoved Primoža Suhodolčana *Košarkar naj bo*.

Princeska z napako je izšla še trikrat, in sicer leta 2000, 2002 in 2004. Pisateljica je za omenjeno delo prejela tudi dve nagradi. Prva je večernica – nagrada za najboljšo mladinsko delo – v letu 1998. Po raziskavi, ki jo je naredila Nataša Jenuš med različnimi pionirskimi in mladinskimi knjižnicami po celi Sloveniji, je bila *Princeska z napako* tudi največkrat izposojena knjiga med nominiranci za večernico (Jenuš 1999: 20). Maja 1999 pa je v italijanskem Trentu prejela še nagrado Besede brez meja. Kot je dejala v intervjuju,³⁰ je bila nad slednjo nagrado kar malo presenečena, saj ponavadi te nagrade dobivajo predvsem pravljlična besedila. O romanu *Princeska z napako* pa je ob podelitvi nagrade v Trentu dejala: »Moja knjiga ni pravljica, je umazana surova resnica, pred katero si zatiskamo oči.«³¹ V šolskem letu 2002/2003 pa je bila *Princeska z napako* tudi določena za obravnavo na prvi stopnji tekmovanja za Cankarjevo priznanje.

Knjiga *Košarkar naj bo* je leta 1994 izšla dvakrat, nato pa še po enkrat leta 1999 in leta 2002. Leta 1999 in 2000 je bila izbrana za najljubšo knjigo po izboru mladih bralcev.³² Izšle so še pozitivne recenzije v revijah, kot so *PIL*, *Kekec* ter *Otrok in knjiga* ter v časnikih *Dela* in *Gorenjskega glasa*. Leta 2003 pa so delavci OŠ Šenčur in njenih podružnic izvedli dramatizacijo omenjene knjige. Primož Suhodolčan pa je napisal še dve deli, v katerih nastopa glavni junak Ranta, in sicer *Kolesar naj bo* (1997 in 1999) in *Ranta vrača udarec* (2000 in 2002).

³⁰Mitja Košir, Otroci so zahtevni bralci, *Dnevnik*, let. 49, št. 150 (5. junij 1999), str. 13.

³¹Janja Vidmar ob podelitvi nagrade Besede brez meja v italijanskem Trentu, *Delo*, let. 41, št. 126 (3. junij 1999), str. 20.

³²Najljubša knjiga leta 2000 po izboru mladih bralcev, *Delo*, let. 42, št. 75 (30. marec 2000), str. 17.

Na drugi strani pa so bila tudi taka med obravnavanimi deli tudi taka, za katere nisem zasledila nobene večje odmevnosti v periodiki. Za knjigi *Ne bom več pobegnila* in *Moj Danijel* sem našla le krajše predstavitve v okviru raznih spletnih trgovin, za roman *Klapa Joka Koprive* pa nisem zasledila drugega kot le-to, da je na nekaterih osnovnih šolah uvrščena na seznam za bralno značko. Med tista dela z manjšo odmevnostjo sodijo še: *Maša in Tjaša*, *Lotosov cvet* in *Brcanje z glavo*. Za prvo sem našla le predstavitev avtorja Toneta Partljiča in njegovo oznako omenjenega literarnega dela v *Prešernovem koledarju* (publikaciji založbe Prešernova družba),³³ za *Lotosov cvet* in *Brcanje z glavo* pa po eno recenzijo, in sicer za prvo v *Vestniku*³⁴, za drugo pa v časniku *Delo*³⁵.

Med obravnavanimi deli jih je bilo še šest (poleg knjig *Princeska z napako* in *Košarkar naj bo*), ki so bila ponatisnjena ali pa so jim sledila še nadaljevanja. Ponatisnjene oziroma ponovno izdane so bile knjige: *Na ranču veranda*, *Silvija* (obe leta 2000), *Hči Lune* (2001 in 2005) in *Bela past* (1993 in 2005). Za slednji dve je v periodiki izšlo tudi nekaj recenzij. *Bela past* je leta 1993 izšla v okviru zbirke Zvesti prijatelji in je bila pozitivno ocenjena v *Kurirčku*, in sicer kot knjiga, ki »je od začetka do konca napeto branje, brez tistega cvetličanja, da bi se ob njej dolgočasili ali celo zehali. V njej je dosti mladostnega štosiranja, ki vam bo zagotovo všeč.« (Mate 1990: 18) V revijah *Knjiga* in *Galeb* pa je bila predstavljena le z nevtralnima oznakama fabule. *Hči Lune* je bila pozitivno ocenjena v *Razgledih* in *Delu*, in sicer kot »zelo zabavna in berljiva, dovolj spretno, predvsem pa premišljeno [...] napisana mladinska proza.«³⁶ Knjigama *Trnovska mafija* in *Vsega je kriva Hedika* pa so sledila še nadaljevanja, in sicer prvi sta sledili nadaljevanji *Trnovska mafija drugič* (1997) in *Trnovska mafija: v tretje gre rado* (2002), ki je bila nominirana tudi za večernico; drugi knjigi pa so sledila naslednja nadaljevanja Zbirke pet letnih časov: *Kaj pa Anamarija* (1998), *Valuk I. Veličastni* (1999), *Zakaj je prišla Nevija?* (1999) in *Na potezi si Vili* (2000).

³³Tone Partljič, Avtor mladinske povesti *Maša in Tjaša*, *Prešernov koledar* (2000), str. 159–161.

³⁴Milan Vincetič, *Lotos*, ki mu ni dano cveteti: mladinski roman, *Vestnik*, let. 51, št. 41 (14. oktober 1999), str. 11.

³⁵Mimi Podkrižnik, *Eni brajajo z glavo, drugi so polni ljubezni*, *Delo*, let. 41, št. 33 (11. februar 1999), str. 12.

³⁶Matej Bogataj, *Desa Muck: Hči Lune*, *Delo*, let. 37, št. 271 (23. november 1995), str. 13.

Gusarji na obzorju so bili ocenjeni z dvema pozitivnima kritikama v časopisu *Slovenec* in reviji *Ognjišče*. Knjiga pa je predstavljena in ocenjena s komentarji bralcev na spletni strani avtorja Ivana Sivca, kjer najdemo predstavitev tudi preostalih njegovih del.³⁷ Pozitivno je bilo v treh recenzijah (v *Delu*, *Literaturi* in reviji *Otrok in družina*) ocenjeno tudi delo Vlada Žabota *Skrivnost močvirja Vilindol*. V reviji *Otrok in družina* ga recenzent označi kot eno najboljših mladinskih del zadnjih let, ki je večplastno, in bo bralec, odvisno od starosti, v njem našel tisto, kar ga najbolj privlači, naj si bo ljubezenska zgodba, svet otroštva ali pa napeta zgodba (MS 1995: 61). Bogataj v *Literaturi*³⁸ pa piše, da je zgodba bolj všečna in laže prebavljiva kot prejšnje in zato tudi bolj odprta številčnejšemu bralnemu občinstvu.

Edino od del, ki je bilo tudi prevedeno v kakšen tuj jezik, je bil pravljичni roman Ferija Lainščka *Velecirkus Argo*, in sicer leta 1999 ga je Orsolya Gállos prevedel v madžarščino. Istega leta je bil roman prirejen tudi v radijsko igro za otroke. O romanu so bile napisane tri pozitivne recenzije, in sicer v *Delu*, reviji *Otrok in knjiga* in v *Razgledih*. V slednji Tadej Čater opozori, da bolj pozoren bralec v fabuli lahko odkrije tudi nekatere aktualne, zlasti politične nastavke. »Resnični svet je svet, v katerem živimo danes, ko parlament postaja vse bolj cirkus, mnogi nadebudni podjetniki pa cirkuški direktorji. Iz njega je moč pobegniti le s čarovnijo in s pomočjo domišljije.«³⁹ Igor Saksida (1997: 101) pa navaja, da roman sodi »med zanimiva in kvalitetna sodobna mladinska besedila, saj je delo, ki ga bodo z veseljem brali mladi, pa tudi starejši bralci.«

Takih spodbudnih besed pa ni bil deležen prvenec Sama Pavlina *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*. Zasledila sem dve kritiki o tem delu in obe sta bili bolj negativni kot pozitivni. Matej Bogataj v *Delu* piše, da »imamo opraviti s pisanjem, saj ne gre niti za prozo, za to manjka ravno kakršna koli literarnost«, in da omenjeno delo »hoče biti nič več ali manj kot nekakšen zafrkantski dnevnik srednješolca brez vsakršnih literarnih ambicij« (Bogataj 1996: 13). Podobna je tudi kritika Vere Vukajlovič, ki prvencu očita neizbrušenost, začetniškost in površnost. Označi ga kot »kup napaberkovanih

³⁷[Http://www.ivan.sivec.net](http://www.ivan.sivec.net).

³⁸Matej Bogataj, Mularija v nikoli odčaranem svetu, *Literatura*, št. 45 (1995), str. 121–123.

³⁹Tadej Čater, Cirkuška pravljica, *Razgledi*, št. 4 (19. februar 1997), str. 36.

srednješolskih epizod, niti ne posebnih ali kakorkoli drugače zanimivih, pisanih v značilni maniri provokacije, ki pa je ves čas zakrita in polikana» (Vukajlović 1996: 134).

8 UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

Korpus besedil daljše slovenske mladinske proze 90. let 20. stoletja je kljub vnaprej določenim kriterijem (slovenski avtor, izdaja v Sloveniji, obseg nad 40 strani) precej obširen, saj obsega več kot 300 literarnih del, od tega jih je skoraj 200 takih, ki so izšla prvič. Ker je obravnava takšnega števila literarnih besedil za diplomsko nalogo preobsežna, sem število del za obravnavo skrčila na število 18. Da bi bil seznam čim bolj reprezentativen, sem za vsako leto izbrala vsaj po eno delo.

Najprej sem literarna dela vrstno in žanrsko opredelila na podlagi avtorjevega podnaslova ali oznake literarnega besedila s strani kritikov in recenzentov. Najpogostejši vrstni oznaki sta po pričakovanjih mladinski roman in mladinska povest, med žanri pa je najpogostejša avanturistična proza. Večino diplomske naloge sem posvetila analizi literarnih del. Analiza je zajemala obravnavo zunanje in dogajalne zgradbe, motivov, literarnih oseb, dogajalnega prostora in časa, perspektive, pripovedovalca, motivacijskega sistema, jezikovnih značilnosti, koncev in trivialnih elementov v izbranih literarnih delih.

Večina obravnavanih del je členjena na poglavja, njihov obseg se giblje od 90 do 240 strani. Osem del je opremljenih tudi z ilustracijami. V delih prevladuje sintetična zgradba, sintetično-analitična zgradba pa se pojavlja večinoma le v romanih, ki obsegajo nad 150 strani. Eden od razlogov za takšno zgradbo je verjetno v tem, da so besedila s sintetično zgradbo lažje razumljiva mlajšim bralcem – mlajšim najstnikom, medtem ko imajo literarna dela s sintetično-analitično zgradbo nekoliko bolj komplicirano zgodbo, več dogajalnih prostorov in obravnavajo že bolj problemsko naravnane teme, ki pa jih bolje razumejo starejši mladostniki.

Najpogostejši je motiv prijateljstva, saj se pojavlja v vseh obravnavanih delih, zelo pogosta sta tudi motiva zaljubljenosti in pustolovščine, v polovici del pa se pojavljajo še motivi ljubosumja, nesreče in upornišтва. S pregledom najpogostejših motivov, ki se pojavljajo v obravnavanih delih, se potrjuje resničnostna perspektiva, za katero je značilno upovedovanje značilnih dogodkov iz mladostnikovega družinskega in šolskega

vsakdana. V okviru perspektive izstopa pravljčni roman *Velecirkus Argo*, ki ima izrazito parbolično fantastično perspektivo.

V ospredju dogajanja je največkrat posameznik (najstnik ali najstnica), ki je v petih primerih tudi prvoosebni (personalni) pripovedovalec zgodbe. Drugače pa se v delih pojavljata še dva tipa pripovedovalcev, in sicer tretjeosebni personalni in tretjeosebni avktorialni pripovedovalec. V največ primerih zasledimo ravno slednjega. Pogosto (vsak po trikrat) je nosilec dogajanja tudi kolektiv ali pa dva prijatelja oz. prijateljici. Odrasli se največkrat pojavljajo v vlogi staršev, skrbnikov, učiteljev ali negativcev (roparji, ugrabitelji ipd.). Večino dogajanja je postavljenega v slovenski prostor, dogajalni čas pa je največkrat čas počitnic, ko so otroci in mladostniki brez šolskih obveznosti, in tako bolj dovzetni za različne pustolovščine.

Ena od specifičnosti obravnavane mladinske literature je tudi jezik, pri katerem njegova posebnost pride najbolj do izraza na ravni besedišča. Med slengovskimi izrazi se pogosto pojavljajo taki, ki so povezani s šolskim okoljem (*sedmarke, klas, prfoksa*), ali pa anglizmi (*the best, yes, sorry*). Zaradi pogostosti dialogov je prisotno tudi splošno pogovorno besedišče (*mulc, fuzbal*). V pripovedi *Košarkar naj bo* velja opozoriti še na precejšen delež humorja, ki je izražen tako na situacijski ravni (Rantovo neskončno metanje na koš; pečenje peciva po receptu za kruh ipd.) kot tudi besedni ravni.

Največkrat (v devetih primerih) se pojavlja kombinacija psihološke in socialne motivacije. Literarne osebe na začetku ponavadi ravnaajo v skladu s svojim prepričanjem in karakterjem, na razplet dogajanja večkrat vplivajo prijatelji glavne literarne osebe, družinski člani ali pa določena institucija. Tako psihološka motivacija preide v socialno motivacijo. Eksotičen dogajalni čas, pogovorno besedišče in prevladujoči srečni konci so tisti elementi, ki mladinsko literaturo približujejo trivialni literaturi.

Številne pozitivne recenzije, nagrade in nekatere ponovne izdaje obravnavanih mladinskih del dokazujejo, da je daljša slovenska mladinska proza dodobra zaznamovala zadnje desetletje preteklega tisočletja in ustvarila dobro podlago za uspešen nadaljnji razvoj mladinske literature. Primož Suhodolčan v enem od svojih intervjujev omenja, da je ravno »moderna smer v ustvarjanju za otroke tista, ki se je

sposobna boriti s konkurenco novih medijev, pri tem pa ohranja tisto prvinskost, ki jo ima lahko samo knjiga. Torej da se mladi bralec, kljub vsemu ostalemu, odloči, da bo prebral knjigo. In da ne konča po desetih straneh, ampak da jo prebere do konca in pri tem uživa. Potem pa si zaželi še kakšno... Slovenska knjiga in slovenščina prav s takimi knjigami,« ki so bolj množično začele izhajati v 90. letih 20. stoletja, »pridobiva na "popularnosti" in izziva trditve, da je slovenščina trd in dolgočasen jezik.«⁴⁰

⁴⁰http://www.zupca.net/dnevna_soba/knjiga_meseca/p_suhodolcan.htm.

9 OBNOVE OBRAVNAVANIH DEL

Ivan Sivec: *Gusarji na obzorju*

Glavni lik je Krištof – 18-letni fant – sirota, ki živi z ostarelo babico Maro pri gospodarju Nikoli na otoku Visu. Svojih staršev ne pozna, končala naj bi nesrečno na morju. Rad igra na svojo mandolino in si močno želi, da bi ga gospodar Nikola vzel s seboj na ribolov na Palagružo. Preobrat v njegovem življenju predstavlja obisk na otoku Braču, kjer se zaljubi v lepo Anko. Preda mu sporočilo, da naj bi se na Palagruži skrival zaklad. Krištof se po spletu srečnih okoliščin le odpravi na Palagružo, a doživijo brodolom in Krištof se znajde na samotnem otoku. Tam se sreča s tremi brodolomci, ki naj bi tu živeli že 17 let, odkar se je v bližini potopila ladja. Krištofa se želijo znebiti, a jim še pravi čas pobegne na ladjo, ki je priplula mimo. A s tem pride v kremplje gusarjem, iz katerih pa ga reši kapitan trgovske ladje, ki so jo napadli gusarji. Krištof se srečno vrne domov, a se z gospodarjem Nikolo še enkrat odpravi na Palagružo. Tam se seznani in zbliža s svetilničarjem, a se na poti domov zopet zaplete z gusarji. Tokrat ga reši pogumna Anka. Ob ponovnem obisku Palagruže svetilničar Krištofu zaupa svojo zgodbo in mu da zemljevid, kje naj bi bila potopljena ladja z zakladom. Šele po svetilničarjevi smrti pa spozna, da je bil to njegov izgubljeni oče, da je mama res utonila, medtem ko pa je glavni gusar Lobanja Krištofov polbrat. Proti koncu zgodbe se stvari odvijajo precej hitro. Iz potopljene ladje Krištofu uspe prinesiti železno skrinjico z nakitom, za katero se izkaže, da je bila last Krištofovega očeta. Lobanjo pomilostijo oz. ga pošljejo na Palagružo, da bo opravljal službo svetilničarja, Krištofu pa Nikola podari še vinograd, ki naj bi bil last Krištofovega očeta. Tako Krištof postane dostojen ženin za Anko.

Dim Zupan: *Trnovska mafija*

V središču dogajanja je klapa osmošolcev in osmošolk (Tina, Metka, Nika, Švejk, Miha in Tine) t. i. Trnovska mafija iz Ljubljane. Dogajanje je postavljeno v čas, ko se počasi že izteka šolsko leto. So tipični najstniki, ki se soočajo s prvimi poskusi kajenja, pitjem alkohola, med člani klape pa preskočijo tudi ljubezenske iskrice (Metka in Miha). Enkrat po naključju pri Tini na podstrešju najdejo zapiske Tininega pradede, iz katerih je razvidno, da naj bi pod Ljubljanskim gradom obstajali neki rovi. Takšne priložnosti za novo dogodivščino seveda ne izpustijo iz rok, gredo v akcijo in pod gradom res odkrijejo skrivne rove, ob drugem obisku pa še vrečko polno denarja. Ker se niso mogli zediniti, kaj naj storijo, so jo zakopali in pustili v rovu. Ko pa so se naslednjič vrnili, so imeli bližnje srečanje z roparjema, ki sta ta denar ukradla iz banke, a ju je klapa uspešno onesposobila. Roparja sta obljubila, da bosta izginila iz Ljubljane, če ju ne prijavijo policiji. Oboji so držali besedo, denar pa so po pošti poslali na banko. Tej dogodivščini je sledil še zaključni ples za valetu.

Samo Pavlin: *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*

V tem delu gre popis doživetij srednješolskega življenja glavnega pripovedovalca Pavleta Samca. Začne se z vstopom v 1. letnik gimnazije, kjer se najprej seznani z novimi sošolci, nato pa si najde nove prijatelje tudi zunaj šolskega okolja (Boris/Axl). Prvi letnik je uspešno zaključil, a je v prvih dneh novega šolskega leta doživel prometno nesrečo z motorjem, tako da nekaj časa preživi v bolnici. Po vrnitvi domov se odloči, da se bo prepisal v drug oddelek na družboslovno smer, ker mu vzdušje v razredu ni bilo preveč všeč, iz družboslovnega oddelka pa je poznal prijatelja in sošolca iz osnovne šole Androta, ki ga je že med počitnicami seznanil s svojimi sošolci, tako da za Pavleta prehod v drug oddelek ni bil tako neprijeten. Pavle je celo postal v razredu bolj priljubljen kot Andro, zaradi česar sta bila nekaj časa tudi v sporu. Drugi letnik je zaključil s tremi popravnimi izpiti, a jih je uspešno opravil, tako da se je celo lahko šel s prijatelji malo zabavat na morje. Tretje leto na gimnaziji je bilo za Pavleta precej pestro. Z Androtom, Axlom in Mikijem so začeli izdajati nov šolski časopis Proletarska Press. Prva številka je bila razprodana, Pavle pa je še nekoliko pridobil na ugledu. V tem šolskem letu je spoznal svojo otroško ljubezen Kajo, ki je postala njegovo dekle. Izšli sta še 2 številki Proletarske Press in tretji letnik je kljub vsemu zaključil uspešno brez popravnih izpitov. V četrtem letniku se je Pavletova ljubezen do Kaje nekoliko ohladila, na maturantskem izletu se je zbližal s sošolko Anjo, tako da je zvezo s Kajo končal. Večino energije je tako usmeril v raziskovalno nalogo, ki je štela za zaključne izpite. Pojavile so se tudi težave pri prodaji Proletarske Press, zato so začeli urejati List za cicibane. Prodaja je stekla, nekaj so imeli celo zaslužka, ki pa so ga uspeli zapraviti že v enem večeru. Z Anjo sta skupaj na morju preživela novoletne praznike, po novem letu pa so bile misli vse bolj usmerjene v zaključne izpite in nadaljnji študij. Zaključne izpite je z nekaj zadrege in pa tudi sreče uspešno opravil. Sledi še epilog, kjer Pavle s svojim sošolcem pred že bivšo gimnazijo obuja spomine na srednješolske dni in gleda novo generacijo »fazanov«, ki vstopajo v svet, ki ga Pavle ravno zapušča.

Vitan Mal: *Na ranču veranda*

Osrednja oseba je pripovedovalec sedmošolec Dani – rejenec, ki živi v Lipovcu pri mami Rozi, skupaj še z dvema Rozinima rejencema: Poldetom (srednješolcem) in Majdo – že odraslo in s svojo družino. Roza nikoli ni imela svojih otrok in ne moža, zato je bila rejnica. Ni imela ne njiv ne živali, zato je Dani rad pomagal sosedu Bevcu pri kmečkih opravilih. Pri Bevcu je živela tudi rejenka Tina – Danijeva simpatija. Svet se mu sesuje, ko mu Tina na šolskem plesu zaupa, da se ji je oglasil njen oče in da se bo preselila k njemu in mačehi. Večkrat je tudi on razmišljal o svojem očetu, a se ni dosti spomnil, ker ga je zapustil, ko je bil še majhen. Po Tininem odhodu pa se le odloči, da bo poiskal svojega očeta. Pregledal je žige vseh očetovih pisem in zdelo se mu je, da bi oče moral živeti nekje v Slovenj Gradcu. Ne da bi koga obvestil, se je neke nedelje z avtobusom sam odpravil proti Slovenj Gradcu. V Velenju je naletel na negativno izkušnjo s pedofilom, zaradi tega je zamudil avtobus in moral je prenočiti v nekem hlevu, nato pa se je s kolesom odpeljal proti Slovenj Gradcu. Pot ga je zanesla v hotel, kjer mu je kuharica povedala, kje bi lahko našel očeta. Dani je bil nad očetovim hladnim sprejemom globoko razočaran. Našel ga je v majhni hišici, povsem zapitega in neurejenega. Po pijanskem izpadu očeta gre Dani na policijo, pokliče Rozo, nato pa ga še odpeljejo k njej. ob vrnitvi izve, da se je vrnila Tina, kajti njen oče tragično končal v prometni nesreči. S Tino sta se zopet zbližala na šolskem izletu, drugače pa so se v Daniju nakopičili drobni problemi (prepozna vrnitev s šolskega izleta, razbijanje avtomobilskega žarometa zakoncem, ki sta hotela posvojiti Tino). Upanje za boljšo prihodnost mu je prinesel obisk ranča Tininega pokojnega očeta, ki naj bi ga Tina podedovala. V mislih je načrtoval skupno prihodnost s Tino. A po pretepu s sošolcem, ki se norčeval iz njega in Tine, se je bal, da ga bodo poslali stran od Roze. V obupu je splezal na streho Rozine hiše in naj bi skočil, a so ga psihologinja in njegovi najbližji le uspeli prepričati, da je splezal dol in da ni tako hudo, kot se mu zdi, in da bo še naprej lahko živel pri Rozi.

Vlado Žabot: *Skrivnost močvirja Vilindol*

Dogajanje je postavljeno v zakotno vas Dolič na robu močvirja Vilindol. Skrivnost močvirja Vilindol se začne, ko se v vas sredi nekega poletja priseli poslovnež Smodiš, ki ustanovi podjetje za izdelavo preprog in vzame v službo skoraj vse prebivalce Doliča. Njegov prihod najbolj zmoti glavnega junaka dogajanja – Črta, najstnika, ki je živel skupaj z mamo, med počitnicami pa se je družil s prijatelji, njegovimi vrstniki: z Markom, Bojanom in Mihom. Črtu je bilo všeč dekle iz vasi Zarika, a je bil bolj sramežljive narave, tako da ji svoja čustva razkrije šele ob koncu zgodbe, ko imata prvi zmenek. V središču pa je Črtovo razkrivanje skrivnosti močvirja. Kmalu po prihodu Smodiša in njegovega sina, je skrivnostno izginil vaški posebnež Vinko, ker so mu podtaknili napadalnost in ga hoteli poslati v umobolnico. Po hudi povodnji, ki je sledila, se je Črt neke avgustovske nedelje odpravil v gozd, a ga je nek neboljšen ptič s svojim petjem zvalil pregloboko, tako da ga je že ujela tema. Domov se odpravil tako kar čez močvirje, kjer je po naključju odkril skrivališče divjih lovcev na ptice. Skrivnost je zaupal svojim prijateljem in vsi so bili zato, da bi se še kdaj odpravili tja in jih še malo prestrašili. Črtovi prijatelji so odkrili, da so divji lovci Smodiševi pomočniki in da iz ptičjih kožic izdelujejo podloge za preproge. A so z akcijo morali malo počakati, saj je Črt staknil hud prehlad in je en teden preležal v postelji. Nekega večera pa so se le odpravili v akcijo. Lovce so uspešno strašili, vse dokler niso ugotovili, da je enega izmed lovcev nekaj (nekdo) še bolj prestrašilo, a to niso bili oni. V naslednjih dneh so vsi divji lovci pri Smodišu odpovedali službo, tudi njihovo skrivališče je bilo požgano in sčasoma je Smodiševo podjetje dokončno propadlo, on pa je zgubljen taval po gozdnih obronkih. Črtu pa se je tudi končno izpolnila skrita želja – Zarika je postala njegovo dekle.

Feri Lainšček: *Velecirkus Argo*

Na začetku poletnih počitnic pride v neko mesto vececirkus Argo. Direktor cirkusa je najel svetovno znanega velikega maga – Garama Abdel Garama – da bi privabil več gledalcev, saj je bil cirkus v finančni krizi. Za pomočnika mu je določil še ne 12-letna otroka – deklico Gelo Gelo in dečka Tulsija, katerih starši so tudi delali v cirkusu. Ugled cirkusa je res nenadoma zrasel. Na eni od spektakularnih predstav pa pride do zapleta. V predstavo se vmeša opičji mladič Banfi in tako Tulsi potuje v domišljjski svet opice ne pa deklice Gele. Da bi Tulsija rešila iz opičjega sveta, se vanj poda še Gela. Že ob samem prihodu v domišljjsko deželo naleti na negativne izkušnje z opicami, njihova logika je namreč povsem skregana s človeško. Ko že misli, da je le našla Tulsija, se izkaže, da ne more priti v stik z njim, saj je med njima časovna razlika. Kljub temu da se ji ponudi priložnost, da bi se vrnila v človeški svet, se raje odloči za pot v t. i. biserno deželo, kjer naj bi bil Tulsi. V biserni deželi res najde Tulsija, a pot do doma je še vedno neznanka. Za pomoč sta se obrnila na opičjaka, ki je vladal tej deželi, a je s svojo čarovnijo le iz biserne dežele naredil pustoto ne pa pomagal otrokoma domov. Bilo mu je žal za to, kar je storil, in se je odpravil z otrokoma na pot iskanja, da bi našli rešitev za vrnitev. Po dolgotrajnem potovanju so le prispeli do

višavja, kjer je začelo deževati in pustota je ozelenela. Opičjak je ostal sredi cvetočega travnika, otroka pa sta se odpravila do jezera, ob katerem naj bi prenočila. Iz gladine se je nenadoma zaslišal glas, da bosta rešena, če bosta hodila po vodi in če nista na svetu zagrešila nič slabega. Ubogala sta glas in se srečno vrnila k velikemu magu v cirkuško areno. Direktor pa jima je celo obljubil, da jima ne bo treba več nastopati v čarovnikovih predstavah.

Nejka Omahen: *Silvija*

Naslovna in hkrati glavna junakinja je sedmošolka Silvija Mlakar, ki je tudi pripovedovalka zgodbe. Rada govori, zanima jo košarka ter igra klavir. Živi v stanovanju skupaj z mamo, leto starejšo sestro Brino ter dve leti mlajšo Aleksandro (Aleks). Po značaju so si kar precej različne. Brina je bolj fina, rada je urejena in zelo popularna pri fantih, medtem ko se Aleks zanima bolj za računalništvo, veliko bere in se zelo rada uči. Silvija se bolje razume z Aleks, z Brino sta bolj na bojni nogi. Brina ima več sreče pri fantih, medtem ko je Silvija boljša pri klavirju in na tekmovanju za Cankarjevo priznanje. Silvija pripoveduje o dogodkih, ki so se zgodili v preteklem letu in ji popestrili najstniško življenje. Sošolka Petra ji je podarila labradorca Labija. Brina je dobila svojega izbranca Damjana – sina mamičine prijateljice, ki pa je imel še mlajšega brata Petra, ki pa Silviji ni bil ravno po godu. Bolj ji je bil vseh Matej, ki ga je spoznala na smučanju na Rogli. Silvija in njene sestre so po nepričakovanem očetovem obisku ugotovile, da sta njihova starša pravzaprav ločena. Dekleta je povabil, da bi šla živet k njemu v Nemčijo, kjer si je našel novo partnerko in boljšo službo, a nobena ni imela želje, da bi zapustila mamo. Silvija in Aleks pa sta se med zimskimi počitnicami le odpravili k njemu z letalom, kar je bilo za obe posebno doživetje. Brina je ostala doma in si celila srčne rane, izvedela je namreč, da jo je Damjan prevaral z njeno najboljšo prijateljico. Pomlad je Silviji popestrila šola v naravi, kjer je njena skupina zmagala, ko so tekmovali v različnih dejavnostih in se zelo zabavali. Silvija in nekaj njenih sošolk ter na Silvijino žalost tudi Peter so se odpravili na obisk k Mateju in njegovi sestri. Silvija je bila presrečna, ko ji je Matej obljubil, da jo bo poklical, a sreča ni trajala dolgo, saj je spoznala, da je Mateju bolj všeč njena sošolka Maja. Sčasoma je spoznala, da je Matej res nekoliko preveč miren zanjo in da je ravno Peter tisti fant, ob katerem ne more ostati ravnodušna, ko je z njim. V tem času se je Brina zopet pobotala z Damjanom in uspešno zaključila osemletko. Vse skupaj pa so se že veselile selitve v novo hišo, kjer bo lahko vsaka imela svojo sobo in bo več prostora za vse. Na začetku poletnih počitnic si je Silvija s prijateljicami s počitniškim delom prislužila nekaj denarja in si kupila nove kopalke, v katerih se je zdela prav čedna še posebej Petru. Potrditev njune obojestranske simpatije pa je bilo njuno skupno počitnikovanje na morju.

Tone Partljič: *Maša in Tjaša*

Maša in Tjaša sta najboljši prijateljici, ki sta se spoznali na dvorišču v nekem blokovskem naselju v Ljubljani. Tjaša je bila četrtošolka nekoliko močnejše postave in se ni želela vključiti v družbo drugih otrok. Rajši je brala zanimive knjige, a jo je pokroviteljski očka skušal prisiliti, da bi se ukvarjala s kakšnim športom kot otroci na dvorišču. Maša pa je bila živahna prvošolka, živela je pri dedku, ker sta bila njena starša igralca in sta bila v tem času na potovanju v Walesu. Njuno prijateljstvo je skušal razdreti Tjašin očka, ker mu ni bilo všeč, da se njegova hčerka druži z vnukinjo predstavnika njemu nasprotnih političnih strank. A dekleti se nista dali in sta se nekega dne namesto na šolski izlet skupaj odpeljali z vlakom proti Mariboru oz. Pesnici, rojstnemu kraju Mašinega dedka. V Pesnici sta uživali in obiskali kraje, o katerih je dedek tako rad pripovedoval. Na poti proti avtobusni postaji pa jima je ustavil neznanec – predstavil se je kot Mačo Rihtarič – in jima obljubil, da ju bo peljal kar do železniške postaje v Mariboru, a ju je odpeljal le v neko zapuščeno delavnico, ju zaklenil in se odpravil k svojemu šefu, ki se je tudi ukvarjal z nezakonitimi posli. Z njuno ugrabitvijo naj bi zaslužil kar nekaj denarja. A dekletoma se je uspelo rešiti iz avta in splezati skozi streho delavnice ter priti do železniške postaje, od koder je Maša poklicala dedka, da ne bo v skrbeh, ter na policijo, ki je potem prišla njunega ugrabitelja in njegovega šefa. Maša in Tjaša sta se nekoliko bolj pozno, a srečno vrnila v Ljubljano, kjer so ju na železniški postaji pričakali Mašin dedek, Tjašina starša, vodstvo šole in celo novinarji s TV. Tjašin oče se je omehčal in je od zdaj naprej Tjašo skoraj silil, da se je družila z Mašo. Pohvaljeni sta bili tudi na zaključni prireditvi ob koncu šolskega leta, ki so se je uspeli udeležiti tudi Mašini starši. Naslednje šolsko leto sta Maša in Tjaša postali na dvorišču zelo popularni, Tjaša je celo začela igrati košarko in se zanimala tudi za fante. Mašo pa so vsi otroci vabili v svojo družbo, tako da ji ni bilo nikoli dolgčas.

Karolina Kolmanič: *Lotosov cvet*

V romanu je osrednja oseba gimnazijec Niko, ki na začetku živi pri teti in stricu v Mariboru, ker oče dela v tujini, mama pa ju je zapustila, ko je bil Niko še majhen. V njegovo življenje je posijala luč, ko je na angleškem jezikovnem tečaju med poletnimi počitnicami spoznal sebi sorodno dušo – dekle Romino. On je rad slikal, ona pa je igrala klavir. Med šolskim letom sta se večkrat slišala preko telefona, skupaj sta

preživela silvestrovo in ko so se začele zopet poletne počitnice sta bila že uigran parček. Načrtovala sta celo skupni obisk jezikovnega tečaja v Angliji. A je poletno idilo prekinil obisk Nikovega očeta, ki je prepričal Nika, da je odšel z njim v Kairo, kjer je oče dobil novo službo. Niko naj bi odšel v Kairo le na počitnice, a je šele tam izvedel, da mu je oče lagal in da naj bi Niko v Kairu hodil tudi v šolo. Niko se je počutil opeharjenega. Skrbelo ga je, kako bo novico sprejela Romina. Ona pa mu je le rekla, da je to že kar slutila in odložila telefonsko slušalko. Nikov odnos do očeta pa se je spremenil na boljše, ko se je oče boril za življenje po hudi nesreči v neurju. Takrat je Niko spoznal in dobro sprejel tudi novo očetovo partnerko Dorino. V Niku se je zopet prebudila želja po slikanju, ki ga je v zadnjem času bolj puščal ob strani. S svojimi slikami je zelo navdušil tamkajšnjega učitelja za umetnost. Še bolj ga je razveselila novica, da naj bi ga za božično-novoletne praznike obiskala Romina, a do tega ni prišlo, saj so pred kratkim napadli neke turiste in je starši niso pustili odpotovati. Sarita – sestra Nikove mame pa jima je sporočila, da je dobila sporočilo iz Kolumbije, kjer je pred kratkim umrla Nikova mama. Kljub vsemu pa je Niko preživel novo leto v čudovitem vzdušju s svojimi sošolci in sošolkami. Po novem letu je zopet poklical Romino in sta se dogovorila za srečanje enkrat v maju. A se je kasneje odločil, da jo bo presenetil in sta se z očetom odpravila v Slovenijo. Tam pa je doživel razočaranje, saj mu je Rominina sestra povedala, da ima Romina novega prijatelja – učitelja klavirja. Tako je darilo, ki ga je namenil Romini – lotosov cvet (simbol lepote, čistosti in večnosti) izročil kar sestri. Odšel je brez pozdrava, očeta pa je prosil naj se čim prej vrne v Kairo, ker v Sloveniji nima več kaj iskati.

Goran Gluvič: *Brcanje z glavo*

Glavni vlogi v tem krajšem romanu za mladino imata prijatelja (14-letnika) Rudi in Luka, navdušena nogometaša, ki zaigrata v nogometnem klubu Hermes, ko njuno nadarjenost za nogomet opazi tehnični direktor omenjenega kluba. V ekipo, ki ni veljala ravno za najbolj uspešno, sta vnesla pravi kolektivni duh in s svojo igro pripomogla, da se je Hermes uvrstil v finale jesenskega dela kadetskega državnega prvenstva, kjer jih je pričakovala ekipa Sloge, konkurenčni klub iz istega mesta, ki pa je bil uspešen predvsem zato, ker so bili finančno precej močnejši od Hermesa in so lahko podkupovali sodnike. Direktor Sloge pa je sprevidel, da bo ekipo Hermesa kljub vsemu tokrat težko premagati, zato je dvema svojima pomočnikoma naročil, naj ugrabita Luko in Rudija, ki sta bila glavna igralca Hermesa, da bi zamudila finalno tekmo. Fantoma pa je uspelo pretentati ugrabitelja in sta kljub zapletom pravočasno prišla na tekmo, ki so jo prepričljivo dobili igralci Hermesa. Zmagali so tudi v spomladanskem delu in osvojili tudi kadetsko državno prvenstvo.

Janja Vidmar: *Princeska z napako*

Princeska z napako je najstnica begunka Fatima Ismailović, ki je s svojo številčno družino zaradi vojne na Balkanu pribežala iz Maslinje pri Srebrenici v Maribor. Zgodba je torej postavljena v sodobni čas, natančneje v predbožični čas. Roman prikazuje revno življenje njene družine, ki ilegalno živi v hladnem in vlažnem kletnem stanovanju ter se preživljajo s prodajanjem vžigalnikov in tihotapljenjem pokvarjene robe iz tujine. V šoli se iz Fatime norčujejo in jo zaničujejo, ker prihaja iz drugačnega socialnega okolja, nosi ponošena oblačila in ne zna dobro govoriti slovensko. Zato je pogosto raje izostajala od pouka in se hodila gret v trgovine, kjer je včasih tudi kaj izmaknila. Enkrat je imela srečo v nesreči. Ko so jo zalotili pri kraji, ji je na pomoč priskočila Kodrlajsa – njena učiteljica biologije, ki ji je od šolskega osebja edina stala ob strani in jo je celo povabila v restavracijo na prigrizek. Tam se je Fatima zagledala v fanta Adama – sina bogatih staršev, ki ga je videla, ko sta odhajali. Z njim se je ponovno srečala enkrat pred šolo, ko jo je rešil pred nekim fantom, ki jo je nadlegoval. Povabil jo je na svojo zabavo, kateri se Fatima seveda ni mogla odreči. Z njim je preživela tudi prvo ljubezensko izkušnjo, a Adam jo je hotel le izkoristiti, saj je bila navsezadnje lepo dekle. Svoje zveze s Fatimo ni hotel nikomur razkriti, saj dekle ni sodilo v njegovo socialno okolje in se je bal za svoj status. Kmalu je Fatima izvedela, da pričakuje Adamovega otroka, ko jo je h ginekologu peljala Kodrlajsa. Adam noče priznati očetovstva, zato se mu moški del Fatimine družine maščuje, vendar fant preživi, zdravi pa se v isti bolnišnici kot Fatimina mama, ki je doživela spontani splav v visoki nosečnosti, zato je Fatima izkoristila priložnost in na skrivaj obiskala Adama, a ko je videla, da je pri njem mama, ga je le na skrivaj pozdravila skozi priprta vrata. Kot je odločil oče, je po Fatimo prišel boter Esad iz Nemčije. Nazadnje se je poslovila še od Kodrlajse, ki je Fatimi za slovo podarila svilen šal, Fatima pa ji je obljubila, da se bo še vrnila v Slovenijo in ne bo pozabila njene dobrote.

Desa Muck: *Hči Lune*

Je zgodba o 14-letni črnolaski Lučki, dekletu z bogato domišljijo, ki rada sanjari. Ker je posvojena, se počuti drugačno od drugih in se boji, da je ne bodo sprejeli take, kot je. Od sedmega leta naprej se pogovarja z Luno, ki jo ima za duhovno mati in se zateka k njej v najtežjih trenutkih in jo prosi za pomoč.

Zlasti je Lučka nezadovoljna s svojim videzom. Meni, da so fantom bolj všeč modrooke plavolaske. Ko je Lučki hudo, piše tudi svojo knjigo – neke vrste viteški roman z naslovom Lucijana Asterija v vrtincu ljubezni, katere zgodbo spremljamo vzporedno z dogajanjem v Lučkinem resničnem življenju. Gre za neke vrste zrcaljenje njenega ljubezenskega hrepenenja. V resničnem življenju je namreč zaljubljena v leto starejšega Krištofa – bratranca Lučkine prijateljice z Dolenjske, ki pa že ima svoje dekle Diano. Diana sumi, da je njen izbranec všeč tudi Lučki, zato jo večkrat škodoželjno spravlja v zadrego. Jedro romana je postavljeno v čas poletnih počitnic, ki jih Lučka preživlja pri svoji omi na Dolenjskem. Tam pa ji ves čas nagaja Bine, ki si želi pridobiti njeno naklonjenost, a ga Lučka vztrajno zavrača. Na počitnice na Dolenjsko pa na veliko Lučkino veselje pride tudi Krištof, ki ga Lučka ob polni luni povabi k t. i. izviru zaljublencev, da bi ju njena Luna združila za večno. Vendar je bila ljubezenska izkušnja s Krištofom zanj pravo razočaranje, popolnoma v nasprotju z njenimi pričakovanji, Krištofu se je zdelo njeno ravnanje otročje, njemu je bilo namreč le za poljubljanje in otipavanje, Lučka pa si je ljubezen predstavljala bolj romantično. Za še bolj nesrečen razplet je poskrbelo še vreme, ujela ju je nevihta in nista našla poti nazaj. Naslednji dan sta ju z reševalci le našla njena prijateljica in Bine. Lučka je celo staknila hudo pljučnico in je nekaj časa morala preležati v bolnišnici. Ko se je vrnila domov v Ljubljano, ji je bilo dolgčas in ni vedela, kaj naj počne, dokler se po nesrečnem naključju (oma se je lažje poškodovala) zopet znajde na Dolenjskem. Kljub izogibanju jo Bine le najde in si priznata dolgo zatajevano ljubezen. Da pa bi bila njuna sreča še bolj popolna, jo Bine celo sam odpelje k izviru zaljublencev.

Jože Rode: *Vsega je kriva Hedika*

Glavno dogajanje je osredotočeno na osnovnošolsko tekmovanje v orientacijskem teku po gozdu, ki se ga udeležijo tudi sošolci Vili (vodja), Robi, Valuk in sošolka Hedika. Zaradi zelene barve, ki je bila zaščitni znak njihove skupine, jih je najbolj konkurenčna ekipa poimenovala Zelenčki. Oni pa njih zaradi oranžne barve Pomarančniki. Čim hitreje so morali priti po označeni poti do cilja, medtem pa so se pomerili še v streljanju z lokom in gradnji piramid iz vej. Vmes je prišlo tudi trenj znotraj Vilijeve skupine, saj Hedika mislila, da Vili sodeluje s Pomarančniki, ker ga je videla, kako je članici te skupine pošiljal poljubčke. Bila pa je tudi malce ljubosumna, ker ji je bil Vili všeč. Med potjo jih je ujela še nevihta, a je Vilijeva ekipa ravno v tem času pridobila na času, saj so našli nek rov in celo po suhem prehodili precejšen del poti, medtem ko so ostale ekipe vedrile in zaostale. Do zapleta pa je prišlo tik pred ciljem. Zelenčke je dohitel nek ribič, ki so mu med potjo po nesreči uničili ribiško palico. Na piko je vzel Vilija, ki mu ne bi ubežal, če mu ne bi pomagala konkurenčna skupina Pomarančnikov, zlasti njihova članica Anamarija, ki ni hotela, da bi zmagali na račun nesreče Zelenčkov. Tako sta obe skupini po tem nesrečnem dogodku, ki jih je povezal skupaj nadaljevali pot proti cilju in skupaj osvojili prvo mesto. Hedika se je na koncu morala sprijazniti, da je Vili bolj naklonjen Anamariji in je tolažbo našla pri Robiju, ki jo je tudi pospremil domov. Vili je v mislih imel le še Anamarijo in je bil vesel, da se je vse tako srečno razpletlo.

Ivo Zorman: *Moj Danijel*

Pripovedovalka zgodbe je 16-letno dekle – Irena Bertoncelj – ki na začetku predstavi svojo družino in nekaj zanimivih prigod iz šolskih klopi, potem pa se osredotoči na dogajanje med poletnimi počitnicami, ko se ji je pripetil neljub dogodek, ko je spoznala fanta Stana. Stan naj bi bil na počitnicah pri svoji daljni sorodnici Fani, ki je živela v istem kraju kot Irena. Drugače pa naj bi študiral umetnostno zgodovino. Pri študiju naj bi mu pomagal dr. Pavlin. Irena je Stana seznanila s svojo družino in tudi s svojim 4-letnim bratcem Danijelom, s katerim se je zelo dobro razumela in je bil skoraj ves čas z njo. Na začetku se je Stan pokazal v zelo dobri luči. Večkrat je povabil Irenino družino na pijačo ali v slaščičarno, navdušil jih je tudi s svojimi plavalnimi sposobnostmi. Stvar se je začela zapletati, ko je Ireno povabil na izlet na Svetje. Rad bi si namreč ogledal tamkajšnjo cerkev. Irena je pri dedku na skrivaj vzela ključ te cerkvice in se je, ne da bi komu povedala, odpravila tja s Stanom. Tam si je Stan ogledal umetniške dragocenosti in z Ireno sta preživela nekaj romantičnih trenutkov. Nekaj dni kasneje sta dr. Pavlin in Stan odpeljala Irenino družino v diskoteko Wolf, a sta se jim pridružila kasneje, saj sta onadva ostala pri avtomobilu, ki se je med potjo pokvaril. Na poti nazaj jih je ustavila policija in preiskala dr. Pavlina in Stana. Od družine ni nihče vedel, čemu takšen zaplet. Naslednji dan je Irena izvedela, da je nekdo oropal cerkev na Svetju. Bala se je, da za vsem tem ne stoji ravno Stan. Njeni sumi so se izkazali za resnične, saj je naslednji dan Stan iz vrtca ugrabil Danijela, ker mu Irena ni hotela izročiti zapiskov in skic cerkve s Svetja. Na srečo je Irena, ko je vsa panična iskala po mestu bratca, srečala Aleša – sošolkega brata, ki je bil njena simpatija, dokler ni spoznala Stana. Peljal jo je do Wolfa, saj je Irena sumila, da bi Stan Danijela lahko peljal tja. Tam sta res našla malega Danijela živega in zdravega. Dr. Pavlina in Stana je policija kmalu prišla in na dan so prišle vse njune laži. Pavlin je bil preprodajalec umetnin, Stan pa še ne 18-letni

ključavničar, ki si je služil denar pri Pavlinu. Irena po zaslišanju Stana ni več videla. Spoznala je, da je tisti pravi fant, ki bi jo lahko resnično osrečil, vendarle Aleš.

Špela Kuclar: *Ne bom več pobegnila*

Gre za napeto zgodbo dveh srednješolk, najboljših prijateljic – Nike in Anje – ki se kljub prepovedi Nikinih bolj strogih staršev odpravita skupaj z avto na morje, natančneje v Portorož, kjer ne manjka zabave za mlade. Že istega dne, ko sta prispeli, sta spoznali Simona, za katerim pogledujejo vsa dekleta v Portorožu. Tudi Nike ni bila nobena izjema in se je vanj zaljubila na prvi pogled. Ko je naslednji dan Nike brezskrbno uživala s Simonom, je Anja od nekega fanta, s katerim sta se seznanili ob prihodu na morje, izvedela, da ju po Portorožu išče Nikinina babica. Ker nimata kam iti, ju Simon povabi k sebi domov v razkošno hišo, kjer živi z očetom in mačeho. Simon na očetovo pobudo priredi zabavo, na katero povabi vse svoje prijatelje, medtem ko Simonov oče Nikinemu očetu pošlje sliko in grozljivo pismo, da je njegova hči ugrabljenka. Simonov oče z ugrabitvijo izsiljuje Nikinega očeta, ki je znanstvenik in je nedavno iznašel nov način predelave sintetičnih drog, s katerim bi se Simonov oče Boris kot preprodajalec drog lahko okoristil. Nike skupaj s Simonom preživi noč, medtem pa Anja po naključju odkrije, da sta ugrabljeni. Simonu se očetovo ravnanje ne zdi primerno, zato mu zagrozi, da bo vse dokazal, ki ga bremenijo, predal policiji. Medtem Nikinin oče Borisu prinese zelene dokumente. Na osnovi tega Boris dovoli izpustitev Nike in Anje. Nato Nikinemu očetu uspe prepričati Borisa, da ne ravna prav. Boris uvidi svojo zmotu in prekine s svojimi ilegalnimi posli, zato se Simon odloči, da bo ostal pri njem. Zaradi tega pa se mora raziti z Nike, ki se vrne s svojo družino in Anjo v Ljubljano. Septembra Simon v Ljubljani obišče Nike in ji pove, da sta se z očetom preselila v Ljubljano, kjer je oče dal zgraditi kliniko za zdravljenje narkomanov. Simon in Nike tako znova postaneta par.

Primož Suhodolčan: *Košarkar naj bo*

Glavna oseba je osnovnošolec Ranta, ki je zelo visok fant, kar se zdi učitelju športne vzgoje dober potencial za košarkarja. Začetki so naporni, saj Ranta še nikoli ni držal v rokah košarkarske žoge. Na svoji prvi tekmi mu je žoga pomotoma zletela v napačen koš in je njegova ekipa zgubila. To ga je zelo potrla, zato je začel bolj resno trenirati. Poleg košarke se ubada tudi z ljubeznijo. Njegova izvoljenka je Metka, okrog katere mu v nepredvidljivih situacijah nesebično pomaga njegov najboljši prijatelj Smodlak. Ščasoma Ranta postane že prav prekaljen košarkar in zaigra za člansko ekipo. Tudi pri Metki ima več sreče. Za vse šolske ali športne uspehe je nagrajen z njenimi poljubčki. Ranta se za ljubezenske in košarkarske nasvete oddolži tudi Smodlaku, saj mu predstavi čedno sestrično. Za konec pa smo priča zmagi Rantine ekipe v finalu, kjer so v nabito polni dvorani zmagali v zadnjih sekundah tekme, in to po Rantini zaslugi.

Bogdan Novak: *Bela past*

Akterji dogajanja so prijatelji in člani taborniškega odreda Rožnik, in sicer 6 fantov (Bor, Miha, Uroš, Gorazd, Luka in Aleš) in 5 deklet (Tanja, Petra, Barbara, Kristina in Andreja) pod vodstvom Lacija, ki je drugače učitelj tehničnega pouka. Nepogrešljiv član pa je tudi Tanjin psiček Hani. Taborniki se med zimskimi počitnicami za deset dni odpravijo na turne smučanje k Triglavskim jezerom. Ob Črnem jezeru Luka vrže v jezero dve kepi, a ga vraževerni Gorazd posvari, da naj bi po pripovedovanju njegove babice to prinašalo nesrečo. Kmalu začne močno snežiti, taborniki ne najdejo poti do koč, a Hani zavoha pravo pot in jih le pripelje do koč. Ves teden sneži in taborniki so ujeti v koči, kjer fantje skrbijo za kurjavo, dekleta pa za gospodinjska opravila. Hrane jim počasi zmanjkuje in Bor boleha za pljučnico. Po radiu ves čas poslušajo, kdaj in kako poteka reševalna akcija. Ko se je vreme izboljšalo, so jim s helikopterjem dostavili pakete s hrano in Bora prepeljali v bolnišnico. Naslednji dan pa so se vsi skupaj s pomočjo reševalcev vrnili v dolino, kjer so jih pričakali novinarji in njihovi domači. Ko so se vrnili v Ljubljano, so v bolnišnici obiskali Bora, ki mu je šlo že na bolje. Malo jim je bilo hudo, ko so se razhajali, a jim je Laci obljubil, da bo že čez dober teden nov sestanek taborniškega odreda.

Polona Škrinjar: *Klapa Jòka Koprive*

Dogajanje je postavljeno v vas Županija (nekje na Gorenjskem), kjer živi (glavni) pripovedovalec zgodbe oziroma doživetij dveh zaporednih poletij. To je 12-letni Jaka Kopriva – Jòk, ki je vodja klape, v kateri se zbirajo otroci iz vasi (brata Tinc in Cot, Mihova Toni, včasih pa tudi Jòkova starejša sestra Maruša). Nekega poletja so se na vas preselili (vikendaši) Finkovi, ki so preuredili neko starejšo hišo. Jòk ni najbolj navdušen nad njihovim prihodom, zlasti ga moti Peter Fink – njegov vrstnik, ker se boji, da bi on prevzel vodenje klape. Zato si Jòk izmisli številne potegavščine (Petra peljejo v močvirje, da je ves umazan; v bazen podtaknejo žabe; v kurnik sredi noči vtihotapijo petelina, da nastane direndaj). A kljub vsemu temu se članom klape Peter le ne zdi tako slab, nad njim je še posebej navdušena Jòkova sestra. Zaradi Jòkove

ljubosumnosti enkrat nekje na samem pride med Jòkom in Petrom celo do pretepa, kjer jih je Jòk pošteno skupil. Jòk mu noče ostati dolžan in mu v avto nastavi osje gnezdo. Petra ose tako opikajo, da mora v bolnišnico, a staršem vseeno ne izda krivca. Članom Jòkove klape se ni zdelo prav, kar je Jòk storil Petru in sčasoma tudi Jòk spozna, da ni ravnal prav in skupaj s klapo obišejo Petra v bolnišnici. Zgodba pa se zaključi s praznovanjem krsta otroka sovaščanke, ki se je nedavno vrnila iz tujine. Jòk se praznovanja sprva noče udeležiti, saj je tam tudi Peter, a Peter pride k njemu domov in razjasni nesporazum. Pove mu, da mu noče prevzeti klape, rad bi bil le v njihovi družbi. Jòk nato le odide na praznovanje, kjer celo sreča eno prijazno dekle in se počuti srečnega, da se je stvar tako dobro razpletla.

10 BIOGRAFSKI PODATKI O AVTORJIH

Goran Gluvič (ps. Goran Lim) (1957)

Študiral je dramaturgijo na AGRFT v Ljubljani. Je pesnik, pisatelj, dramatik. Je tudi avtor številnih radijskih iger. Deluje kot samostojni kulturni delavec, sodeloval pa je tudi pri pripravi prvega slovenskega virtualnega, navideznega romana. Gluvič piše tako za odrasle kot mladino. Ker ima precej obsežen opus, bom navedla le pomembnejša dela za mladino: *Brcanje z glavo* (1998), *Težave z orehovo torto* (2000), *Fantje, žoga in punce* (2001), *Dvojna podaja* (2005), *Mala š(a)la kreativenga pisanja* (2005).

Karolina Kolmanič (roj. Ilari)

Rojena je 29. 9. 1930 v Lomanošah pri Gornji Radgoni. Obiskovala je učiteljske v Mariboru, v Ljubljani pa je diplomirala iz nemščine in slovenščine na Pedagoški akademiji. Živi v Mariboru. Piše predvsem pripovedno prozo.

Dela (mladinska in za odrasle): *Sonce ne išče samotne poti* (1968), *Srečno, srebrna ptica* (1972), *Marta* (1975), *Sence na belih listih* (1980, 1997), *Sanje o zlatih gumbih* (1983), *Tvoja skaljena podoba* (1986), *Sadovi ranih cvetov* (1988), *Srebrno kolo* (1990), *Klanec viničarke Ane* (1992), *Sonce ne išče samotne poti* (1992), *Vračam vam soproga* (1993), *Pozno poletje* (1994), *Razcvet sončnice* (1997), *Lotosov cvet* (1999), *Ni sonca brez senc* (2000), *Povejmo in se nasmejmo* – dramska besedila (2003), *Zarja upanja* (2003), *Njena razpoutja* (2004), *Čakam te, Dolores* (2005).

Špela Kuclar (1972)

Rodila se je 26. decembra 1972. leta v Ljubljani. Po končani gimnaziji se je vpisala na AGRFT v Ljubljani. Kot študentka je naredila dva kratka filma. Kot režiserka dela tudi na TV Slovenija, kjer režira razne oddaje in projekte. Ukvarja pa se tudi z novinarskim delom. Leta 1991 je pri založbi Karantanija izdala svojo prvo pesniško zbirko *Monalise*, ki je bila pri slovenskih kritikih dobro sprejeta. Potem je pesnikovanje opustila in se lotila proznih besedil: *Nikoli več ne bom pobegnila* (1997), *Deževnikarji* (2002), *Deževnikarji, Glistosrebeži in lepljiva snov* (2003).

Feri Lainšček

Feri Lainšček se je rodil 5. 10. 1959 v Dolencih na Goričkem. Študiral je časnikarstvo na ljubljanski FSPN (današnji FDV). Bil je sodelavec v dnevnoinformativnem uredništvu radia Ljubljana. Poznan je kot pesnik, pisatelj in dramatik. Piše tako za odrasle kot tudi za najmlajše. Njim posveča zbirke pesmic, radijske igre in krajša prozna dela. Ima kar obsežen literarni opus, zato bom glede na tematiko diplomske navedla le nekaj pomembnejših del njegove mladinske književnosti.

Poezija: *Cicibanija* (1987), *Škrat sanjavec* (1992), *Oto in Oto in Maruša* (1997), *Rad bi* (1998), *Brki od mleka* (2000). Proza: *Ajša Najša* (1989), *Cufek v živalskem vrtu* (1989), *Cufek modrijan* (1989) *Znalček na cesti* (1991), *Velecirkus Argo* (1996), *Mislce: deset pravljic* (2000), *Deček na dedovem kolesu* (2001), *Zalika in Gusti* (2002) Radijske igre: *Regratova roža* (izv. 1991), *Bratje, škratje, tataje* (izv. 1993), *Pozdrav pomladi* (1996), *Žlopi* (1997).

Vitan Mal

Rodil se je 25. 10. 1946 v Ljubljani. Po končani gimnaziji je študiral slavistiko in knjižničarstvo na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Bil je filmski snemalec pri TV Ljubljana in urednik otroškega programa pri Radiu Ljubljana. Napisal je več sto poučnih otroških radijskih oddaj. Drugače pa piše predvsem povesti za mladino in slikanice v nadaljevanjih.

Mladinske povesti: *Ime mi je Tomaž* (1972), *Teci, teci kuža moj* (1975), *Roki Rok* (1976), *Mali veliki junak* (1979), *Čarodejni novčič* (1981), *Vanda* (1982), *Baronov mlajši brat* (1985), *Poletje v školjki II* (povest o lastnem filmskem scenariju) (1988), *Školjka svetega Sebastijana* (1990), *Ledosned* (1991), *Na ranču veranda* (1993), *Hitro, hitreje* (soavtor J. Tomec) (1994), *Nedelje nekega poletja* (1996), *Ta grajski* (1998), *Dvojni agent »Žardna«* (1999), *Junaški trio M* (2000), *Žardna in hiša duhov* (2003), *Žigana* (2003), *Predvsem ljubezen* (2004), *Žardna in ukradeni angel* (2005).

Desa Muck

Rodila se je 29. 8. 1955 v Ljubljani. Po nedokončani srednji šoli se je zaposlila kot varuška predšolskih otrok z motnjami v razvoju. Po letu 1982 je začela nastopati v reklamah, filmih, napisala ok. 100 ljubezenskih zgodb za Anteno in sodelovala s pisanim listom. Ima status svobodne umetnice. L. 1988 je dobila literarno nagrado za mladinsko radijsko igro *Kdo je ubil zmaja*, leta 1998 pa je prejela za knjigo *Lažniva Suzi* nagrado Večernica za najboljšo slovensko mladinsko literarno delo v letu 1997.

Dela za mladino: *Desovila* (scenarij za otroški film, 1984), *Kdo je ubil zmaja* (radijska igra, 1989), *Prvi koraki z ekologijo* (z Mojco Furlan, 1992), *Pod milim nebom* (1993), serija del *Blazno resno ...: Blazno resno o seksu* (1993), *Blazno resno popolni* (1995), *Blazno resno zadeti* (1996), *Blazno resno slavni* (1998); *Hči Lune* (1995), *Kremlin* (1996), *Radijski škrat Lojze* (radijska igra, 1996), *Lažniva Suzi* (1997), *Fonton: Priročnik telefoniranja za mularijo* (1998), *Blazno resno o šoli* (2000), *Sama doma* (2001), *Panika* (2003), serija del *Anica in ...* (izhaja od 2001 do 2005).

Bogdan Novak

Rodil se je 4. 4. v Murski Soboti. Leta 1947 se je družina preselila v Ljubljano, kjer je končal gimnazijo in študiral primerjalno književnost in literarno teorijo na FF v Ljubljani, vendar študija ni dokončal. Nekaj časa je delal kot knjižničar za Bežigradom in inštitutu Jozef Štefan v Ljubljani, bil je urednik pri Dnevniku, urednik revije *Teleks*, urednik centralne redakcije *Dela*, urednik Pavlihe, po letu 1991 pa svobodni književnik. Dobil je priznanje »naj knjiga 1998« ob 50. letnici Pionirske knjige.

Dela za mladino: *Bela past* (1990), zbirka 10 knjig *Zvesti prijatelji*: 1. *Morska skrivnost* (1992), 2. *Grajski strah* (1992), 3. *Pozor, hud pes* (1993), 4. *ponatis Bele pasti* (1993), 5. *Hudobna graščakinja* (1993), 6. *Usodni piknik* (1993), 7. *Gozdni samotar* (1993), 8. *Super špon* (1993), 9. *Razbojniški brlog* (1993), 10. *Lepotec Bučko* (1993); *Banda v hosti* (1993), *Imenik Zvestih prijateljev* (1993), *Zaletenci* (1993), *Dnevi pod Rožnikom* (1994), *Kekec in divji mož* (1994), *Ninina pesnika dva* (1995), *Otroci z našega dvorišča* (1995), *Spopad na Rožniku* (1995), *Zaljubljeni vampir* (1995), *Zelena pošast* (1995), *Božiček* (1996), serija *Čarobni jantar*: 1. *Roparski vitez* (1996), 2. *Zvon želja* (1998); *Strašljiva Stahovica* (1996), *Jok na zmajskem gradu* (1999), *Samotna hiša* (2003), *Lovci na petardarje* (2004), *Temno srce* (2004), *Pekel sredi raja* (2005), *Podgana v pasti* (2005).

Nejka Omahen

Rodila se je 6. 2. 1983 v Ljubljani, drugače pa živi v Šmartnem pri Litiji. Začela je pisati že v osnovni šoli. V tem času je napisala že več knjig, a osnovna šola ji je v osmem razredu (1998) izdala knjigo *Zvezda z odra*. Nato se je vpisala na Gimnazijo Bežigrad in od leta 1999 pa so vse njene knjige izšle pri DZS. V prvem letniku je napisala *Silvijo* (1999, 2000), nato pa so sledile še *Življenje kot v filmu* (2000), *Dež* (2001) in *Veliko srce* (2002). Po uspešno opravljeni maturi se je vpisala na študij geografije in primerjalne književnosti na FF v Ljubljani. Leta 2004 pa je izšla še knjiga *Prigode Poprove Pipi*.

Tone Partljič

Rodil se je 5. 8. 1940 v Mariboru. Je dramatik, pisatelj, publicist, urednik, politik. Maturiral je na učiteljski šoli v Mariboru in poučeval v raznih krajih. Po diplomi na Pedagoški akademiji je poučeval v Sladkem Vrhu. Leta 1971 je postal dramaturg Drame SNG v Mariboru, 1987 je prevzel umetniško vodstvo MGL, 1991 pa vodstvo Drame SNG v Ljubljani. Leta 1990 je bil izvoljen za poslanca v Državnem zboru RS. Od 1983–1987 je predsedoval Društvu slovenskih pisateljev. Bil je tudi predsednik Bralne značke. Piše večinoma satirično dramatiko, TV-drame, scenarije za filme in TV, realistično satirične novele in romane.

Med dela za mladino pa sodijo: *Hotel sem prijeti sonce* (otroške spominske črtice) (1981), *Slišal sem kako trava raste* (otroške spominske črtice) (1990), *Dupleška mornarica* (1996), *Maša in Tjaša* (1999).

Samo Pavlin

Rojen 1975 v Ljubljani. Diplomiral leta 2000 na Fakulteti za družbene vede in magistriral leta 2002 na Ekonomski fakulteti. Trenutno zaposlen kot asistent na FDV (Katedra za socialni in kadrovske menedžment). Edino literarno delo je 4. *A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*.

Jože Rode

Rodil se je 17. 3. 1936 na Vrhniki. Diplomiral je iz dramaturgije na AGRFT v Ljubljani. Zaposlen je bil na Televiziji Slovenija v uredništvu mladinskega programa, dramatiziral je lutkovne oddaje, delal je tudi

za radio, pripravljala literarne večere, priložnostne dramatizacije za amaterska gledališča, po njegovi predlogi so snemali tudi televizijsko nanizanko *Argonavtki*. Danes je upokojen in živi na Vrhniki.

Dela: *Argonavt(k)i* (1997), *Vsega je kriva Hedika* (1997), *Kaj pa Anamarija* (1998), *Več kot teden* (1998), *Valuk I. Veličastni* (1999), *Zakaj je prišla Nevija?* (1999), *Na potezi si Vili* (2000), *Spopad pri Mrzli reki* (2000), *Se rad poljubljaš* (2003), *Prijetna punca* (2003), *Ostali so samo še spomini* (2005).

Ivan Sivec

Rodil se je 23. 5. 1949 v Mostah pri Komendi. Na FF v Ljubljani je diplomiral iz slavistike, leta 1999 pa magistriral iz etnologije s temo *Evropski fenomen ansambla bratov Avsenik*. Na RTV Slovenija je najprej deset let delal kot tehnik, od leta 1978 do upokojitve leta 1993 je v uredništvu Dokumentarno-feljtonskih oddaj pripravljala reportaže oz. predstavljal zanimive ljudi in slovenske - predvsem etnološke - posebnosti in spremembe v življenju nasploh. Napisal pa je skoraj dva tisoč besedil za različne ansamble. Leta 2002 je dobil nagrado za življenjsko delo za pisanje besedil - Souvanovo nagrado. Ivan Sivec je eden najbolj branih sodobnih mladinskih pisateljev. Napisal je 27 knjig za otroke in mladino in 37 knjig za odrasle.

Dela (mladinska): *Pozabljeni zaklad* (1987), *Gusarji na obzorju* (1991), *Kruh ponoči spi* (1994), *Netopir brez kril* (1995), *Beli mušketir* (1995), *Skrivnost zlate reke* (1996), *Formula smrti* (1997), *Krokari viteza Erazma* (1997), *Zelena kri* (1998), *Čarobna violina* (1998), *Vsak klas je zlat* (1998), *Enajsta ovira* (1999), *Zlati časi* (2000), *Usodni pečat* (2000), *Zadnji mega žur* (2001), *Noč po mega žuru* (2001), *Finta v levo* (2002), *Kriva prisega* (2002), *Kapitanov ključ* (2004), *Vlomilci delajo poleti* (2004), *Hišica v cvetju* (2004), *Božični studenec* (2004), *Faktor X* (2005), *Ljubezen za eno poletje* (2005), *Izgubljen na Aljaski* (2005).

Primož Suhodolčan

Rodil se je 23. 5. 1959 v Črni na Koroškem. Je sin znanega mladinskega pisatelja Leopolda Suhodolčana. Študiral je na ljubljanski FSPN (današnji FDV). Živi in dela na Ravnah na Koroškem. Precej je objavljala v *Pionirskem listu* (urejal je rubriko *Neprekosljivo zanesljiva detektivska svetovalnica*, v nadaljevanjih pa *Košarkar naj bo!* in *Kolesar naj bo!*) in *Cicibanu* (Peter Nos je vsemu kos, Popek).

Dela: *Košarkar naj bo!* (1994), *Kolesar naj bo!* (1997), *Živalske novice* (1. del 1998, 2. del 1999), *Ranta vrača udarec!* (2000), *Živalske novice: 24 kur v mreži* (2001), več slikanic o Petru Nosu in zbirke različnih pravljic.

Polona Škrinjar

Rodila se je 16. 9. 1946 v Ljubljani. Osnovno šolo je končala v Radovljici, živi v Zgornji Lipnici na Gorenjskem. Do upokojitve je bila delavka in tehnična risarka. Je pisateljica in dramatičarka. Najprej je pisala igre z zgodovinskimi in sodobnimi motivi za gorenjske ljudskoprosvetne odre, kjer je nastopala kot igralka. piše povesti s kmečko in delavsko motiviko. Mladinsko delo: *Klapa Joka Koprive* (1997).

Janja Vidmar

Rodila se je 19. 3. 1962 v Mariboru. Po končani gimnaziji je študirala v Ljubljani na ALU, nato na FF, vendar študija ni dokončala. Od leta 1996 živi kot svobodna umetnica in scenaristka v Mariboru. Napisala je dva scenarija za mladinski nadaljevanki (Junaki petega razreda, Moj prijatelj Arnold). Leta 1999 je prejela za roman *Princeska z napako* nagrado večernica za najboljšo mladinsko literarno delo v letu 1998.

Dela: *Junaki petega razreda* (1996), *Moj prijatelj Arnold* (1997), *Aknožer* (1998), *Princeska z napako* (1998), *Čudni vitez* (1999), *Debeluška* (1999), *Klovn iz Strahovskega Dola* (1999), *Peklene počitnice* (1999), *Vrtljak čudežev* (1999), *Družina iz 6. b* (2000), *Hiša groze* (2000), *Potovanje groze* (2000), *Sence poletja* (2000), *Tisočletje po kapljicah* (2000), *Baraba* (2001), *Zgaga in mačje oko* (2001), *Leteči krožnik na našem vrtu* (2002), *Smetiščni dnevnik* (2002), *Stvor: najstniška grozljivka* (2002), *Zgaga in mesto lutk* (2002), *Krvava legenda* (2003), *Manca & rock* (2003), *Matic je kaznovan* (2003), *Otok smrti: počitniška grozljivka* (2003), *Prijatelja* (2003), *Punce za znoret* (2003), *Superzvezda* (2003), *V imenu ljubezni* (2003), *Furija* (2004), *Izgubljena avtocesta* (2004), *Matic v bolnišnici* (2004), *Moja Nina* (2004), *Na vroči sceni* (2004), *Obrazi* (2004), *Vsiljivka* (2004), *Fantje iz gline* (2005), *Matic prespi pri prijatelju* (2005), *Zoo* (2005).

Ivo Zorman

Rodil se je 3. 5. 1926 na Gori pri Komendi. Otroštvo in mladost je preživel v Kamniku. V Ljubljani je obiskoval meščansko šolo, a je zaradi druge svetovne vojne ni končal, saj v Kamniku med vojno ni bilo srednje šole. Leta 1942 se je povezal s partizani, pisal je partizanska glasila, na začetku vojne pa odšel v ilegalo. Po vojni je bil nekaj časa dopisnik, novinar v Trstu, a je njegovo željo po novinarskem poklicu

zatrli spor z vodilno ideologijo. Maturiral je na učiteljskišči, diplomiral pa iz slovenskega in ruskega jezika ter kot predmetni učitelj poučeval v nižjih gimnazijah in osnovnih šolah. Leta 1965 je prevzel uredništvo mesečnika Kurirček, kjer je že prej honorarno sodeloval. Od leta 1977 je upokojen. V svojih romanih in novelah upodablja sodobno in polpreteklo (vojno) tematiko. Obsežen pa je tudi Zormanov opus za mladino, zato bom navedla le tista dela, ki so izšla v 80. in 90. letih.

Mladinska proza: *Deklica iz Mihovega mlina* (1982), *Obveščevalec Lesnika* (1982), *Hrčki smrčki* (1983), *Oh, ta naša babica* (1986), *Sla po letenju* (1987), *Račka Puhačka* (1988), *Ded Nil in teta Filipa* (1989), *Bolečina odrasčanja* (1993), *Moj Danijel* (1997).

Dim Zupan

Rodil se je 19. februarja 1946 v Ljubljani. Sin pisatelja in dramatika Vitomila Zupana. Študiral je na Pravni fakulteti v Ljubljani, potem je bil knjižni akviziter, zdaj ima status samostojnega kulturnega delavca. Piše prozo za otroke in odrasle ter poezijo za otroke.

Dela za otroke in mladino: *Trije dnevi Drečka Pekca in Pukca Smukca* (1991), *Trnovska mafija* (1992), *Tri noči Drečka Pekca in Pukca Smukca* (1994), *Tri skrivnosti Drečka Pekca in Pukca Smukca* (1995), *Zobek na dopustu* (1995), *Leteči mački* (1997), *Maščevanje strašne juhice* (1997), *Trnovska mafija drugič* (1997), *Onkraj srebrne mavrice* (1998), *Rdeči teloh* (1998), *Tri spoznanja Drečka Pekca in Pukca Smukca* (1998), *Modri kamen modrosti* (1999), *Dežela odrezanih glav* (2001), *Maja že ve* (2002), *Najboljša flinta je dobra finta* (2002), *Trnovska mafija: v tretje gre rado* (2002), *Osica Maja* (2004), *Štirinajst in pol* (2005).

Vlado Žabot

Rodil se je 11. 8. 1958 v Šafarskem pri Razkrižju. Diplomiral je iz slovenščine in primerjalne književnosti na FF v Ljubljani. Bil je časnikar, sedaj je samostojni književnik. Pobudnik in organizator nagrade za najboljši vsakoletni slovenski roman kresnik. Trenutno je tudi predsednik Društva slovenskih pisateljev. Njegov prvenec je zbirka novel *Bukovska mati* (1986). Piše predvsem literaturo za odrasle. Za otroke in mladino pa sta do sedaj izšli le otroška povest *Pikec in Puhec iščeta Mihca* in mladinska povest *Skrivnost močvirja Vilindol* (1994).

11 VIRI

Goran Gluvič: *Brcanje z glavo*. Ljubljana: Karantanija, 1998.

Karolina Kolmanič: *Lotosov cvet*. Ljubljana: Karantanija, 1999.

Špela Kuclar: *Ne bom več pobegnila*. Ljubljana: Karantanija, 1997.

Feri Lainšček: *Velecirkus Argo*. Ljubljana: Prešernova družba, 1996.

Vitan Mal: *Na ranču veranda*. Ljubljana: Prešernova družba, 1993.

Desa Muck: *Hči Lune*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995.

Bogdan Novak: *Bela past*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1990.

Nejka Omahen: *Silvija*. Ljubljana: DZS, 1999.

Tone Partljič: *Maša in Tjaša*. Ljubljana: Prešernova družba, 1999.

Samo Pavlin: *4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*. Ljubljana: Mihelač, 1995.

Jože Rode: *Vsega je kriva Hedika*. Ljubljana: Karantanija, 1997.

Ivan Sivec: *Gusarji na obzorju*. Ljubljana: Kmečki glas, 1991.

Primož Suhodolčan: *Košarkar naj bo*. Ljubljana: Karantanija, 1994.

Polona Škrinjar: *Klapa Joka Koprive*. Ljubljana: DZS, 1997.

Janja Vidmar: *Princeska z napako*. Ljubljana: DZS, 1998.

Ivo Zorman: *Moj Danijel*. Ljubljana: DZS, 1997.

Dim Zupan: *Trnovska mafija*. Ljubljana: Prešernova družba, 1992.

Vlado Žabot: *Skrivnost močvirja Vilindol*. Ljubljana: Mladika, 1994.

12 LITERATURA

Matej Bogataj: Desa Muck: Hči Lune. *Delo* 37/271 (1995). 13.

Matej Bogataj: Mularija v nikoli odčaranem svetu. *Literatura* 7/45 (1995). 122–123.

Matej Bogataj: Samo Pavlin: 4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel. *Delo* 38/37 (1996). 13.

Emil Cesar: Ob drugem romanu za mladostnike Karoline Kolmanič. Karolina Kolmanič: *Lotosov cvet*. Ljubljana: Karantanija, 1999. 240–242.

Dušan Čater: Beg v pustolovščino. Špela Kuclar: *Ne bom več pobegnila*. Ljubljana: Karantanija, 1997. 145–146.

Dušan Čater: Beseda o avtorju. Jože Rode: *Vsega je kriva Hedika*. Ljubljana: Karantanija, 1997. 173–174.

Dušan Čater: O avtorju in delu. Goran Gluvič: *Brcanje z glavo*. Ljubljana: Karantanija, 1998. 98–99.

Tadej Čater: Cirkuska pravljica. *Razgledi* 4 (1997). 36.

Tadej Čater: Goran Gluvič : pogovor s pisateljem. *Otrok in družina* 11 (1999). 62–63.

Janja Florjančič: Primož Suhodolčan.

[Http://www.zupca.net/dnevna_soba/knjiga_meseca/p_suhodolcan.htm](http://www.zupca.net/dnevna_soba/knjiga_meseca/p_suhodolcan.htm)

Dragica Haramija: *Slovenska realistična avanturistična mladinska proza: doktorska disertacija*. Ljubljana: 1995.

Dragica Haramija: Slovenska mladinska realistična avanturistična proza. *Otrok in knjiga* – posebna izdaja (1999). 49–54.

Dragica Haramija: Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana. *Slovenski roman*. Ur. Miran Hladnik. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, 2002 (Obdobja, 21). 171–179.

Miran Hladnik: *Slovenska kmečka povest*. Ljubljana: Prešernova družba, 1990. [Http://www.ijs.si/lit/skp5.html-l2#motivac](http://www.ijs.si/lit/skp5.html-l2#motivac).

Iztok Ilich: O knjigi in avtorju. Bogdan Novak: *Bela past*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1990. 98–100.

Nataša Jenuš: Princeska z napako najbolj brana. *Večer* 55/238 (1999). 20.

Marjana Kobe: *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.

Mitja Košir: Otroci so zahtevni bralci. *Dnevnik* 49/150 (1999). 13.

Miha Matè: Bogdan Novak: *Bela past*. *Kurirček* 30/10 (1990). 18.

MS: Vlado Žabot, Skrivnost močvirja Vilindol. *Otrok in družina* 45/10 (1995). 61.

Najljubša knjiga leta 2000 po izboru mladih bralcev. *Delo* 42/75 (2000). 17.

Nejka Omahen: To sem jaz. *Silvija*. Ljubljana: DZS, 1999. 235–238.

Tone Partljič: Avtor mladinske povesti Maša in Tjaša. *Prešernov koledar* (2000). 159–161.

Vlado Pirc: Princeska z napako. *Slovenščina v šoli* 6 (2002). 9–10.

Mimi Podkrižnik: Eni brajo z glavo, drugi so polni ljubezni. *Delo* 41/33 (1999). 12.

Igor Saksida: *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja, 1994.

Igor Saksida: Bogata sporočilnost skrivnostnih domišljijjskih pokrajin. *Otrok in knjiga* 24/ 43 (1997). 99–101.

Igor Saksida: Opredelitve in predstavitev otroštva v sodobni slovenski mladinski književnosti (Tipološki oris). *Otrok in knjiga* 26/47–48 + pos. št. (1999). 7–17.

Igor Saksida: *Mladinska književnost, Slovenska književnost III*. Ur. Tine Logar in Tanja Viher. Ljubljana: DZS, 2001. 426–455.

Igor Saksida: Književnost je vic!. Primož Suhodolčan: *Košarkar naj bo*. Ljubljana: Karantanija, 2002. 146–158.

Slovenska bibliografija: knjige. Ljubljana. Narodna in univerzitetna knjižnica, 1990–1999.

Slovenska književnost. Ljubljana: CZ, 1996. (Zbirka Sopotnik).

Klavdija Šiško: *Daljša mladinska proza v 80. letih 20. stoletja : diplomsko delo*. Krško: 2004.

Janja Vidmar ob podelitvi nagrade Besede brez meja v italijanskem Trentu. *Delo* 41/126 (1999). 20.

Milan Vincetič: Lotos, ki mu ni dano cveteti: mladinski roman. *Vestnik* 51/41 (1999). 11.

Vera Vukajlovič: Samo Pavlin: 4. A ali zakaj nikoli ne bom odrasel. *Literatura* 8/57 (1996). 134.

13 SEZNAM SLIK

Karolina Kolmanič (http:// www.kud-mld.si/.../karolinakolmanic.htm).....	69
Feri Lainšček (http://www.triera.net/.../portreti/feri_show.jpg)	69
Vitan Mal (http://www.svetiz besed.com/pic/avtor-vitan_mal.jpg)	69
Desa Muck (http://mojuspeh.com/images/desa0.jpg)	69
Bogdan Novak (http://www.svetizbesed.com/pic/avtor-bogdan_novak.jpg).....	70
Nejka Omahen (http://www.svetizbesed.com/pic/avtor-nejka_omahen.jpg)	70
Tone Partljič (http://www.svetizbesed.com/pic/avtor-tone_partljic.jpg)	70
Samo Pavlin (http://www.fdv.uni-lj.si/osebne/slike/Pavlin.jpg)	70
Ivan Sivec (http://www.ivan.sivec.net).....	71
Primož Suhodolčan (http://www.svetizbesed.com/pic/avtor-primož_suhodolcan.jpg)	71
Janja Vidmar (http://www.svetizbesed.com/pic/avtor-janja_vidmar.jpg)	71
Dim Zupan (http:// www.svetizbesed.com/pic/avtor-dim_zupan.jpg).....	72
Vlado Žabot (http://dnevnik.co.yu/.../upload/admin_960.jpg)	72